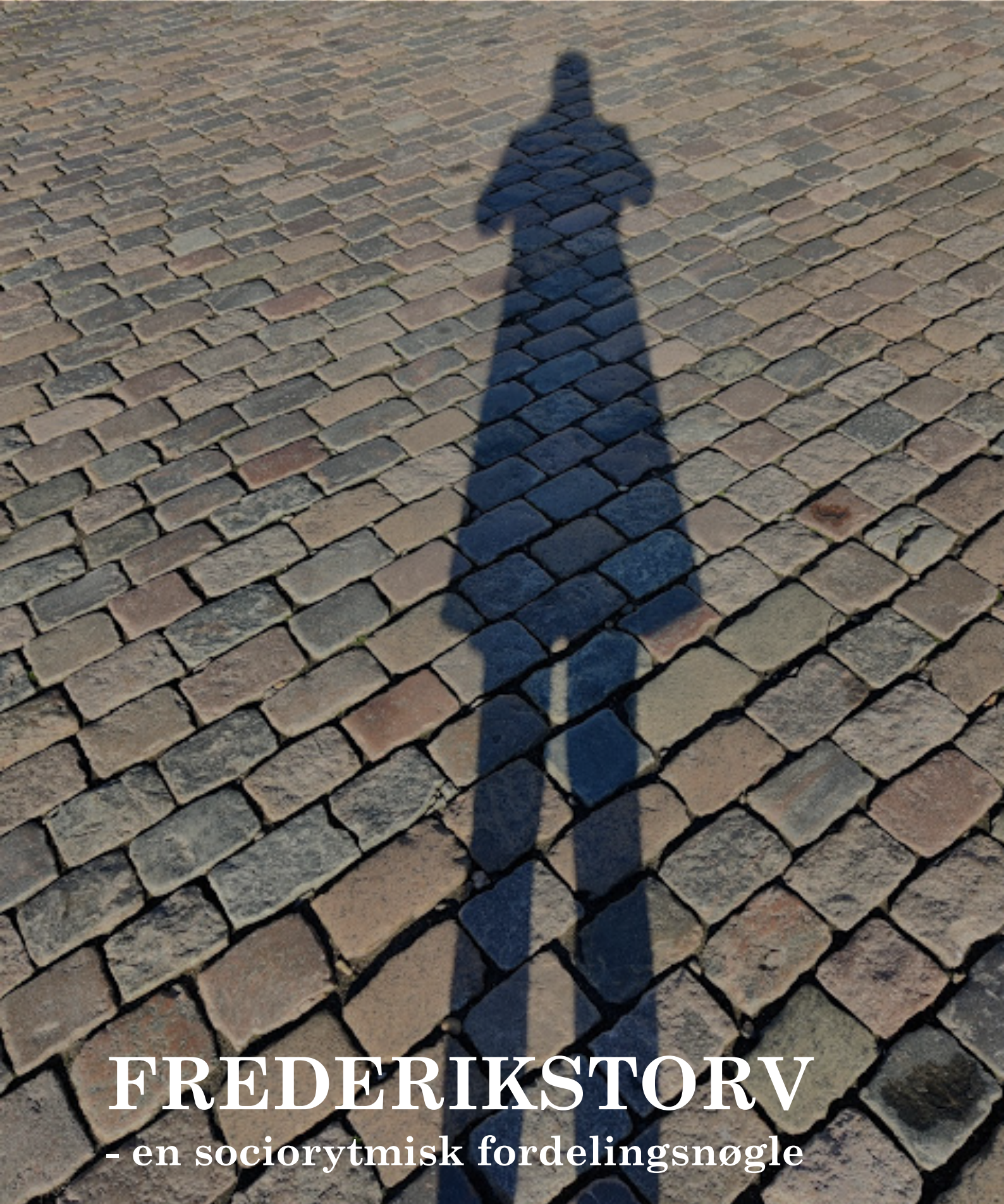

FREDERIKSTORV

- en sociorytmisk fordelingsnøgle

Katrine May Duus

Anslag: 179.917

10. semester 2021

Vejleder: Hanne Louise Jensen

Indholdsfortegnelse

Resumé.....	4
Indledning.....	7
Problemfelt	11
<i>Undersøgelser af byer - et litteraturstudie</i>	<i>12</i>
Værdifulde steder	12
Fællesskaber	13
<i>Specialets bidrag til feltet</i>	<i>16</i>
<i>Frederikstov</i>	<i>17</i>
Historie	17
Lokal kontekst.....	18
<i>Begrebsafklaring og afgrænsning.....</i>	<i>20</i>
Social udsathed	20
Videnskabsteoretiske perspektiver	23
<i>Fænomenologisk inspiration.....</i>	<i>23</i>
Teori.....	29
<i>James Gibsons affordanceteori</i>	<i>29</i>
Gibsons faghistorik	29
Anvendelsen i en sociologisk sammenhæng.....	30
<i>Henri Lefebvres rytmeanalyse</i>	<i>32</i>
Lefebvres position.....	32
Rytmeanalyse	35
<i>Teoriernes komplementære og divergerende elementer</i>	<i>37</i>
Metode	40
<i>Chicagoskolens frontløbere</i>	<i>40</i>
<i>Feltobservationer.....</i>	<i>41</i>
Vejfarende etnografi	43
Vejfarende feltrolle	43
Feltkrop	45
<i>Metodiske forhindringer</i>	<i>46</i>
<i>Interview</i>	<i>47</i>
<i>Informanter</i>	<i>48</i>
<i>Etik.....</i>	<i>50</i>
Analyse.....	53
<i>Bænkene</i>	<i>53</i>
<i>Brostenene</i>	<i>56</i>
Forkerte fællesskaber	57
Menneskeligt møblement.....	63
<i>Boderne</i>	<i>67</i>
Grillbaren	68
Torveboderne	70

Gadeplansbutikkerne.....	73
<i>Skraldet</i>	75
Hvis trangen melder sig	76
Efterladenskaber.....	79
<i>Fortovene</i>	80
Teoretisk diskussion og begrebsudvikling.....	85
<i>Typer af rytmer</i>	86
<i>Pararytmer</i>	87
<i>Perceptionens kraft</i>	89
Konklusion	92
Analytisk generalisering.....	96
<i>Sammen hver for sig</i>	96
Intern validitet	101
Litteraturliste	105
Bilag	111
<i>Bilag 1 - Forundersøgelse af felten</i>	111
<i>Bilag 2 - Observationsguide Frederikstov</i>	115
<i>Bilag 3 - Interviewguide Frederikstov</i>	117
<i>Bilag 4 - Pilottest af vejfarende observation</i>	120
<i>Bilag 5 - Feltnote</i>	121

Resumé

It all began with a barely noticeable change of urban design, which led to a wonder of urban life in the sociological context of place.

During months of wayfaring field studies combined with situated interviews, the everyday life of the public use of Frederikstov in Aalborg was observed. Applying phenomenological perspectives on the bodily experience of participant field observation, the multitude of data was collected and presented in rich detail in an interpretationless field diary.

The qualitative data was analysed through a complementary theoretical position of urban sociologist Henri Lefebvre's rhythmanalysis and psychologist James Gibson's theory on perception of affordance. Lefebvre's point of view in this regard is focused on the triadic factors of rhythm - time, place and energy - all of which is nonmaterial but observable nonetheless. To fully encapsulate the extent of sociality Gibson's material oriented perception concept is inflicted upon the observed use of Frederikstov and the interior of the place, the public benches, the trash cans and other facilities.

In correspondence with the empirical findings, the combined theoretical positions proved fruitful in understanding the complex and dynamic social life at Frederikstov. The results provide an abundance of insight into how the users of the place go about their everyday life in parallel with each other even when they have an embedded conflict of sharing the public place.

This thesis produces a micro case study of a multifaceted way of co-living in a size limited and sparsely decorated public place. The results show a heterogeneous social distribution of shared urban interior, and a need of attention to the nearby locations. The social life of Frederikstov is situated in and around time and the plurality of time in regards to coexisting places. Observing Frederikstov is observing an multiethnic social mixed anthill. Everybody has a job or an activity to do. Some clash in their perception of the place, others never meet. The final result is a nonconfrontational discourse battle of the socially legitimate use of Frederikstov.

A high level of movement is represented in the observed sociality of both the individual and community-oriented activities. The wayfaring field observation provided an unique view of the life of the informants, and made it possible to gain a nuanced understanding of the sensory experience of being at Frederikstorv. By observing the place at different days, hours and under different weatherly conditions, the social dynamics was represented dressed in all its colours. From harmony to chaos. From lively to silent

TORVEDAG
(Eget billede)

Indledning

Dette speciale beskæftiger sig med stedsspecifikke sociale aktiviteter. Gennem empiriske beskrivelser- og analyser præsenteres et indblik i det liv der foregår i Aalborgs midtby - specifikt på Frederikstorv. Hverdagslivets bevægelser og mønstre kommunikerer gennem kropslige observationer, med henblik på at forstå den sociale sammensætning eller modsætning et offentligt sted kan indeholde, de sociale aktiviteter, relationer og distinktioner. Det handler om vores alle sammens fælles steder at være. Den slags offentlige arealer er der mange af, og med mange forskellige anvendelsesformål. Biblioteker, gågader, parker, legepladser. Mange af disse vækker minder om, hvad man kan og bør foretage sig her. Og så findes der mindre iøjnefaldende fællesarealer, som på en måde er frit tilgængelige for alle, men samtidig kan indeholde et eksklusionsfelt (Andersen et al 2003:7). Der er både tale om et fysisk og et socialt sted hvor individuelle livsbaner krydser hinanden, og fællesskaber eksisterer i kraft af, men også på trods af de samfundsforhold der gælder for Frederikstorv. Det være sig både de uformelle sociale institutioner, men også udvalget af forretninger, sociale tilbud, samt stedets placering i forhold til andre lokaliteter.

Frederikstorvs sociale landskab er den del af den storbykontekst som klassisk bysociologi har studeret i årevis. Robert Park har eksempelvis en humanøkologisk forståelse af storbyen som indeholdende fire parallelle processer, der hverken afløser eller bistår hinanden, men som foregår sideløbende i en dynamik som kendetegner storbyens forandring og udvikling (Jørgensen 2012:156). Det drejer sig om storbyens organiske indhold af segregering, arbejdsdeling, pluralisering og moralsk distance. For Park indeholder en storby naturlig udskilning der medfører at byen indrettes i mindre kolonier med ensartet økonomisk og kulturel orden. Storbyen er også fundamentet for en markedsøkonomi, der både samler og skiller byens borgere, da fremvæksten af specialisering kan påvirke individualiseringen og friheden for de mennesker der ikke udvikler deres kvalifikationer på markedet (Jørgensen 2012:157f). Heri ligger også distinktionen mellem solidaritet og social kontrol, da Park mener, at storbyen altid er underlagt politisk kontrol med fokus på økonomisk fordelagtighed for markedet, og at

dette sker på bekostning af de mellemmenneskelige relationer. Denne markedsorientering leder til et øget behov for at samles i mindre grupper, hvor man kan være en del af en social eller kulturel institution. Disse forsamlinger lykkedes på trods af, at Park definerer storbyens befolkning som værende både segregerede og havende en moralsk afstand til hinanden, og dermed lever i parallelle små samfund, uden gensidighed og integrerede livsbaner (Jørgensen 2012:158). Dette er i hovedtræk de pointer i Parks humanøkologiske forståelse af storbyen, som er meningsfulde at orientere sig i, inden en introduktion og senere analyse af et mikrosamfund som Frederikstov. Det er et lille samfund i midten af Aalborg, side om side med andre små distrikter, men gennem specialet vil det fremgå hvordan Frederikstov, trods den beskedne størrelse, indeholder flere mosaikker af sociale verdener og hierarkier. Det urbane felt har man sociologisk interesseret sig for længe. Ferdinand Tönnies skelner mellem *gemeinschaft* og *gesellschaft* når byens former for fællesskaber skal forstås. I forhold til moderne storbyfællesskaber må man skelne mellem det betydningsfulde virkelige samliv og den overliggende nationale eller globale sameksistens i et fælles rum (Frederiksen 2012:123). Disse klassiske perspektiver på socialt konstruerede fællesskaber bidrager til at placere Frederikstov i en større bysociologisk sammenhæng, der behandles interdisciplinært ved hjælp af nyklassisk sociologi og perceptionspsykologi.

Selvom der er tale om en enkeltcase undersøgelse af et mikrosamfund, forsøger specialet at referere til overliggende samfundsstrukturer om fordeling og makroforhold. Dermed tilstræbes at sandsynliggøre de empiriske fands sammenhæng med øvrige steder, uden dog at have en ambition om at levere generaliserende betragtninger. Fænomenerne i specialet har karakter af at være almengyldige for lignende steder i Danmark for såvel udlandet. Steder, der for det blotte øje, er underlagt tilfældigheder og indeholder upåagtet funktionalitet, men som gennem sociologiske betragtninger fremstår som en social encyklopædi af heterogenitet og parallelitet.

Mange sociologer har beskæftiget sig med stedstilknyttede sociale aktiviteter, og som Erving Goffman (1971) skriver, afhænger socialiteten på et sted af de mennesker, der

af kort eller længere varighed opholder sig på stedet (Andersen et al 2003:7). Dermed indeholder steder aldrig neutrale zoner, da de altid vil være afhængige af den sociale konstellation. I bogen "Symbolsk magt", skriver Pierre Bourdieu om nødvendigheden af at kunne indfri de sociale koder og krav der gælder på et sted, for ikke at blive ekskluderet, eller endda stigmatiseret (Andersen et al 2003:46). Det betyder, at brugerne af et sted må, foruden havende den rette sociale kapital, mestre de kulturelle og sproglige egenskaber der forudsætter en indkluderet adgang til stedet. Disse sociale færdigheders hverdagspraksis møder vi i analysen, hvor brugerne af Frederikstov taler til os gennem deres indlejrede handlinger og ruter omkring stedet. Deres gøren og laden, og manglen på samme, har været en generøs kilde til fortolkning af Frederikstorvs sociale anvendelse, og hvordan stedets brugeres livsbaner i høj grad konflikter. Genstandsfeltets særegenhed træder først tydeligt frem, når stedets bevægelser, socialiteten og tiden knyttes sammen med tilstedeværelsen af forskellige typer af mennesker og aktiviteter.

FREDERIKSTORV

(Eget billede)

Problemfelt

Specialets tema skyldes et tilfælde. En undren og en nysgerrighed, der opstod fordi jeg uforvarende blev tilskuer til et bemærkelsesværdigt forløb på Frederikstov, hvoromkring jeg boede på daværende tidspunkt. Kommunen havde i et stykke tid arbejdet på at forny pladsen, og hovedelementet var et stort plateau i træ, en kombination af installationskunst og funktionel scene og siddemøbel. Det bemærkelsesværdige bestod i opbygning og den efterfølgende nedtagning af træscenen, før den end var bygget færdig, hvortil rådmanden udtalte følgende:

“Vi har fået mange henvendelser på, at der er udsatte grupper, der behandler Frederikstov som en lejrplads. Det forstyrrer det liv, der skal leves på pladsen. (...) Der har været grønhandel to gange om ugen, men det har simpelthen ikke været nok for at forhindre det her liv i at opstå” (Andersen 2017)

Rådmanden skelner i udtalelsen mellem rigtig og forkert livsførelse på Frederikstov. Med udgangspunkt i World Health Organizations definition på mental sundhed sætter Aalborg Kommune nogle dogmer for arbejdet med udvikling og vækst kombineret med menneskers trivsel. Det fremhævede dogme lyder: *“Det at høre til et sted og have indflydelse på eget liv giver livskvalitet og mening”* (Aalborg Kommune 2016:11). Kommunen har en forståelse af byen som havende en særlig social anvendelse, og med de offentlige udtalelser om rigtige og forkerte sociale aktiviteter sætter kommunen en uofficiel diskurs for hvordan stedet bør anvendes. Heri kan der i det levede hverdagsliv opstå en konflikt om Frederikstov, når brugernes forskellige brug af fællesarealer ikke er homogen og harmonisk som kommunen eftersøger. Min interesse for steder blev vakt af den politiske bevågenhed, og det fik mig til at overveje de sociale mekanismer steder indeholder.

I et multicasestudie foranlediget af Socialministeriet, undersøgte man social udsathed under arbejdstitlen “Byen som dagligstue”, hvor man studerede udformningen af offentlige steder, for at lære om sameksistens. Et af resultaterne handler om, at det ikke er et mål for offentlig planlægning og disponering over fællesarealer, at udsatte

og andre borgere skal i kontakt med hinanden, selvom de færdes de samme steder. Ifølge undersøgelsen er det ikke realistisk at offentlige steder kan indeholde forskellige livsformer uden at det leder til konflikter, og derfor er konfliktløse steder ikke et succeskriterium, men det er til gengæld ligeværdighed og side-om-side medborgerskab (Socialministeriet 2010:8). Casestudiet fandt, at ingen steder er en ø, det vil sige at ingen steder kan isoleres fra andre typer af sociale livsformer, men at man i helheden på steder må acceptere en grad af udsathed (ibid.:117) - tilsvarende gælder for Frederikstov.

Undersøgelser af byer - et litteraturstudie

I specialets forskningsspørgsmål er der en naturlig berøringsflade med forskellige temaer med byen som genstandsfelt for en sociologisk undersøgelse. I dette afsnit aktualiseres problemstillingen yderligere gennem forudgående relevant forskning.

Værdifulde steder

Frederikstov har, jf. forrige afsnit, været arena for en konflikt mellem forskellige samfundsgrupper. I anskuelsen af et sted er det vigtigt at tage de fysiske materialiteter i øjesyn, da stedets indretning og design har betydning for stedets sociale aktiviteter. Anne Clementsen har i sit ph.d. studie observeret tre forskellige lokaliteter, og interviewet stedernes brugere for at forstå den brugsværdi stedernes indretning har. Clementsen finder, at diversiteten i brugernes oplevelser afspejler de affordances som et byrum indeholder i kraft af dets indretning og designmæssige strukturer. Afhandlingens resultater viser at steders indretning, og værdien i visuel fremtoning, bygningers placering samt byrummets placering har afgørende betydning for et steds samlede sociale dynamik.

Clementsens resultater, der er fremkommet via feltobservationer, behavioral mapping og in-situ interviews, understreger informanternes særegne identifikationer af stedernes materialiteter, og hvilke betydninger de har for oplevelsen og anvendelsen af stederne (Clementsen 2018:129f). Dette har inspireret til specialets anvendelse af metodekombination i form af observation og situerede interviews, for at forstå det

sociale liv på Frederikstov, og hvordan stedets indretning influerer brugernes adfærd og opfattelse af stedet.

En anden, for specialet inspirerende, tilgang til affordances har arkitekt Laura Helene Højring i sin afhandling med et socialantropologisk- og arkitektonisk perspektiv på arkitekturens betydning for boliglivet for hjemløse personer. Gennem empiriske analyser af site-writings udforsker Højring de affordances som boligernes egenskaber betyder for de følelsesmæssige aspekter af hjem som et begreb, og hvordan de hjemløses personlige og sociale liv er afhængig af de fysiske rammer. Højnings resultater viser, at manglende afskærmning og mulighed for adskillelse skaber utryghed for brugerne, og at der ved mulighed for tilbagetrækning fra sociale aktiviteter skabes en bedre balance mellem stedernes brugere (Højring 2019:438). Et vigtigt fund, der er interessant i forhold til specialet, er at affordances i høj grad handler om forholdet til "nogen", og at det er i de fysiske rammers udfordring at sociale konsekvenser kan opstå, når brugernes sociale og personlige forudsætninger afhænger af stedets indretning (ibid.). Afhandlingens behandling af fysiske omgivelser som forudsætning for sociale handlinger, har ligheder med dette speciales kontaktflade med både udsatte brugere af byen, samt med den indretning som Frederikstov har, og de materielle begrænsninger der er på stedet. Studiets resultater inspirerer til at medtænke de arkitektoniske forhold og deres påvirkning på social udfoldelse, når Frederikstov analyseres fra et sociologisk perspektiv, ligesom sammenkoblingen af materialitet og rytmer indgår i anskuelsen af stedet som dynamisk organiseret.

Fællesskaber

Selvom man har et hjem, er det ikke alle individer der finder det naturligt at opholde sig dér, men langt hellere befinder sig på offentlige steder. Jon Dag Rasmussen har observeret og analyseret ældre udsatte mænds forskelligartede bevægelsesmønstre i København, med udgangspunkt i de personlige socio-spatiale måder de indtager byen og det offentlige landskab. Hvor jeg i dette speciale navngiver denne gruppe for 'udsatte', kalder Rasmussen sine informanter for 'usædvanlige ældre', der dog har det

tilfælles, at begge grupper står uden for det almindelige arbejdsmarked og derfor har mange timer fri.

Rasmussen finder, at de ældre, udsatte mænds hverdagsliv er eksistentielt forankret i bevægelse i byen, og at de på trods af deres svære sociale kår, søger at møde andre ligesindede. De bevæger sig i et særligt mønster fra væresteder, genbrugsbutikker, gadehjørner, åbne arealer med opholdsmuligheder og til værtshuse. Et empirisk fund er, at alle steder er sociale institutioner der skal afhjælpe deres menneskelige rastløshed. De ældres levede liv foregår på offentligt tilgængelige steder, i lang udstrækning forbundet med en usethed, en upåagtethed, på trods af den offentlige tilstedeværelse (Rasmussen 2017:297). I lighed med Frederikstorvs blandede brugergruppe, der også indeholder brugere af udsat karakter, finder Rasmussen at der på offentlige steder kan være tale om lavfrekvente liv, der ikke fremstår transparente for resten af byens borgere. Undersøgelsen viser at der må anlægges et stedsfokuseret perspektiv, når man skal forstå byens rum, da der udspiller sig nogle sociale logikker, der karakteriserer de sociale institutioner, væresteder, parkområder og lignende, der også er en del af det sociale liv i byen (ibid.:299).

Studiet af byens gadeliv viser, at der i det offentlige byrum opstår et åndehul for nogle grupper af udsatte, som på disse lokaliteter oplever en form for delvist hjem. I de sociale bevægelser opstår en socio-spatial brug af byens upåagtede offentlige rum, hvor der kan tages uset ophold (ibid.:304). Dette fund er overensstemmende med dette speciales genstandsfelt, hvor Frederikstorvs "frie" arealer sættes under lup, og iagttages med blik for tilstedeværelsen af parallelle livsbaner og flerfoldige anvendelser.

Resultaterne viser, at i en storby foregår der socialt liv, som for det utrænede øje ikke fremstår tydeligt i sin udbredthed, men som trods upåagtetheden opfylder de sociale og rumlige dimensioner af byens lokaliteter. Den sociale faktors betydning for byens fysiske udtryk, må indregnes i brugen af byens materielle elementer, eksempelvis de offentlige parkområder, hvor alle typer af sociale grupper kan finde grund til ophold. Det er her specialet overtager fra Rasmussens præmis om følgeskaber, da disse ikke undersøger stedernes indretning og anvendelsen af disse, men i højere grad bevægelselementet.

Tilstedeværelsen af fælles steder, hvor der kan opstå sociale relationer, er med til at der i et lokalsamfund opstår en lyst til at hjælpe hinanden og der opbygges en grad af menneskelig tillid. I sit studie af lokale institutioners betydning for samfundet, finder Elisabeth Lauridsen Lolle, at der er brug for en social lim til at binde samfundet sammen, og hun finder at offentlige bænke netop har det konkrete udtryk til at indkapsle den sociale kapital, som en samfund har brug for (Lolle 2017:4). Hvor Lolle ser bænken som et sted der kan facilitere et samfunds forståelse af medborgerskab og interaktion, så er det i stedet dettes speciales udgangspunkt, at bænke på offentlige pladser, benyttes af forskellige typer af mennesker, på forskellige tidspunkter af døgnet, og at den sociale brug af stederne, er nødvendig at forstå, for at kunne forstå brugen af byen.

Lolle undersøger de samfundsperspektiver der omhandler fællesskabet. Dette fællesskab italesættes som sammenhængskraften i de danske værdier, og der sættes fra højeste politiske sted lighedstegn mellem tryghed, økonomisk lighed og social balance (Lolle 2017:5).

Et af Lollers afgørende fund i forhold til dette speciale, er offentlige samlingssteders betydning for den sociale kapital i lokalsamfund, og at de offentlige myndigheder med fordelagtighed bør inddrage et stedsrelateret aspekt i deres tilgang til byens udvikling (ibid:240f). Det stedrelaterede har en betydning for sammensætningen af den sociale kapital, og dermed det liv der leves på steder. I den sammenhæng bliver fællesskab et tema der indregnes i behandlingen af Frederikstov, og dets sociale aktiviteter.

Resultaterne fra de respektive litteraturstudier sammenfatter et behov for en bevågenhed om steders sammenfletning i både fællesskaber og poler, anvendelse og inddragelse. Det står klart, at forståelse af en bys bevægelse og udtryk må indebære en berøringsflade med et net af interessefelter. Fra et perspektiv på de upåagtede liv der foregår under radaren fra det etablerede storbyliv, til behovet for en grundtillid og forsamling i samfundet. En rytimestyret hverdag for byens brugere, med de materielle rammer der er til rådighed. I den moderne by foregår der en fordeling af rettigheder,

som har en fokusering mod funktionalitet og tid - det praksisnære i byens nerve og liv, der leder til specialets præcise undersøgelsesfokus af stedslighed og socialitet.

Specialets bidrag til feltet

Det er netop i nuancerne mellem stedets anvendelse og dets bevægelser at jeg finder det relevant at undersøge det sociale liv på Frederikstov. Specialet er opbygget på en baggrund af abduktiv tilgang, men med et eksplorativt afsæt, og det afspejles i problemformuleringen der består af to teoribårne strenge, der tilsammen skal bidrage til at forstå "ledige lommer" i byen. For når der på strukturelt plan foretages politik og strategier for den oplevede by, der på individplan har store konsekvenser for muligheden for at leve i byen, finder jeg en problematik der er interessant at forstå nuancerne af. Det leder til:

"Hvilket socialt liv afforder Frederikstov, og på hvilke måder paralleleksisterer de forskellige sociorumlige rytmer?"

Spørgsmålene opfordrer til en undersøgelse af de sociale dynamikker der foregår på et sted, når stedet afhængigt af tid skifter funktion. Dette kan have påvirkning på brugerne, deres bevægelighed, og måden at indrette deres hverdagsliv i byen. Det er samtidig en problemformulering der indeholder en forudindtagethed om, at der foregår en paralleleksistens på Frederikstov, men uden at dømme om denne er problematisk eller ej. Det indeholder en forståelse af storbyer som værende præget af mangfoldighed, og dermed arena for forskellige grupper sociale placeringer i samfundet, hvilket antydes i paralleleksistensen. En eventuel marginalisering eller polarisering af brugerne på stedet er af interesse for forståelsen af den sociale dynamik, og dermed et element der allerede fra projektets begyndelse har været af betydning for indsamlingen af data.

I problemfeltets indledning blev vi præsenteret for de officielle konflikter der har været på Frederikstov, og det er afsættet til at undersøge stedets nuancer. Formålet

med at benytte denne enkeltcase omkring fordelingen af Frederikstorv, handler om forståelsen af de rytmeændringer som beboere i Aalborg må foretage.

Når der opstår muligheder og begrænsninger i byens fysiske rammer, har det indflydelse på de sociale muligheder og begrænsninger som byens brugere har, og er dermed en kontrast til Aalborg Kommunes fremhævede dogme for borgernes trivsel. Denne tilgang til byens udtryk med fokus på den oplevede by, frem for den levede by, kan være medskabende til den ulige adgang som byens borgere og brugere har, og som er perspektivet for dette speciale.

Frederikstorv

Dette afsnit udfolder stedet, hvor specialets empiriske undersøgelse foregår. Først præsenteres de nuværende fysiske rammer på stedet, efterfulgt af en kort historisk og planlægningsoversigt. Til sidst behandles stedets placering i den lokale kontekst.

Frederikstorv er et åbent areal på omkring tusind kvadratmeter, der gennem en årrække har været genstand for flere forsøg på byfornyelse- og forskønnelse. Den seneste fornyelse af Frederikstorv bestod i nedlæggelse af den eksisterende parkeringsplads, og i stedet tilbageføre pladsen som den historisk har set ud. Torvet består af en brostensbelagt plads, hvor der ugentligt er to torvedage, med mulighed for at købe frugt, grønt, ost, kød og delikatesser af lokale producenter. Når der ikke er marked, er torvet ubenyttet, på nær en fastliggende pølsevogn. Der er ingen toiletfaciliteter eller opholdsplads udover fem mindre parkbænke fordelt langs kanten af fortovet. Pladsen har fået ny belysning og ny beplantning i form af mindre træer langs yderkanten.

Historie

Siden 1884 har Frederikstorv været hjemsted for folkemarkeder. Efter en del år med cirkusforestillinger og grisemarkeder blev handlen i 1916 flyttet til Nyhavn, og stedet overgik til at have andre praktiske formål (Plan & Udvikling 2021).

I 2011 indleverede en lokal tegnestue et forslag til hvordan Frederikstorv kunne forvandles fra en "bevidstløs parkeringsplads" til et rekreativt område med en urban

jungle, beplantning i forskellige niveauer, og et stisystem for at lede fodgængere over den gylde plads på en mere indbydende måde. Dengang blev projektet skrottet, fordi at lokale folk kom ind fra gaden og kritiserede projektet og inddragelsen af parkeringspladser, og tiden var ikke moden til den form for fornyelse (Brauer & Sonne 2020).

Efter mange år som parkeringsplads for byens beboere og gæster, vendte Frederikstorv i 2016 dog tilbage til sin gamle funktion som torveplads for kvarterets to ugentlige torvedage. Det betød samtidig et permanent forbud mod parkering, og kommunens arkitekter gik igang med at planlægge beplantning og belægning til at understøtte torvehandlen (Madsen 2016).

Siden da er der løbet meget vand gennem åen, og som der indledningsvist i problemfeltet blev fremlagt, så har de mangeartede typer af socialt liv på stedet ført til sammenstød på flere niveauer.

Lokal kontekst

For at forstå det sociale liv på Frederikstorv, introduceres de omkringliggende lokaliteter og deres tilbud. Med sin placeringen i midtbyen er der et bredt udsnit af muligheder for indkøb og aktiviteter. Udover etageboliger er der i tillæg til det brede erhvervsliv, både med liberalt erhverv og detailhandel, også en lang række af offentlig forvaltning og non-profit erhverv. På forundersøgelsen i felten (bilag 1), observerede jeg en række af tilbud til socialt udsatte. For at overskueliggøre deres nærværelse til Frederikstorv er de markeret på et kort (billede 1), der illustrerer et behov for at indregne socialt udsathed som en faktor i forhold til at undersøge et sted som Frederikstorv.

(Billede 1. Kort over Aalborg)

Som kortet viser er der inden for en kort afstand en række sociale tilbud for især misbrugere, hjemløse i flere grader, psykisk lidende og generelt marginaliserede personer. En del af forundersøgelsen bestod af et besøg hos Kirkens Korshærs varmestue i Søndergade hvor den daglige leder gav et overblik over brugerne og deres udfordringer. I den konkrete varmestue har de i øjeblikket 80 til 100 besøgende til hver af deres to daglige måltider, og omkring 15 til 20 overnattende i natvarmestuen (bilag 1). Denne varmestue er én af flere, og mængden af socialt udsatte brugere af denne type tilbud må regnes at være markant større fordelt på de forskellige væresteder. I det efterfølgende afsnit behandles og afgrænses definitionen af udsathed.

Tæt på Frederikstorv ligger byens busstation og banegård, hvor de nordjyske provinser og lokalsamfund bindes sammen med resten af landet, og samles i Aalborgs gader og forretninger.

Frederikstorvs placering er et åbent fikspunkt i forhold til andre lokaliteter og indeholder et heterogent udsnit af befolkningen baseret på områdets typer af tilbud i form af både private og kommunale aktører, frivillige organisationer, foruden beboerne og byens gæster.

Begrebsafklaring og afgrænsning

I specialet anvendes en række ord om udsathed der stammer fra forskellige klassificeringer. Nogle af observationerne er af etnografisk karakter, andre stammer fra udtalelser i felten, eksempelvis fra den daglige leder i varmetuen, og fra én af de alkoholiserede informanter. Andre baseres sociologiske definitioner fra eksempelvis VIVE Hjemløseundersøgelsen 2017, hvor forfatterne lægger sig op ad den officielle ETHOS definition fra Det Europæiske Hjemløshedsobservatorium, som i deres operationelle arbejde kortlægger hjemløsesituationen i Danmark. Her er der fokus på boligformerne, der eksempelvis kan være manglende opholdssted, manglende bolig, usikker bolig eller utilstrækkelig bolig (Benjaminsen 2017:17). Dertil anvender undersøgelsen en operationel forståelse af hjemløshed, kaldet funktionelt hjemløshed, der imødekommer personer der af forskellige årsager ikke kan opholde sig i deres bolig. Det kunne være psykiske problemstillinger, der betyder at de i stedet anvender varmetuer, herberg eller sover hos bekendte. Derfor indgår de i optællingerne på disse tilbud, selvom de officielt har en bolig. (Benjaminsen 2017:84).

Social udsathed

Datamaterialet i specialet baserer sig på empiriske observationer, og i den forbindelse er det relevant at underkaste social udsathed en begrebsliggørelse og afgrænsning.

Afhængigt af konteksten varierer social udsathed over flere samfundsgrupper som blev nærmere identificeret ved et kommissorium i Socialministeriet fra 2002 som hovedsageligt værende hjemløse, alkoholikere, stofmisbrugere, prostituerede, sindslidende og flere (Larsen 2009:20). I disse typer er der ikke taget højde for andre faktorer som eksempelvis etnicitet, og det er muligvis en forsimples af forståelsen af marginalisering, og borgere der befinder sig i det sociale fællesskabs udkant (ibid.).

Netop de svære sociale livsbetingelser for grupper som de nævnte, kan være årsag til at en præcis definition af socialt udsathed ofte ender med en samlebetegnelse i kombination med ord som eksklusion og marginalisering. Det er dog værd at bemærke, at der er tale om risikofaktorer ved sådan livsførelse, men at det ikke er ensbetydende med at man er socialt udsat, men i risiko for det (Larsen 2009:20). I specialet er der ikke faglig dokumentation for at indregne andre socioøkonomiske risikofaktorer som eksempelvis dårligt helbred, langtidsledighed, fravær af eller kort uddannelse eller bosætning i belastet boligområde, da disse ikke er mulige at identificere ud fra etnografiske observationer. Derfor er typen af udsathed ikke vigtig at skelne mellem i mødet med Frederikstorvs brugere, da det er stedets anvendelse, dynamik og typer af socialitet der er interessant, og ikke de bagvedliggende socioøkonomiske faktorer. Det er i stedet observerbare og italesatte livsbetingelser der har været mulig at identificere ved ophold i felten, som indgår i specialets anvendelse og begrebsliggørelse af social udsathed. I den forbindelse er der i Hjemløshedsundersøgelsen fra 2017 fundet data der i kombination med kortlægningen af sociale tilbud omkring Frederikstov sandsynliggør tilstedeværelsen af socialt udsatte på stedet.

Aalborg Kommune har oplevet en stigning i antallet af registrerede hjemløse, hvor der ved målingen i 2015 var 241 hjemløse mod 261 ved seneste måling i 2017 (Benjaminsen 2017:45). Undersøgelsen inddeler de hjemløses boligforhold i ti forskellige kategorier, og finder at andelen af hjemløse i Aalborg fordeler sig på 22 gadehjemløse, 25 på natvarmestuer, 78 på herberg, 24 i udslusning og hos Kriminalforsorgen med videre (ibid.:67).

Det er derfor sandsynligt, at specialets observationer indeholder socialt udsatte, der er kendetegnet ved at være ekskluderet fra samfundets centrale sociale områder, eksempelvis deltagelse i politiske agendaer, fritidsaktiviteter, manglende eller få relationer og arbejdsliv (Larsen 2009:28), i kraft af at de opfylder nogle af de observerbare risikofaktorer, eksempelvis misbrug og grader af hjemløshed.

TORVEDAG OG SKRALDESPAND

(Eget billede)

Videnskabsteoretiske perspektiver

Fænomenologisk inspiration

Jeg kan stille mig midt på Frederikstorv og tælle antal besøgende, antal rygere, tidspunkter og timeforbrug på bænken. Men det vil jeg ikke. For jeg vil forstå brugen af stedet. Jeg vil afdække torvet og dets brugeres rutiner i hverdagen gennem tid og sted. På den måde er mine ontologiske overvejelser på linje med fænomenologiens grundlægger, den tyske filosof Edmund Husserl, og hans indledende ambition om at finde et modsvar til positivismens evindelige jagt på målbare og objektive lovmæssigheder (Berg-Sørensen 2012:235). Fænomener bør undersøges udogmatisk og kritisk, og tanker om metafysiske og videnskabelige forudindtagelser er uvaner man skal fralægge sig, mener Husserl, der fastholder et fokus på førstehåndserfaringer (Zahavi 2011:25). Husserl har udviklet flere begreber der hidrører den fænomenologiske vinkel som dette speciale følger, og de relevante begreber vil her blive forklaret med udgangspunkt i deres anvendelse.

Netop førstehåndserfaringer er en afledt beskrivelse af én af de afgørende erklæringer i Husserls begrebsapparat, der handler om at "gå til sagen selv" (Schiermer 2013:49; Berg-Sørensen 2012:234). Fænomener er virkelige gennem deres fremtrædelsesform, og ikke i et metafysisk sted mellem genstanden og dens fremtrædelse. Her suppleres Husserl af sin elev, Martin Heidegger, der understreger at vi kan erkende verden som den fremtræder for os, men aldrig som den virkelig er (Berg-Sørensen 2012:234). Skildringen er vigtig i forståelsen af min rolle som etnograf i felten, og de fænomener jeg bliver vidne til.

Husserl opstiller nogle betingelser for, at man kan erfare fænomener som de fremkommer, og de betingelser handler om bevidsthedsstrukturer. Modsat positiverne, så er Husserl og de øvrige fænomenologer ikke kede af at fremhæve subjektiviteten - tværtimod. Det er netop i erfaringer og erkendelse at de fænomenologiske mulighedsbetingelser opstår, for: *"enhver fremtrædelse er nødvendigvis en fremtrædelse af noget for nogen"* (Berg-Sørensen 2012:235). Eller som sociolog Bjørn Schiermer, tydeligt inspireret af Thomas Nagels værk med samme ordlyd, (om)skriver: *"Et view from nowhere eksisterer ikke. Og heller ikke et view from*

nobody” (Schiermer 2013:62). Den objektive verden findes for det første ikke, og er derudover heller ikke en efterstræbelsesværdig position for en fænomenolog.

Kritikken af naturvidenskabernes indstilling er tydelig, og efterlader samtidig en stålfast tro på, at subjektivitetens værdi er egnet til videnskabeliggørelse, hvis den vel at mærke anvendes retteligt.

Den subjektive fordomsfrie førstehåndsforståelse kalder Husserl for *intentionalitet*.

Det er et bevidsthedsforhold, hvor subjekt og objekt ikke kan skilles ad, og hvor forståelsen for fænomenet først fremkommer i relationen mellem bevidsthedsakt og objektet, altså mellem iagttageren og det observerede. Bevidstheden er intentionel, det vil sige at den er bevidst om noget, og derfor vil det ikke være muligt at adskille det der opleves fra hvordan det opleves (Schiermer 2013:47). Bevidstheden kan ikke tingsliggøres, da den altid er rette mod noget eller i kraft af noget, hvilket kan være en del af forklaringen på Husserls afvisning af et metafysisk plan i den fænomenologiske filosofi.

Et andet centralt begreb bliver relevant i den forbindelse - begrebet om afbrydelse eller tilbageførelse, nemlig *epoché*. Hos Husserl er der tale om en form for metodisk indstillingsændring, der skal afbryde vores hverdags- og vidensbaserede grundantagelser, og i stedet falde tilbage til en naturlig indstilling (Berg-Sørensen 2012:236). En indstilling til verden, hvor man forsøger at “sætte parentes” omkring de fordomme og naturlige indstillinger vi som mennesker bærer med os i mødet med omverdenen (ibid.:236). Ved første øjekast ses et fællesskab med hermeneutikkens brug af indramningen af forforståelser, og det teoretiske præmis om at sætte forforståelserne i parentes i mødet med verden. Men hvor hermeneutikken bifalder lag på lag af erfarings- og fortolkningserkendelser, så søger fænomenologien i stedet en bevidsthed *uden* fortolkningsaktivitet (Schutz 2005:80f). Subjektiviteten forstås som en anerkendelse af bevidsthedens, øjnenes og sansernes indlejring i et førstehåndsperspektiv, men søger at træde ud af den naturlige indstilling, og i stedet fokusere på det givne i bevidstheden. Objektive kendsgerninger er ikke målet, og i stedet for at producere ny viden baseret på målinger, søger førstepersonsperspektivet at give en fænomenologisk platform for subjektets mulighedsbetingelser for erkendelse og erfaring. For at suspendere en kulturelt betinget og normativ

stillingtagen til felten, til informanter, til fænomener, kræves en parentes. Epochéen muliggør en anden erkendelse af viden, og en bevidstliggørelse af de grundantagelser vi har med os, gennem en ændring af vores almindelige indstilling til verden (Schiermer 2013:50f). Vi må reducere brugen af naturlig indstilling, altså de indlejrede sociale forståelser som vi tager for givet, for i stedet at kunne erkende verden med en fænomenologisk reduktion som Husserl kalder for *transcendental reduktion*. Det er epochéen der muliggør denne reduktion af hverdagslivets viden og forestillinger om de mulighedsbetingelser der heri ligger (Zahavi 2011:73f, Berg-Sørensen 2012:236).

Et andet element i forståelsen af subjektet som værende et aktiv for den fænomenologiske vidensproduktion er begrebet *livsverden*, som Husserl anser som værende det orienteringspunkt hvorfra vores handlinger, videnskabelige som kropslige, udgår fra. Vores dagligdag tages for givet i de praktiske, kropslige og sociale interaktioner og erfaringer som den upåagtede hverdag består af, og som Husserl postulerer, udgør det meningsreservoir som vores livsverden bygger på (Berg-Sørensen 2012:237). Livsverdenen, i Husserls terminologi, må altså forstås som de erfaringer vi som individer ubemærket gør os i vores dagligdag, og som vi derfor ubevidst overfører til de interaktioner og sociale mønstre vi deltager i. Gennem mit etnografiske studie vil det få betydning for de grundantagelser og naturlige indstillinger jeg besidder, og begreberne om parentes og epoché bliver aktuel. For at opfylde den videnskabsteoretiske filosofi må en fænomenologisk refleksion finde sted, således at førstepersonsperspektivets mulighedsbetingelser, gennem erkendelse og erfaring, bidrager til videnskabeligheden (ibid).

Brugen af livsverdenen som forståelsesramme for et kvalitativt projekt, begrænser sig ikke til Husserls definition. Når vi omgås andre i samfundet, kommer vi i berøring med vores livsverden, de andres livsverden, og det moderne samfunds materielle reproduktion - systemet. Den tyske filosof Jürgen Habermas mener at systemet og livsverdenen er forbundet, og at der i den mellem menneskelige interaktion foregår en indforståelse af den kulturelle reproduktion, som gør livsverdenen intersubjektiv (ibid.:276). Dette er til forskel fra Husserl, som betragter livsverdenen

bevidsthedsfilosofisk, og som et univers der foregår forvidenskabeligt. En form for tilstand eller udgangspunkt hvorfra man som forsker eller iagttager kan lave videnskabelige undersøgelser baseret på konstruerede meningsfulde objekter (ibid). Habermas transformerer Husserls begreb om livsverden, og kalder det i stedet for hverdagslivets verden eller blot hverdagslivet. Den er intersubjektiv, og den danner ramme om både genstanden og scenen for vores interaktioner og handlemønstre. Vi påvirker den verden vi virker i, og kan ikke adskilles fra vores medmennesker (Bech-Jørgensen i Schutz 2005:12). Social konstruktion af viden er en central pointe i den østrigske sociolog Alfreds Schutzs filosofiske perspektiv på den fænomenologiske forståelse af hverdagslivet. Vores hverdagsliv har betydning for de erfaringer vi har og gør os, og som mennesker er vi, til trods for nogenlunde ensartede opvækstbetingelser, tilbøjelige til: *“at tænke noget forskelligt om det samme”* (Schutz 2005:108). Udover at vi tænker forskelligt, så sorterer vi også forskelligt i de indtryk og erfaringer vi får. Noget fastholdes og tillægges mening, mens andet bortkastes som betydningsløst. Schutz kalder vores forskelligartede bevidstheder for *meningsprovinser* (ibid.:108ff). Vores praktiske erfaringer fra hverdagslivet verificerer den virkelighedsopfattelse vi har i den naturlige indstilling - altså den bevidsthedstilstand vi opholder os i som subjekter. Vores meningsprovinser kan ikke forenes med andres (Schutz 2005:112) Schutz velkommer de forskellige domæner vi intersubjektivt deler uden at enes om. Hverdagslivet er undefinerbart som målbar enhed, da alle hverdagsliv, livsverdener, er at betragte som gyldige meningsprovinser.

Schutz' udlægning af hverdagslivets placering i hver vores virkelighedsforståelse, giver mit vejfarende etnografiske arbejde den gyldighed som jeg efterstræber, og som er mulig gennem en bevidsthed om den naturlige indstilling, et blik for epochéen, og en hyldest af livsverdenen og de værdier der heri ligger.

Men det er ikke let, snarere anstrengende, at bruge epochéen som en ideel filosofisk metode til at fokusere på genstanden. Ingen, mener Husserl, falder ud af den naturlige indstilling med lethed, og tilbagefald er forventeligt (Schiermer 2013:52). Antagelser og fordomme står i kø for at komme til orde, og konstitutionsprocesserne i bevidstheden kræver erkendelse. En erkendelse af bevidstheden som en del af

oplevelsen af fænomener som de umiddelbart og oprindeligt er. Uden forforståelser og uden at suspendere tilstedeværelsen af en subjektiv livsverden. I fænomenologisk forstand er bevidstheden ikke en indre stemme der møder den ydre verden (Schiermer 2013:52f).

I læsningen af de fænomenologiske teoremer om den naturlige indstilling og intentionalitet, er det påfaldende hvor meget bevidstheden fylder, i forhold til et mere holistisk fokus hvor kroppen og kropslighed får tilsvarende taletid. Først i mit tekstlige møde den franske filosof Maurice Merleau-Ponty mærker jeg en vægtet betydningen af kroppen som en del af subjektet. Ligesom Martin Heidegger placerer Merleau-Ponty sig som fortaler for et "væren-i-verden" synspunkt, hvor krop og bevidsthed anses som sammenvoksede væren i eksistensen (Jacobsen 2014:172).

Det er ikke kun i bevidstheden at vi som sociale mennesker er fyldt med fordomme og antagelser. I vores kropslige handlinger foregår ligeledes refleksive, automatiserede kulturelle bevægelser, som er vigtige at erkende inden et etnografisk feltstudie som dette. Det gælder ligeledes også vores hverdagssprog, som er en del af den naturlige indstilling, med den normativitet som ord, vendinger tonalitet og stemmeføring kommer i følgeskab med. For ikke at nævne smag, lugte, farver, lyde.

Verden og dens genstande er en del af vores kropslige fortrolighed, betoner Husserl, og påpeger at videnskabelig erfaring forudsættes vores livsverden og sanselighed (Schiermer 2013:61f). I mit vejfarende feltarbejde vil jeg se med kroppen, lytte med kroppen, og mærke de bevægelser der foregår på Frederikstov, i overensstemmelse med Lefebvres teori om kroppen som bevidsthedsskabende. Fænomenologer vil hævde, at det kræver en aktiv indstilling, fordi sociale konventioner vil stå i vejen for den åbne erfaring om alt det upåagtede. Hermed vil jeg bestræbe mig på at erfare verden, uden normative kulturforestillinger, men i den rene form som fænomenerne fremtræder i. Selvom dogmet om epoché fremstår håndgribeligt, vurderer jeg at det i sin anvendelse har en større idealistisk-teoretisk værdi end praktisk. Det afholder mig dog ikke fra at finde stor gavn af den erkendelsesrejse jeg har været på forud for specialet, undervejs, og til stadighed oplever.

BEPLANTNING OG ULOVLIG PARKERING

(Eget billede)

Teori

James Gibsons affordanceteori

Specialets problemformulering består af to strenge, der hver især bidrager til at forstå helheden af det sociale liv på et sted - Frederikstov. Første del handler om typer af socialt liv, og hvordan dette liv lader sig gøre. Til dette anvendes den amerikanske psykolog James Gibsons affordance teori, der handler om menneskets direkte og kropslige opfattelse af de mulighedsbetingelser som vores omgivelser tilbyder, og i særdeleshed hvordan visuel perception er afgørende for disse affordances (Gibson 1986:132ff). Det er i de fysiske materialiteter at vi sociale væsener opfatter objekters affordances, som er et ord Gibson har udviklet til formålet: *“The verb to afford is found in the dictionary, but the noun affordance is not. I have made it up”* (ibid.:127). Et gammelt dansk ord for affordance kunne være tjenesteligheder. Det handler om objekters karakter og egenskaber. I specialet anvender jeg ordet affordance i dets oprindelige amerikanske form.

Affordance beskriver den måde ting komplimenterer vores behov. En stol sender informationer om et tilbud om siddemulighed. Stolens affordance ændrer sig ikke, den vil altid afforde siddeplads, men behovet for en siddeplads er ikke allestedsnærværende. Nogle vil hellere stå. Børn har andre dimensioner, og kan måske ikke nå op til sædet, og anser i højere grad stolesædet som et bord de kan lege ved. Derfor er et objekts affordance afhængigt af observatørens perception - i hvilket lys og under hvilke stimuli objektet anskues (ibid.:135). Her er det vigtigt at knytte nogle overvejelser til teoriens begrænsninger i forhold til specialets sociologiske essens, og afgrænse anvendelsen af Gibsons perspektiver, inden de udfoldes yderligere.

Gibsons faghistorik

Grundet sit faglige tilhørsforhold i psykologien, bærer Gibsons affordanceteori præg af psykologiens fokus på behaviorisme. Af samme grund er det individet der overordnet set er i fokus i Gibsons teori, men modsat de mere klassiske behaviorister, så mener

Gibson, at der er et afhængighedsforhold mellem en handling og den omkringliggende sociale verden.

Gibson forholder sig kritisk til den klassiske behavioristiske forståelsesramme, af det lovmæssige psykologiske forhold mellem stimulus og respons, og det er i den optik at Gibsons affordanceteori, trods hans oprindelse i psykologien, egner sig til dette speciales genstandsfelt. Ifølge Gibson er det en fejl ikke at betone miljøets betydning for menneskelig adfærd, da steder er indlejret med begivenheder, fyldt med objekter, og hvor der ikke bare er tale om vilkårlige stimuleringer, men om bevægelige, meningsfulde livsaktiviteter (Trettvik 2001:486). Det er menneskers *needs* og *acts*, behov og handlinger, der kontrollerer hvordan man perciperer en affordance. Det er ikke objekternes affordances og stimuli der styrer adfærd (Gibson 1986:411). Dog mener Gibsons kritiske fagfæller, at Gibsons problem er, at hans teori mangler at redefinere aktivitetsbegrebet i de handlinger som affordances medfører, selvom de medgiver at Gibson lykkes med at forklare adfærden gennem den perceptuelle aktivitet (Trettvik 2001:496). Han lykkes dog ikke med sætte den i sammenhæng med hvorfor mennesket handler som det gør, og denne kritik løser jeg ved at kombinere med Lefebvres rytmeanalyse, for at forstå det sociale livs aktiviteter omkring stedets materialiteter og indretning.

Det er derfor den praksisorienterede forståelse af affordanceteorien der danner baggrund for dette speciales anvendelse af Gibsons begrebsapparat, og ikke de behavioristiske elementer. Dog indgår Gibsons anvendelse af stimuli fortsat, men med fokus på stimulienes sanselighed, i overensstemmelse med både Lefebvres organiske forståelse af tid og sted, og fænomenologiens kropslige erkendelser.

Anvendelsen i en sociologisk sammenhæng

Som det fremgår af det foregående, er det ikke brugernes indre adfærd og årsager, som behaviorister fæstner sig ved (Trettvik 2001:486), men brugernes *perception*, altså opfattelsen af objekters affordance, der er interessant at benytte som analytisk instrument i forståelsen af det sociale liv der foregår på Frederikstov. Måden vi perciperer vores omgivelser og de objekter, som en stimulus som lys kaster tilbage til os, afhænger af stedets miljø, og de aktiviteter og relationer der eksisterer dér

(Trettvik 2001:498). Det er denne økologiske tilgang til perceptionen, der gør Gibson anvendelig i forhold til måden specialets informanter gennem feltnoterne giver deres anvendelse af stedet til kende. Ved at iagttage Frederikstorvs bruges forskellige former for aktiviteter på og omkring, og med Frederikstorvs materielle og immaterielle møblement, bliver det muligt at anskueliggøre hvilke sociale meningsfuldheder som stedet indeholder. Eksempelvis hvilke sociale betydninger en bæk kan have i en sociospatial kontekst hvis man ser bort fra dens umiddelbare funktion som siddeplads.

I sociale kontekster kan Gibsons affordanceteori bruges til at analysere de værdier og meninger som brugerne af en ting tillægger denne. På trods af at Gibson mener at affordances er objektive, så er de samtidigt subjektive, da deres eksistens er afhængig af en aktørs referenceramme (Gibson 1986:129). Som mennesker opfatter vi verden og os selv i denne verden, og derfor er omgivelserne og objekterne uadskillelige fra selve observatøren. På Frederikstov betyder det konkret, at uanset hvilke åbenlyse affordances som stedets design og indretning har, så er deres funktionalitet kun relevante i anvendelsen i en social sammenhæng. Eksempelvis er bænken som objekt først interessant at analysere med affordanceteorien i det øjeblik den afforder en bruger. Dog gælder det, at affordances både kan være positive og negative, og en anti-affordance kan argumenteres at forefindes, hvis stedets omgivelser ikke afforder en given brug. Det betyder, at en manglende brug af en ting også er interessant at analysere med Gibsons teoriapparat.

Selvom Gibson fremhæver observatørens subjektive meningsfortolkninger, så er affordances mere end den klassiske subjekt-objekt dikotomi, da ét af hovedelementerne i forståelsen af en affordance handler om dens omgivelser, som i sig selv ikke er et objekt. Det er både fysisk og psykisk betinget, uden alligevel at være netop det. Derfor peger en affordance både på et steds omgivelser og på stedets observatør (Gibson 1986:129). Den form for affordances som findes på Frederikstov vurderes derfor at være afhængige af brugernes adfærd omkring den, og de forskellige

perspektiver og perceptioner de har af objektet, og hvilke muligheder det tilbyder dem i de sociale kontekster de indgår i.

Hos Gibson er et steds design og arkitektur af stor betydning, da bygninger medierer og oversætter de omkringliggende objekters affordances, og visualitetens betydning for en affordance tydeliggør de handlingsmuligheder den har (ibid.:139). Overflader er eksempelvis en fysikalitet der ikke må overses i en affordance analyse, da et steds flader og fundamenter afforder brugeren på særlige måder. (ibid.:127). Mange af disse konkrete elementer af en affordance og de handlinger som de fysiske omgivelser muliggør, kræver et særligt blik for at kunne aflæses. Gibson kalder det teoretiske blik for *seeing nothing*, da affordances til tider kan virke usynlige (ibid.:131). Samtidig kan perceptionen af de fysiske egenskaber også kan være behæftet med diskriminerende opfattelser, da aktørernes behov kan skifte afhængigt af omgivelser, hvilket dermed også må gælde for observatøren i en feltrolle.

Henri Lefebvres rytmeanalyse

Hvor Gibsons teori i vid udstrækning omhandler individers handlinger og perceptioner, har Henri Lefebvre et syn på steder som indeholdende samfundsmæssige processer. I kraft af dette bidrager Lefebvre med en overordnet indsigt i Frederikstorvs rytmeorienterede placering i forhold til samfundets strukturer, og den organiske effekt som tid og rum har.

Et torv og dets rytmer synes måske som en simpel betragtning, men sat under lup med udgangspunkt i Lefebvres begrebsapparat, åbner der sig en verden af indsigt i hverdagslivets mangfoldige aspekter centreret omkring en case i et mikrounivers på Frederikstorv i midten af Aalborg.

Herfra følger en introduktion til Lefebvres teori og værker af relevans for specialets genstandsfelt.

Lefebvres position

Ansatsen til specialet er opførelsen og den efterfølgende hastige nedtagelse af træscenen, Der opstod en diskrepans mellem det billede kommunen havde af Frederikstorv og deres ønsker for torvets anvendelse, og det levede liv der reelt

udfolder sig på stedet. Dette danner grundlaget for specialets genstandsfelt, og her finder jeg Henri Lefebvres tænkning om rum som socialt produceret relevant som det primærteoretiske udgangspunkt i forståelsen og afdækningen af de sociorumlige interaktioner der foregår på Frederikstorv.

Konkret anvendes Lefebvres sidste værk, *Éléments de rythmanalyse*, udgivet i 1992 efter hans død, og senere oversat og udgivet som *Rhythmanalysis - Space, Time and Everyday Life*. Derudover er Lefebvre forfatter til en lang række andre værker, eksempelvis *The Production of Space* (1991), hvis overordnede linjer også indgår i den teoretiske tilgang i specialet.

Lefebvre placerer sig som Neomarxist i det bysologiske landskab, med sit fokus på det spatiale i sammenhæng med tid. Til forskel fra den klassiske Marxistiske tradition omkring lineær forståelse af tid og historie, har Lefebvre en mere Nietzscheansk cyklisk forståelse af forandringer (Elden 2004:9ff). Tid er i Lefebvres forståelse ikke målbar, og har et behov for at blive forstået som levet, hvilket kendetegner hans måde at forstå rummet på. I det følgende vil det blive præsenteret hvordan Lefebvre argumenterer for at rum er et socialt produkt, baseret på produktion af meninger, social praksis og hverdagslivets rytmer og perceptioner.

Først vil jeg klarlægge eventuelle misforståelser af sondringen mellem sted og rum. I Lefebvres tekster anvender han begrebet rum (space) i hans sociofilosofiske abstraktioner over rummets betydning i historisk og social sammenhæng, herunder hvordan at produktionen og rumlige struktureres reproduktion er et samfunds kendetegn (Simonsen 2010:38f). I anvendelsen af Lefebvres rumlige praksis vil jeg benytte mig af en opklarende definition, som Tim Cresswell er ophavsmand til: "*Place is how we make the world meaningful and the way we experience the world. Place, at a basic level, is space invested with meaning in the context of power.*" (Cresswell 2004:12). I den forståelse er et sted som Frederikstorv en del af et overordnet rum, der er skabt gennem menneskelige erfaringer og forskellige former for magt, herunder produktionens politiske og økonomiske magtstrukturer.

Med denne anvendelse fortsætter en udredning af Lefebvres position i forhold til rumlighed. En central pointe er, at en analyse af rummet skal have produktionen af rummet som omdrejningspunkt. Ifølge Lefebvre er rum ikke en ting, men relationer mellem ting (Lefebvre 2007:73). Der er altså et socialt element i tilblivelsen af et rum, og på baggrund af Lefebvres forståelse af et rum som indeholdende både det sociale, det praktiske, symbolske og imaginære, danner han på den baggrund en triade, hvor han skelner mellem tre positioner i rummet; spatial praktik, rummets repræsentationer, og repræsentationernes rum. For den 'spatiale praktik' gælder det *erfarede* rum, altså dér hvor brugerne praktiserer, og sociale og materielle interaktioner foregår i samspillet med hverdagspraksis, rutiner og socialt liv (Lefebvre 2007:38). Et steds socialitet, som på Frederikstorv, struktureres gennem ruter, netværk og interaktioner, der i den rumlige praksis forbinder sted og menneske, handling og materialitet (Simonsen 2010:39).

Begrebet 'rummets repræsentationer' er der ifølge Lefebvre tale om det *begrebne* rum, som er det sted hvor samfundets institutioner, instanser og magtudøvere dominerer og knytter sig til stedernes sociale koder og samfundsordenene, og påvirker den måde vi bruger og forstår den spatiale praksis og det fysiske rum (Lefebvre 2007:38). For Frederikstorv er det eksempelvis kommunens prioriteringer på stedet, den tekniske forvaltning, og politiets grad af tilstedeværelse.

Den tredje del af Lefebvres sociale rum er 'repræsentationernes rum', som han også definerer som det *levede* rum. Her er brugernes medskabelse og kontinuerlige genskabelse af rummet afgørende for hverdagslivets rytmer, den symbolske betydning, om stedet bærer en kollektiv eller individuel historiefortælling, om der er modstand eller opposition, og om stedet rummer en modificering foretaget gennem det levede liv (Lefebvre 2007:39). I forhold til specialet er skelnen mellem de tre elementer i triaden vigtig i forhold til at forstå hvordan Frederikstorvs brugere lever og anvender stedet i forhold til hinanden, parallelt og interaktionelt. Den rumlige triade egner sig dog ikke som et operationelt analytisk værktøj i forhold til at udfolde specialets problemformulering, men det gør til gengæld Lefebvres rytmeanalyse.

Rytmeanalyse

I tiltagende grad fylder rytmeanalyse Lefebvres sider og interesse, og går fra at være en observation af fænomener til et egentligt analytisk værktøj, der ifølge Lefebvre vil skabe et nyt felt af viden med praktiske konsekvenser (Elden 2004:8). Bevægelser i rummet, og forståelsen af tid og sted som værende uadskillelige i byen, danner grundlaget for det teoriafsæt som dette speciale vil orientere sig mod, og danne rammen om analysen af den indsamlede empiri.

Rytmeanalysens dybder er ikke uden relevans allerede før feltarbejdet, da mange af Lefebvres pointer netop omhandler analytikerens position, og bevidstliggørelsen af det erfarede rum. Uden en forudgående orientering i Lefebvres rytmeanalyse, ville jeg ikke have skænket "lugte" megen værdi, men netop tilstedeværelsen af lugte, dufte, og deres eventuelle fravær, understreges af Lefebvre som af afgørende betydning for den metodiske indlevelse, som rytmeanalyse kræver (Lefebvre 2004:21). Kroppen, hævder Lefebvre, er forsømt i filosofien, og dens evne til forud for bevidstheden at registrere rytmer, er et vigtigt element i et rytmeanalytisk feltarbejde, hvorfor kroppen anses som et redskab til at erfare verden (Lefebvre 2004:19f). Metodisk må rytmeanalytikeren "lytte til kroppen", og undgå at afbryde de rytmer der erfares. Kroppen påvirkes af de observerede og erfarede rytmer, med svar der kun kan opleves subjektivt. Eksempelvis vil pulsen afsløres i kroppen, hvis en tilspidset eller kaotisk situation på torvet fører til hjertebanken og åndenød. Det vil foregå indvendigt, men skyldes de udefrakommende rytmer og deres bevægelser. Denne teoretisk funderede praksis stemmer overens med specialets fænomenologiske position.

Selvom rytmer er repetition af tid og sted, så er der også rytmer der ikke kan ses trods deres allestedsnærværende eksistens. Her skriver Lefebvre om statens tilstedeværelse i rummet og den politiske magt og diskurs som rytmer også udtrykker (ibid.:32).

Lefebvre forener biologiske, psykologiske og sociale rytmer i sin forståelse af tid og sted, og adskiller sig fra andre teoretikere og filosoffers brug af begrebet *objekt*. For Lefebvre er objekter ikke underlagt den klassiske forståelse og tingsliggørelse, da han tillægger objekter *mening*. Objekter er meningsfulde, og de er både sensoriske og signifikante hver for sig og sammen (ibid.:32). På Frederikstorv vil det derfor ikke give

meningen at observere hvert individ, hver handling og hver materiel genstand som uafhængig af hinanden, men rettere som interrelationelle i deres betydning.

Objekter, om de er en bænk, en pølsevogn eller et menneske, følger en logisk orden, og er underlagt en arbejdsfordeling på stedet (ibid.:32). Derfor understreger Lefebvre vigtigheden i de erfarede rytmeanalytiske observationer, for at forsøge at forstå temporaliteter og deres relationer, som vil udspille sig på Frederikstorv (ibid.:24).

Endnu et teoretisk greb handler om differentieringen mellem rytmer og rutiner.

Bevægelser er ikke rytmer (ibid.:5), men tid og sted har en iboende repetition som kommer til udtryk gennem tre former for rytmer; polyrytmer, eurytmer og arytmer (ibid.:16). Tilstedeværelse er ikke nok, i Lefebvres optik, man må se de meningsfulde objekters polyrytmiske udtryk. På Frederikstorv er der eksempelvis et par træer, og man kan måske identificere dem som værende lind eller poppel. Men for Lefebvre vil dette være en forsimplet objektivisering af træet og dets betydning for stedet. Der mangler et tid- og stedsperspektiv for at træet som objekt på pladsen giver mening til rummet. For træet skifter farve og form afhængigt af vejret. Og træet har faktisk også en stemme. Lefebvre tillægger kroppen og sanselighed en uvurderlig værdi, så med det in mente vil jeg i dette tænkte eksempel lytte til træet, og lade det tale. Hvis det blæser, vil træet hvisle eller suse gennem bladenes bevægelser. Grenene kan danne bolig for byens fugle, så der kan være lyde og aktivitet i forbindelse med deres færd omkring træet. Hvis det regner kan træet skærme for vandet, og ved solskin kan det skabe skygge. Polyrytmi kræver en bevidstliggørelse af det triadiske forhold som en rytmeanalyse består af; tid, sted og energi (ibid.:60). Ligeledes gælder tilstedeværelsen af sammensatte harmoniske eurytmer, hvis midlertidig ubalance altid genoprettes, og så de forstyrrede, afbrudte rytmer i form af arytmi (ibid.:20). Energien findes i kroppen, både beskuerens og de beskuede objekter. Kroppen giver et tegn om det erfarede, og kroppen vil lytte og opleve energier både relativt og absolut (ibid.:64f). Fra kroppens erfaringer og viden skabes rytmer, både gennem bevidsthedsapparatet og via erfarede overraskelser og usynlige, ukendte banaliteter. Ved at studere rytmer, gengive dem, gribe deres mangfoldighed giver det rytmeanalytikeren mulighed for at reflektere over rytmer, så de ikke blot foregår upåagtet og udokumenteret (ibid.:67ff).

Som indledningsvist beskrevet, så er rytmeanalysen det seneste værk i en lang række af samfundskritiske udgivelser fra Henri Lefebvre. I kapitlerne om rytmers betydning for forståelser af rum indgår ligeledes en skarp kritik af det kapitalistiske samfund, og dets kolonisering af grupper, kroppe og klasser (Lefebvre 2004:42). Lefebvre skriver om *“the evil power of capital”* (ibid.:51), og leder til en malerisk beskrivelse af menneskets dominans over dyr, kvæg og naturen, og mennesker gennem historien inddelt i grupper af *masters* og *subhumans*, hvilket han finder at kapitalismen ligeledes gør (ibid.:52). Ifølge Lefebvre spiller politiske kræfter og autoriteter en rolle i det urbane rums regulering og transformation (ibid.:68). Lighed eller rettere ulighed kan komme til udtryk, når der laves hierarkier af de sociale rangordner i byen. Derfor vil det politiske magtperspektiv ligeledes indgå i det analytiske arbejde på baggrund af de empiriske fund, da ansatsen til specialet bygger på en observation af en overordnet politisk beslutning om en bæk og dens praktiske brug.

Rytmeanalysen anvendes i specialets kontekst til at synliggøre Frederikstorvs bruges konkrete og selvorganiserede brug af stedet, og hvordan brugen kan aflæses i tidsligheden på og omkring Frederikstov. Både gennem det materielle og det formaliserede på stedet, en form for forudsigeligheder i form af butikkernes åbningstider, bussernes køreplaner og værestedernes tilbud. Men også hvordan den form for formaliseret byliv er en kontrast til det symbolske, cykliske og uformelle praksisser, der afhænger af de organiske bevægelser på Frederikstov (Sand 2004:141).

Lefebvre mener, at rytmeanalysens styrke som analytisk værktøj er dens evne til at gribe stedets tid, rum og praksis, og dermed synliggøre de forbindelser, overlap og grænser der sker i de sociale interaktioner og deltagelsespraksisser (Lefebvre 2004:96).

Teoriernes komplementære og divergerende elementer

I kraft af sin psykologiske fagposition placerer Gibsons teori sig som praksis- og individorienteret i forhold til Lefebvres samfundskritiske position. Hvor Lefebvre

udfordrer de politiske og teknologiske systemer, og de sociale konventioner som dominerer det kapitalistiske produktionssystem, har Gibson et syn på miljøet som indeholdende nogle affordances som er reciprokke for dets brugere. Som mennesker interagerer vi i uendelighed med de objekter der omgiver os, og med hinanden, og al adfærd, uanset om den er økonomisk, politisk eller bundet i andre behov, afhænger af hvordan vi perciperer den anden parts affordance - eller om vi misperciperer den (Gibson 1986:135). Det er en interaktionsafhængig adfærdsforståelse af social færden med og omkring ting, baseret på perceptionen af hvilke muligheder objektet tilbyder. Da Gibsons begreber i høj grad omhandler materialitet, er teorien operationelt tilgængelig at anvende på et sted som Frederikstov, og med den population som er udvalgt til at kunne besvare problemformuleringen. Dog mangler Gibsons teori forklaringskraft i forhold til de overordnede samfundsmekanismer der omkranser et sted, det være sig både de materielle omgivelser, men også stedets placering i forhold til andre lokationer, og hvordan det sociale liv bevæger sig omkring og i forhold til hinanden. Her er tidsligheden og forståelsen af steder som socialt produceret Lefebvres vigtigste bidrag til specialets teoretiske anvendelse i forhold til rytmeanalysen overført til det empiriske materiale.

Selvom de to teoretikere bidrager med begrebsverdener der tilhører to forskellige traditioner, den psykologiske og sociologiske, er en samlet anvendelse af deres forståelser frugtbar i forhold til at begribe det sociale og det stedslige på Frederikstov. Uden Gibsons begrebsliggørelse af et steds materialitet, ville bevægelserne omkring stedet ikke stå klart alene med Lefebvres rytmeforståelse. Det er netop i kombinationen af det psykologiske, sociale og organiske at *"the perceiver"*, observatøren, retter sig mod sine omgivelser og andre mennesker, at rytmer afsløres, skriver Lefebvre (2004:77). Handling og adfærd er forskelligt fra hinanden, men i min anvendelse er der tale om handlinger i form af organiske mønstre og rytmer. Handlinger foregår på bestemte tidspunkter, og i forhold til noget eller nogle andre. I den forståelse komplimenterer de valgte teoretikeres perspektiver på steder hinanden i en tilfredsstillende grad.

LYSINSTALLATION

(Eget billede)

Metode

Dette kapitel består af to hovedelementer - en metodologisk del med nedslag i historisk relevante metodologier i bysociologien, og en metodisk del med anvendelsesorienterede overvejelser om specialets metodiske greb, herunder etnografiens muligheder og begrænsninger.

Almindeligvis, i en ikke-videnskabelig sammenhæng, besøger og benytter jeg Frederikstorv i flere forskellige sammenhænge. Hver morgen og hver eftermiddag cykler jeg forbi, på vej til og fra mine børns daginstitutioner. Om lørdagen er jeg ofte på grønttorvet om formiddagen for at købe frisk fisk til weekenden, lokaltdyrkede grøntsager og honning. I sommerhalvåret er der af og til loppemarkeder på torvet om søndagen. Men dette efterår og vinter besøger jeg Frederikstorv på en anden måde, en metodologisk og bevidst måde, hvor min tilstedeværelse er nøje overvejet og begrundet i litteraturen. Dette kapitel vil udfolde de metodiske valg og fravalg der er gjort i forbindelse med tilrettelæggelsen af den empiriske indsamling, og give et indblik i metodologiske overvejelser omkring felten og etnografens rolle.

Chicagoskolens frontløbere

Specialet bygger på et fundament af empirisk materiale indsamlet gennem etnografiske feltstudier, og i den forbindelse er der foretaget en række overvejelser omkring hvilken forskningstradition specialet placerer sig. Det er oplagt, nærmest indlysende, at et studie af sociorumlige aktiviteter på Frederikstorv er inspireret af Chicagoskolen, både med henblik på felt og metode. Chicagoskolens grundlæggelse på University of Chicago i USA ligger 100 år tilbage, og dens relevans, anerkendelse og anvendelse har bevæget sig op og ned gennem tiden. "Skolen", som den først omkring 1930'erne blev identificeret som, har høstet både kritik og ros for sin position, som af kritiske tunger undervejs er blevet klassificeret som usystematiske, journalistiske og irrelevante (Jørgensen 2005:23f), hvilket er en omfattende fortælling i sig selv, og næppe vigtig i forhold til dette speciale. Vigtigt er dog at forstå i hvilket spor af den traditionelle Chicagoskole at dette speciale placerer sig. Jørgensen fremhæver fire

spor eller tilgange der har arbejdet med bysociologien ud fra forskellige forståelse; *humanøkologien*, *social (dis)organisering*, *socialpsykologi*, og *aktionsforskning og socialt arbejde* (Jørgensen 2005:25ff). Specialet med Frederikstov som en arena for social interaktion udsat for forstyrrelser, og social organisering med mangfoldighedsproblematikker, placerer sig i sporet med orientering mod social (dis)organisering. Et argument for dette er blandt andet tidligere klassiske studier med samme type genstandsfelt og deltagende observation som omdrejningspunkt. Især William Foote Whytes "*Street Corner Society*" fra 1943, som er en udgivelse om det urbane livs organisering i den navneopdagede by, Cornerville, i Boston hvor Whyte tilbragte 18 måneder indlemmet i hverdagslivet hos en italiensk familie, hvor Whyte foretog dybdegående observationer af livet på kanten af den ellers så velbeskrevne og etablerede storby (Krogstrup & Kristiansen 2012:34). Dette speciale har fællestræk til Whytes metodologi og felt, hvor subkulturer i byen viser sig i de rumlige betragtninger, men placerer sig samtidig også i periferien til den oprindelige humanøkologiske tilgang, hvor Robert Parks betragtning af storbyen som resultatet af naturlig udviklingsproces, hvor den sociale indretning og bevægelser i zoner stammer fra biologisk konkurrence (Jørgensen 2005:25). Dette perspektiv har ligeledes fællestræk med specialet, der også kredser om forståelsen af konkurrencen om Frederikstov mellem de individer der benytter det i forskellige rytmer, og de ubevidste fællesskaber der opstår på stedet.

Feltobservationer

I forlængelse af de tidligere kapitlers overvejelser om genstandsfelt, videnskabsfilosofi, primærteoretiske valg, og specialets generelle ontologi, vil dette afsnit udfolde den metodiske praksis som empiriindsamlingen bygger på.

I litteraturstudiet blev ph.d. Jon Dag Rasmussen, og hans afhandling introduceret, men i dette og kommende afsnit er det i sin egenskab som etnografisk praktiker at Rasmussen bidrager.

Specialets epistemologi er baseret på en forudgående intentionel bevidsthed om det værende, om den naturlige indstilling og de kropslige aspekter af min subjektposition i

felten. Med deltagende observation ønsker jeg i (forud)bestemte sammenhænge at indtage og skabe en social position som den fremmede, og derigennem indsamle empiri. Rasmussen skriver, at det stedsspecifikke og ukendte kan tilegnes gennem deltagende observation, og at der gennem en etnografisk læreproces vil ske en gradvis ændring fra ukendte sociale aktiviteter til mere velkendte mønstre. Hverdagsliv er i mange henseender upåfaldende, og den deltagende observation vil med sit (ind)blik på verden bidrage med særlig viden om det studerede (Rasmussen 2017:108). Når jeg deltager er jeg “inde” i felten, mit etnografiske jeg bliver et instrument, og på den måde åbner metoden for en tæt adgang til de objekter, stedet og mennesker, der observeres, og der er mulighed for at man udvikler mangefacetterede relationer der giver yderligere indblik i den studerede livsverden. Tætheden, det nære samvær og det personlige instrument kan dog også, som Venkatesh peger på, give smertefulde eller ubehagelige erfaringer (Venkatesh 2013:89f). Når forsker og felt vokser sammen i en praksisrelation, bliver den udledte viden sensitiv, både for etnografen og informanterne (ibid.) For dette speciale, hvor felten indeholder sårbare elementer, marginalisering og udsathed, er der en mulighed for, at der opstår smertelige møder mellem os, når jeg deltager i hverdagslivet på Frederikstov. For mig som observatør af udsat levemåde og livsvilkår, og for de udsatte, hvis de spejler deres udsathed i min observation af dem som værende netop dette. Jeg tilstræber en opmærksomhed på dynamikken mellem informanterne og jeg i objekt-subjekt relationen.

Som forskningspraksis bedrives deltagende observation *in situ*, og informanternes hverdagsliv opleves situationelt, hvor end ordinært og common-sense videnskabeligt aktiviteterne må forekomme for det utrænede øje. Selve den sociale rolle man indtager som deltagende observatør, kan være datagenererende i sig selv, i selskab med de erfaringer som den sociale rolle i lokale præmisser giver (Hasse 1999:60). Cathrine Hasse finder at det er tilstedeværelsen i felten, hvor man som etnograf kontinuerligt er udsat for en omskiftelighed bestående af det velkendte og det ukendte, at den deltagende observation som metode i praksis indeholder en læreproces i uendelig bevægelse mellem det nære og det fjerne (Rasmussen 2017:107).

En sidste betragtning af aspekterne ved deltagende observation handler om de personlige og retrospektive opdagelser som kendetegner etnografiske studier. Nuancerne ved at deltage i felten, med krop, personlighed og naturlig indstilling vurderer jeg er den rette metode til at besvare forskningsspørgsmålet med de nuancer det fortjener.

Vejfarende etnografi

I det foregående afsnit er de overordnede epistemologiske pointer om valget af en deltagende observation som metode blevet udfoldet. Herfra vil jeg bevæge mig fra de overordnede linjer, og i stedet aktualisere metoden i nogle praksisorienterede afsnit, og herunder afsløre valget af konkret metode - vejfarende etnografisk metode.

Feltvandring hvor hverdagslivets landskab udforskes i *følgeskab* med mennesker, er den modus som Rasmussen har lagt til grund for sine studier af usædvanlige ældre. I sin afhandling har Rasmussen udviklet en nichedisciplin inden for deltagende observation, hvor han med inspiration fra Tim Ingolds forståelse af *wayfaring* videreudvikler til en etnografisk deltagelse med fokus på *følgeskab* (Rasmussen 2018:84). I Rasmussens viderebygning på Ingolds teori er det er i samværet om bevægelserne, i følgeskabet med informanterne, at nuanceret viden opstår (Rasmussen 2018:90). Det særlige ved det vejfarende element, er dets evne til at give adgang til svært tilgængelige kontekster, hvor der leves et upåagtet socialt liv, og hvor man ved at deltage sig til viden gennem mere-end-socialt samvær, får en indføling i felten som er unik. Det kræver en processuel deltagelse og en tidsintensiv eksponering for de hverdagsfænomener, som foregår under radaren midt i byen, og længerevarende tilstedeværelse i felten er afgørende (ibid.:75;89).

Vejfarende feltrolle

I min egenskab af besøgende hos Frederikstorvs eksistenser, er det mig der er det fremmede element på deres domæne, og i kraft af dette må jeg indstille mig på en *hyperlokal sensitivitet* (Rasmussen 2018:80). Når man vejfarer er man på gaden, man er på fortovet, på byens pladser. En adgang til at deltagelse i hverdagslivet, og

følgeskabet i og med informanterne, kræver en accept som består af uformelle og metaforiske udvekslinger. Man deler byen. Man er på besøg i andre menneskers liv, og er afhængig af nogle basale sociale gensidighedsprincipper der tillader etnografens tilstedeværelse (ibid.:90). Fordi der i mit genstandsfelt er et element af udsathed i form af de udsattes hverdagsliv- og betingelser, er jeg bevidst om at agere kontekstuel passende, og at min tilstedeværelse kræver en omfattende accept, før jeg kan få adgang til de svært tilgængelige domæner af hverdagsliv i periferien af det mondæne storbyliv. Felten består af nogle lokalt gyldige rationaler, og ved at acceptere dette, bliver det muligt at indgå i tætte(re) informantrelationer. Her vil jeg fremhæve feltens mangfoldighed, og vægte de udsattes livsverden som den der kræver mest af mig som etnograf. Det er mit ansvar at anerkende hvis min tilstedeværelse virker uønsket eller mistænkelig, og derfor have øje for at skabe funktionelle informantrelationer. Gennem en bevidsthed om dette, ved at søge tillidsbaserede følgeskaber, og initiere kontakt med respekt for den sociale kontekst. Jeg må have en dynamisk åbenhed mod de sociale rytmer jeg erfarer, og erkende at det kræver en villighed til at lade mig føre, glide med strømmen af rytmer og interaktioner, og have: *“(...) vilje til at forfølge de muligheder og åbninger, som viser sig under engagementer i felten.”* (ibid.:83). Med en accept af det vejfarende element som værende uden mulighed eller interesse for at styre retningen på dem og det jeg følger. På samme måde have en tolerance for den flertydighed som kan vise sig i felten, og de bevægelige og partielle sandheder informanterne kan præsentere mig for (ibid.:98). Jeg må fastholde en forståelse for, at dem jeg studerer besidder en udtalt og ritualiseret adfærd, som ikke er relevant eller mulig at italesætte sammen med dem, men som gennem et følgeskab med dem vil give en multiperspektivistisk viden med rige nuancer af deres hverdagsliv.

I de vejfarende aktiviteter kan der opstå ubehageligheder og trykkede situationer, som besværliggør fællesskabet, og hvor følgeskabet for en stund må afbrydes. I et speciale som dette hvor der i genstandsfeltet er en mangfoldighed af sociale aktører, og en udtalt grad af marginaliserede hverdagsliv på Frederikstov, er der sandsynlighed for at beklemte situationer vil opstå. Rasmussen kalder den vedholdende deltagelse, der

trodser lysten til at forlade felten som en følge heraf, for kunsten at blive hængende. Kunsten består i at ignorere egne impulser til at forlade eller påvirke ubehagelige situationer, hvor akavet, upassende eller farlig opførsel foregår i de sociale samvær man indgår i. Der er tale om et *socialt vakuum*, hvor man må udsættes for dobbelttydige situationer, og ambivalens kan opstå i forhold til informanterne og de sociale hierarkier der kan være både subtile og eksplicite situationen afhængigt (ibid.:93ff).

Kontroltab og uforudsigelighed er et vilkår i vejfarende etnografi, og derfor må jeg som vejfarer affinde mig med både kedsommelige interaktioner, relationer der kan virke uoverskuelige eller usammenhængende, og samtidig være bevidst om dette som en del af feltens mere-end-verbale detaljerigdom. Til forberedelse og fastholdelse af specialets fokus er der udarbejdet en observationsguide, som løbende blev genbesøgt (bilag 2). Inden selve feltstudiet begyndte indledte jeg med en pilottest (bilag 4) baseret på forundersøgelsen og observationsguiden.

Der er en tid for samtale, men også for den delte stilhed. Man vejfarer også når man spiser i følgeskab med informanterne, deler steder, deler idéer og deler korte og længere ophold på de steder, hvor de sociale arenaer udfolder sig (ibid.:84). Derfor må jeg i mit etnografiske arbejde, indstille mig på at de momentane situationer opstår på steder og tider som kræver et bevægeligt engagement, og som kræver både tid, held og tålmodighed (ibid.:79).

De formelle rammer om specialet begrænser tidsperspektivet i feltstudiet, og da tid netop er et centralt argument og element i vejfarende feltstudier, når jeg til et punkt i min læsning, hvor jeg lægger bøgerne fra mig, og engagerer mig i felten.

Feltkrop

Min krop er mit instrument, den er min adgang, den er mit våben. I felten er jeg den fremmede, og min krop er i frontlinjen i mødet med brugerne af Frederikstorv. For nogle virker min tilstedeværelse og mine nysgerrige spørgsmål upåfaldende. Jeg har i mine forberedelser nøje overvejet min fremtoning. Jeg har udvalgt mig en feltuniform bestående af mørke bukser med et praktisk udtryk, samt en mørkegrøn oversize fleecevest. Den er med vilje for stor, så min kropsformer bliver udvisket. For at

forstyrre samværet mindst muligt, skriver Bech-Jørgensen, at kvindelighed med fordel kan nedtones især i sociale kontekster med grænsesøgende handlinger. Hun erfarer, at jo sværere sociale domæner, jo mere synes de kvindelige socialarbejdere at fremtone maskulint (ibid.:110). Jeg har valgt neutrale farver, store størrelser og fravalg af udsmykning for at fremstå så kønsløs og asexuel som muligt. Samtidigt indeholder det praktiske og neutrale tøj en overvejelse omkring det afvæbnende element, hvis ingen informanter skal forholde sig til min fysiske fremtræden. Det er formålet at få en let(tere) adgang til informanterne for at opnå en relation og et følgeskab. Jeg har ikke klædt mig ud som, men på til felten. Det ville informanterne have afluret på lang afstand - jeg gør mig ingen forventninger om at være upåfaldende på deres domæne.

Det er ikke kun feltuniformen der har indgået som overvejelser i min fysiske fremtoning. Under pilottesten af mit vejfarende studie, opdagede jeg hvor svært det var bare at *være* på Frederikstorv. Derfor købte jeg en foldbar friluftsskammel med skulderrem, så jeg altid har mulighed for at slå mig ned, uden at "reservere" en bæk. Min medbragte "personlige plads" har haft den fordel, at jeg har kunne sætte mig i de selskaber jeg er blev inviteret ind i, og ikke "stået over" dem jeg har talt med, som kan være medskabende til en uheldig samværssituation.

Hermed en afslutning på de præ-empiriske overvejelser om mine metodiske valg.

Metodiske forhindringer

På trods af en forudgående orientering i etnografiske feltstudier, eksempelvis Jon Dag Rasmussens langvarige følgeskaber med særlige ældre mænd, samt en forundersøgelse af Frederikstorv og de geografiske omstændigheder, erfarede jeg efter et par ugers tilstedeværelse på torvet, at den valgte metode, vejfarende etnografi, ikke fuldstændigt kunne begribe de oplevede fænomener, og samtidig formå at besvare specialets problemformulering.

Det krævede et par tilløb før erkendelsen om den planlagte metode måtte omtænkes, og ændres fra et mål om følgeskaber til at blive et multimetodisk feltstudie.

Ud fra en devise om at målet helliger midlet traf jeg et valg om om at kombinere de allerede implementerede og påbegyndte etnografiske observationer- og følgeskaber, til også at omfatte interviews. Med inspiration fra Anne Clementsens afhandling, hvor hun anvender in-situ interviews (Clements 2018:61), er denne type situationsbestemte interviews eftergjort på Frederikstorv.

Årsagen til de vejfarende følgeskabers begrænsninger i forhold til stedet finder jeg i en diskrepans mellem de forventede brugere af stedet, og dem jeg reelt har observeret på Frederikstorv.

Forud for feltbesøgene forventede jeg en stor forekomst af brugere på stedet, der i en eller anden grad havde taget ophold, enten på bænke eller i andre former for forsamlingssteder. Dette har kun vist sig at være gældende for et særligt udsnit af stedets brugere, de udsatte, og i et begrænset omfang end forventet. Desuden er fraværet af et mangfoldigt udsnit af brugere der tager ophold på stedet en mulig fejlkilde i specialet, og ville give en ensidig og unuanceret fortælling af stedets affordances og rytmer. Derfor, i et metodisk forsøg på at omfavne et bredere udsnit af dem der bruger stedet, blev interviewmetoden tilføjet til den samlede dataindsamling, således dem med kortvarig færden også kunne indgå i det empiriske materiale der danner baggrund for det analytiske arbejde.

Interview

For at imødekomme de metodiske udfordringer som det vejfarende feltarbejde mødte i praksis, blev løsningen at supplere feltobservationerne med feltinterviews. På grund af brugernes mangfoldige måder at opholde sig og bevæge sig på og omkring Frederikstorv, er en kombination af længerevarende feltrelationer og korte interviews en fordelagtig metode for specialets undersøgelse.

Inspireret af Clementsens afhandling om socio-materielle dynamikker på tre befærdede lokationer, lægger jeg mig i slipstrømmen af hendes nedkognende af det kvalitative forskningsinterview som hun i sin særlige feltversion kalder for et *in situ* interview (Clements 2018:129f). Som interviewer tager jeg min rolle og ansvar alvorligt i forhold til at kontakte potentielle informanter, og derfor forberedte jeg en

kort interviewguide til anvendelse på Frederikstov (bilag 3). Under udarbejdelsen af denne, og i det fysiske møde med informanter i felten blev det dog klart, at grundet den særlige bevægelighed og tidsligheden på stedet, så er interviewene i høje grad situerede og kontekstuelle (Brinkmann & Kvale 2009:34). Det betyder, at spørgsmålene i interviewguide langt overvejende fungerede som en forberedelse for mig som interviewer, men ikke fungerede som spørgeguide i praksis, da de ikke formåede at afdække forskelligheden og bevægeligheden i informanternes brug af stedet. Til gengæld bidrog forberedelsen af interviewguiden til at forbedre min måde at deltage i informanternes måde at bruge stedet på, især for de informanter jeg kun havde minutters interaktion med.

På trods af afvigelserne fra interviewguiden, for at imødekomme en mere situeret social praksis med hensyn til konteksten, er det dog fortsat efterstræbt, at flytte de flygtige og spontane interviews væk fra at have karakter af hverdagssamtaler, og i stedet skabe en semistruktureret interviewsituation med fokus på informantens praksis på stedet og narrativen i deres fortælling om deres færden ved Frederikstov. De situerede interviews har ikke haft til formål at indgå som en sekundær empiri, men er blevet indføjet i feltnoten på linje med resten af observationer, og bidrager i den forstand med et bredt intersubjektiv indblik i informantens brug af stedet, med henblik på at få nuancerede beskrivelser af handlinger (ibid.:48ff).

Informanter

Det giver på en måde ikke mening at sætte tal på den mængde af kontakter, relationer og interviews som feltbesøgene samlet har beløbet sig til, da tallet i sig selv ikke giver et billede af omfanget og kvaliteten af kontakten. På de månederne der var afsat til feltstudierne besøgte jeg, foruden en forundersøgelse af felten, samt en pilotundersøgelse, Frederikstov 25 gange. Heraf var de 13 besøg udelukkende med en vejfarende etnografisk indstilling, og 12 besøg med en metodekombination med interviews af et bredere udsnit af brugere.

I det følgende foretages en feltrefleksion indeholdende en karakteristik af de primære og repræsentative feltrelationer, samt overvejelser om de mest bemærkelsesværdige informanter.

Brugerne af torvet spænder over en bred repræsentation af byens beboere og gæster. Feltrelationerne spænder i deres intensitet fra observationer til følgeskaber. En del af feltnoterne omhandler beskrivelser af mennesker, deres udseende, udtryk, energi, bevægelser, handlemønstre, samtaler de har haft med andre, deres placering i forhold til stedet og indretningen, men uden at indeholde en dialogisk samtale. Denne form for observationer begrænser sig til at være tro mod det fænomenologiske kropsbevidste ideal, der omhandler de erkendelser og bevidsthedsniveauer som sanserne og kropslige erfaringer medfører.

Den lavintensive type af feltrelationer omhandler både de stærkt udsatte brugere af stedet, der i nogle tilfælde har fremstået for påvirkede til at kunne indgå i dialog, eller hvor deres kropslige adfærd har medført en begrænset mulig adgang til dem. Det har især været tilfældet i forsamlinger af udsatte, hvor den samlede sum af deres kropssprog, lyde og handlinger har udmøntet sig i min tilbagetrækning fra en mulig kontakt. Denne form for feltrelationer, hvor empirien udelukkende er baseret på observationer, handler også om andre end de marginaliserede brugere.

En anden gruppe kan kategoriseres som værende en mellemintensiv relation og indeholder de informanter der har bidraget med empiri i form af uformelle interviews. Dette er den største bidrager af dialogisk baseret empiri, der beror på andet end observationer, men som stadig har et kraftigt element af kropslig involvering. Her er alle typer af brugere repræsenteret, både de marginaliserede brugere af torvet, pendlere, torvekunder, torveholdere, naboer, butiksejere, buspassagerer med flere. Af disse grupper af informanter afslører feltnoterne at den kropslige involvering overvejende afspejler sig i interaktioner med stedets udsatte brugere. I de efterfølgende reflektive besøg vurderes det, at denne type af feltrelationer har krævet en særlig sensitivitet over for den sociale magtbalance mellem informanterne og jeg, og derfor har de sanselige indtryk spillet en større rolle i feltrelationen.

En sidste gruppe indeholder den mest intense feltrelation, på trods af at den repræsenterer det mindste udsnit af informanter. Det er de følgeskaber som den vejfarende etnografiske metode medførte, og som indledningsvist var den eftertragtede type af feltrelationer.

Etik

En videnskabelig undersøgelse bør altid bero på etiske overvejelser, i særdeleshed når informanterne møder forskeren i en relation der bevæger sig mellem interaktion og observation. Det etiske pejlemærke bør bestemmes indledningsvist, selvom samspillet med informanterne kan skifte fokus undervejs i undersøgelsen (Kristiansen 2012:227). Før feltbesøgene orienterede jeg mig i litteratur der gjorde opmærksom på en nødvendighed i at opretholde en analytisk distance til informanterne, så empirien ville leve op til videnskabelig praksis. Samtidig blev jeg klar over min feltrolle og graden af deltagelse, hvor jeg besluttede at efterstræbe en uautentisk deltagende observatørrolle (ibid.:229), hvor alle informanter ville være klar over mit formål. Det har været nødvendigt at informanterne har kendt min identitet som undersøger af Frederikstorv, da de med denne kendskab har givet et udtalt samtykke til at deltage. Samtykket er indhentet ved indledningsvist at præsentere mit formål. Ligeledes at lave en individuel etisk overvejelse ved hver henvendelse til brugerne, da privatlivets fred, selv på et offentligt sted, er forsøgt efterlevet, især dér hvor en henvendelse ville være påtrængende (ibid.:238). Stedets heterogene brugermasse har medført en særlig sensitivitet omkring muligheden for resourcesvage individers utilstrækkelige konsekvensforståelse af et samtykke om deltagelse, hvorved jeg har afstået fra at kontakte særligt sårbare og stærkt påvirkede brugere. Det har hver gang været et dilemma, hvor hensynet til deltagerne har vejet tungere end ønsket om en repræsentativ demografi og nuanceret empiri.

Samtidig har de frugtbare feltrelationer indeholdt etiske overvejelser om min forskermagt til at "overtage" deres historier, og risikoen for at spejle og tilbageformidle deres virkelighed med risiko for at stigmatisere deltagerne (ibid.:232). I kraft af min position, hvor jeg objektificerer informanternes aktiviteter, har jeg balanceret mellem at være deltager og observatør, og efterstræbt en empatisk indlevelse i modpartens

perspektiv (ibid.:245). Det har blandt andet medført en afholdelse fra at udøve symbolsk vold, ved eksempelvis at være kritisk overfor deres livsførelse. Jeg har til eksempel ikke distanceret mig fra informanternes ubehagelige udtalelser om etnicitet, som ellers er over min personlige grænse, men hvor hensynet til informantrelationen har vægtet højere. I mit møde med informanterne har mit etiske kodeks kredset om “skik følge eller land fly”, og derfor har interaktionen med deltagerne været kontekstafhængig, og et udtryk for informanternes villighed til at lade mig følge dem på de præmisser deres ressourcer har tilladt.

For så vidt informanternes anonymitet er alle navne forandret uanset graden af samtykke, og det gælder også for forretninger hvor det har været nødvendigt.

BÆNK MED PAP

(Eget billede)

Analyse

Analysens struktur hviler på fem temaer der er fremkommet i gennemlæsningen af empirien. Ved at følge en abduktiv tilgang er strukturen tilføjet to teoretiske lag. Gibsons forståelse af de materialistiske objekter som et steds indretning og design indeholder. Det har udmøntet sig i følgende fem temaer; bænke, brostenene, boderne, skraldet og fortovene, hvoraf nogle har en mere almenkendt affordance eller brugskvalitet end andre. Materialiteterne danner baggrund for de underliggende sociorumlige aktiviteter og interaktioner der er observeret på Frederikstorv, og som behandles ved hjælp af Lefebvres rytmeanalyse.

Bænke

For beskueren af Frederikstorv er dets umiddelbare anvendelse ikke tydelig. For det blotte øje er torvet tomt. Et par hundrede kvadratmeter med brosten, lidt bænke, unge træer, cykelstativer, og et pølsevognsskur i udkanten af pladsen. Stedets manglende åbenlyse brugsmulighed fremstår i de etnografiske observationer, hvor feltnoterne afslører en lang række brugere af stedet, hvor deres anvendelse af stedet sker på trods af den spartanske designmæssige indretning.

I det følgende skal vi se nærmere på bænkenes empiriske og teoretiske karakteristika i forhold til den form for socialt liv og parallelitet der foregår på Frederikstorv.

Analysen vil afdække de forskelligheder og specifikke tilknytninger som brugerne har af stedet, og hvordan dette mix af sociale kapaciteter medfører flere konflikter på stedet. En overvejende del af det liv der føres på og omkring bænke, er baseret på udsat livsførelse, og denne form for aktivitet repræsenterer noget forkert i forhold til majoritetens hverdagsliv på stedet. Et interessant fund er, at også blandt de udsatte er der et hierarki, og en kamp om at definere den rette brug af bænke, og disse sociale balancer er analyseret i det følgende.

Den visuelle perception af en bänk vil umiddelbart lede til den konklusion, at en bänk er til for at blive benyttet som siddemøbel. Men ifølge Gibson har en bänk både

en objektiv karakter, og en subjektiv betydning, afhængigt af miljøet den indgår i, og af observatøren (Gibson 1986:126;141). De empiriske fund viser tydeligt dette. For nogle besøgende på Frederikstorv er en bænk et midlertidigt sted, hvor man kan sidde, mens man venter på bussen (bilag 5:44). En bænk er også et venteværelse, hvor man kan opholde sig. En ung kvinde på en bænk fortæller, at hun venter på sin kæreste, inden de skal hen til en frikirke menighed (bilag 5:82). Bænken bliver en forlængelse af det rum hvor kvinden har sit ærinde, og forbinder frikirken og den åbne plads, mens ventetiden foregår offentligt.

Når Gibson skriver, at ting har mening og værdi i sin fysiske eksistens (Gibson 1986:139), så er bænken som venteværelse et eksempel på dette. I mine mange besøg på Frederikstorv, observerede jeg en lang række bænktbrugere, der i timevis sad alene, uden et tydeligt ærinde. Blandt dem har jeg haft flere deltagende observationer, og enkelte vejfarende følgeskaber. Fælles for dem alle er deres element af udsathed. De er udsatte i den forstand, at de ikke med naturlighed kan opholde sig i deres hjem, men i høj grad frekventerer sociale tilbud og åbne arealer som Frederikstorv som et fast element af deres hverdag.

Informanterne Dan og Ole fortæller om deres hverdag:

“Ole fortæller at han også har været alkoholiker, men han drikker ikke øl længere. Han har *“ikke noget imod alkoholikere”* siger han, mens han peger på Dan, der sidder med sin øl i hænderne. Men han har noget imod de grønlændere som bruger byen som om det var en lukket fest. Han fortæller at grønlænderne råber og slås og kaster med flasker, (...). *“De (grønlænderne) kan ikke opføre sig ordentligt, og det er noget pis at de skal være her nu”* siger Ole.” (bilag 5:18).

For Ole er Dans drikkeri i orden, men han vil ikke dele Frederikstorv og bænkene med grønlænderne. Både dem og grønlænderne har samme perception af bænkene som et opholdssted hvor alkoholindtagelse indgår, men for nogle har denne form for bænkeophold én betydning, og for andre en anden. Gibson kalder det for miljøets dikotomiske balance mellem fordele og skadende effekt (Gibson 1986:137). Der er altså forskel på hvordan den tilbudte materielle værdi opvejer den opførsel der foregår på

bænken. Ifølge de etnisk danske øldrikkere på bænkerne, anvender de grønlandske øldrikkere bænkerne forkert. Men de er ikke alene om at observere bænkerne som et sted for social handling. For andre brugere af Frederikstorv afforder bænkerne en anden ønskværdig anvendelse. En af torvehandlerne fortæller:

“(...) de seneste måneder har der været færre hjemløse på torvet. De tror det skyldes corona. *“Vi savner dem ikke, men nu får de jo penge igen og så er der fest i gaderne”* siger den ene af damerne, og laver store øjne til mig.” (bilag 5:7)

For denne kvinde er de udsatte ikke en ønskelig del af torvedagene, og deres brug af bænkerne som dagligstue er ikke den tilsigtede affordance for bænkerne.

Man kan bruge øldrikkeriet som eksempel til at påpege Gibsons forklaring af de forskellige observatørers perceptioner af gyldige og tilsigtede handlingsmuligheder, affordances af torvets bænke (Gibson 1986:132).

En butiksejer italesætter bænkenes udsatte brugere:

“De sidder tit dér” siger hun og nikker diskret over mod Ole og Dan. *“Hver dag, i hvert fald når vejret er godt. Jeg ser dem når jeg er ude for at trække luft”* siger hun og griner af sin egen joke om rygning. *“Det gør mig egentlig ikke noget bare de ikke råber og er vilde. Det er ikke så meget danskerne der opfører sig sådan.”* (bilag 5:66)

Der skelnes mellem affordances der foregår med forskellige typer af stimuli. Gibson begrundet materiel værdi i de forskellige visuelle karakterer en affordance kan have. Her er der tale om lyd og perception som afgørende stimuli der både muliggør og vanskeliggør de udsattes brug af bænkerne (Gibson 1986:135). Deres tilstedeværelse medfører en stimulipåvirkning af de andre brugere, de erhvervsdrivende og torveholderne, som via lyd og øjesyn, generes af den forkerte handlingsanvendelse af bænkerne.

Bænkerne har endnu en affordance, som ikke er en del af min visuelle perception som observatør, men som andre observatører finder en værdi i. Ifølge Gibson er der

ikke tale om subjektive værdier, men om endeløse muligheder for brugeren/observatøren (Gibson 1986:132). Bænken kan også anvendes vertikalt med formål at sove på den. Det var ikke tydeligt under mine feltbesøg, før Dan, én af mine faste følgeskaber, forklarede mig det:

“Forleden lå der også en bunke aviser på bænken, så der sover stadig nogen herhenne” siger han nøgternt. De aviser havde jeg faktisk lagt mærke til ved mit besøg lørdag, men jeg tillagde det ikke nogen betydning. For mig virkede det bare som skrald. Men jeg tager fejl, Dan er helt sikker på, at når aviser på den måde ligger fladt hele vejen på en bæk, så er det isolering mod kulden, når man sover dér. Måske taler han af erfaring (...)“ (bilag 5:22f)

Her forenes mine teoretiske udgangspunkter, Gibsons affordanceteori mod Lefebvres rytmeanalyse. For bænkens affordance som leje, er kun tydelig for ham der kender til den form for handlingsmulighed, eller for dén der afforder bænken på en sådan måde. For mig, etnografen uden kendskab til at sove under åben himmel, er en bænks affordances nogle helt andre. Hvis ikke jeg havde talt med Dan om Frederikstorvs brug, ville jeg ikke have kendt til stedet som værende et sted for overnatning. I alle andre henseender, som venteværelse, mødested, dagligstue, hvil, dér fremstår bænken og stedets affordances visuelt anvendelige. Som den tyske psykolog Kurt Koffka skrev: *“Fruit says ‘eat me’ (...)”* (Koffka 1935:7 ref. i Gibson 1986:138). Den åbenlyse visuelle perception af et æble er at det skal spises. På samme måde opfattes bænkens affordance overvejende ens af aktørerne omkring Frederikstov. Bænkene er til at sidde på, helst uden lyd.

Brostenene

Denne temaanalyse handler om Frederikstorvs største organ, brostenene, der strækker sig over pladsens par hundrede kvadratmeter flade, men i denne analytiske forståelse handler brostenene også om det immaterielle sociale liv der foregår på stedet, på brostenene. De forskellige typer af sociale interaktioner er yderligere

inddelt i to kategorier tildelt en empirisk betegnelse; forkerte fællesskaber og menneskeligt møblement, der tilsammen indkapsler omfanget af sociale rytmer med brostenene som vært.

Denne temaanalyse forsøger at formidle en tilstedeværelse af synlige fællesskaber, utydelige brugere, og fraværet af brugere af Frederikstorv afhængigt af tid.

Betegnelsen 'forkerte fællesskaber' opsummerer en modvillighed til at acceptere og inkludere andre gruppers anvendelse af stedet. Brostenene er Frederikstorvs største materialitet, det største organ, og på denne flade foregår forskellige brugeres rutiner i byen. I analysen foretages en form for dialog mellem de forskellige typer af sociale fællesskaber, og deres ekskluderende tilkendegivelser om andres disponeringer.

I det 'menneskelige møblement' ser vi på brugernes kroppe som bevægelige objekter på Frederikstorv, og hvordan tilstedeværelsen af disse bevægelser især kan aflæses i de skiftende rytmer. Her er det tidslige element afgørende for især at afkode betydningen af fraværet af brugere. Nogle typer af handlinger og bevægelser foregår uden direkte interaktion med det øvrige sociale liv på stedet.

Forkerte fællesskaber

Forsamlinger på Frederikstorv var et tilbagevendende billede af stedets udtryk, og med en del sammenfald i demografien. På torvedage var der forsamlinger af handlende, men også på dage uden organiserede begivenheder observerede jeg rutinerede samlinger. Eksempelvis grupper af grønlandere i drikkelag, en gruppe af etnisk danske øldrikkere, grupper af mellemøstlige mænd samt grupper af mellemøstlige familier. Gennem mine følgeskaber og interviews med personer fra disse grupper, har der dannet sig et mønster, hvor deres interne forankring i stedet italesættes på to forskellige måder. Den ene måde er ved en høj vokalisering af de andres forkerte adfærd på stedet, og den anden er den stumme og blinde måde, hvor de andres tilstedeværelse ignoreres. Først besøger vi de mellemøstlige grupperinger, hvor jeg ved dette feltbesøg sidder på en bæk nærmest pølsevognen/grillbaren, og iagttager kunderne.

Den interimistiske indretning af grillbarens udeareal afforder de behov som kunderne har, og der er tale om *detached objects* da stedet skifter indretning afhængigt af tid. Objekter kan manipuleres, både de statiske elementer som brosten og bygninger, men også løsøre, her i form af materiel (Gibson 1986:133). Om formiddagen når kebabmanden åbner, sætter han stolene frem, som ved fyraften stables ved siden af grillbaren. Han skaber et afgrænset område, hvor hans kunder søger hen. Biler parkerer skødesløst på brostenene omkring grillbaren for at hente mad, eller for at tage ophold mens der handles i de etniske grønthandlere.

Forsamlingerne af mellemøstlige brugere af stedet viser en påfaldende manglende opmærksomhed og deltagelse i stedets åbenlyse aktivitet - torvedag:

“En del mellemøstlige mænd samler sig på hjørnet ved grillbaren. De er i en blandet alder, 20 til 40 år. De giver hinanden hånden, når der dukker en ny op. En enkelt dukker op med et lille barn, en dreng, som længe står og kigger mens mændene taler sammen. De ser ikke ud til at tage notits af torvets aktivitet med torvehandel og menneskemylder.” (bilag 5:38)

Gibson bruger begrebet *hiding places* om den måde forskellige former for affordances muliggør aktiviteter, men hans begreb dækker også over såkaldte *glass walls* der handler om at kunne skjule sig fra andres observation (Gibson 1986:137). I denne sammenhæng er fællesskabets styrke en mur mod andre, men også en mur der skjuler omverdenen for dem. Selvom Frederikstorv ingen inddeling eller afskærmning har, er det ekskluderende minoritetsfællesskab på brostenene i den vestlige del af torvet nok til at afforde det behov de har for samvær.

De mellemøstlige brugeres tilstedeværelse fylder dog en del ved en anden gruppe, nemlig hos de etnisk danske alkoholikere, som jeg fulgte i en længere periode. Dan beskrev deres tilstedevær således:

“Han synes det er noget roderi med de gadeboder langs murene, og at det er for meget at der er hele tre udenlandske butikker ved torvet. Jeg siger, at jeg også har tilgode at besøge dem og høre om deres viden om torvet. *“Dét får du ikke noget ud af, de snakker kun med deres egne. De blander sig ikke i noget med os andre”*, siger Dan skråsikkert. (...) *“Det er egentlig utroligt hvorfor der skal være så mange af den slags butikker herinde i midtbyen. De kommer jo og fylder med deres biler over det hele for at købe de der sære ting”*. “ (bilag 5:22)

Ifølge Gibson skifter en affordance ikke, men det gør observatørens behov (Gibson 1986:138f), og derfor er der ikke tale om at torvet er fejlbehæftet eller at brostenene kan blive brugt forkert. De afforder noget forskelligt afhængigt af brugerens perception af stedet, af objektet og indretningen, og derfor opstår der en konflikt mellem de forskellige typer af anvendelse. For de etnisk danske alkoholikere er det en uønsket måde de mellemøstlige brugere benytter stedets affordances, og brostenene skulle hellere stå tomme end parkeres ulovligt på. Her er en finurlig strid, for det var én af de få ting som personer fra den mellemøstlige gruppe udtrykte sig uforstående omkring:

“Jeg henvender mig til den spisende mand, der står ved lugen sammen med mig. Han taler ikke lige så godt dansk som kebabmanden *“Altid parkeringsvagter i Danmark. Hvorfor? Der er jo plads til bilerne, ikke? Hvor skal vi holde for at handle når der ikke er parkering nok?”* siger han og slår ud med armen mens han drejer lidt rundt i retning mod kiosken (bilag 5:64)

Tilbage står brugerne i hver sin lejr. Tomme brosten som værende en affordance til parkering, eller tomme brosten uden okkupering. Her er visualitet af afgørende betydning for de to gruppers forskellige måder at percipere brostenene på. Forskellen er deres mobilitet. De etniske danske alkoholikere bor i de omkringliggende gader, og ankommer til Frederikstorv til fods. Til forskel for de mellemøstlige brugere der oftest ankommer i bil, og enten parkerer i de få ledige båse langs vejene, eller kører ind på det parkeringsfrie område på selve Frederikstorv. Den visuelle perception af torvet

afgøres af det behov deres forskelligartede mobilitet medfører. De tomme brosten tiltrækker en opmærksomhed om mulig parkering, for dem der har et sådant behov, og afforder derfor en særlig social adfærd. Omvendt er det for dem der blot iagttager stedet, og ser det som en forstyrrelse af torvets fysiske mening (Gibson 1986:139). Et objekt *inviterer* til en særlig brug, men kun hvis man har et sådant behov. Konflikten tydeliggøres ved at én ulovligt parkeret bil afforder andre til samme type af parkering, og tornen i øjet vokser hos dem der perciperer denne affordance for modsætningsfuld i forhold til deres egen brug. De mellemøstlige fællesskabers afledte brug af stedet, ulovlig parkering, udløser en opposition til deres fællesskabs berettigelse og tilstedeværelse på torvet. Modsætninger og modstand mod modsætninger er én af hovedpointerne i Lefebvres rytmeanalyse, hvor polyrytmer er et udtryk for modstridende tendenser (Lefebvre 2004:99). I dette eksempel er det interessant, at to grupper, på hver sin måde stiltiende eller højlydt, forsøger at have definitionsmagten over stedets rytme og anvendelse.

Der er andre grupperinger der på en anden måde medfører kollision mellem brugerne. Frederikstorv bærer på en historik af belastede fællesskaber, der har medført en konflikt mellem de nuværende brugere af stedet.

I en samtale med en gruppe svært påvirkede grønlændere:

“Vi snakker lidt om torvet, og at der ikke sker så meget lige nu. De siger at der kun sker noget når der er torvedage. Men ellers så sidder de her bare alligevel og møder deres venner. Thomas fortæller at *“vores venner kommer forbi på kryds og tværs hele dagen når de har været henne på Kofoeds og når de skal i varmestuen”*. Han bruger armene til at pege i alle retninger, mens han fortæller.” (bilag 5:25)

Her er der tale om en anden form for affordance, nemlig en uhåndgribelig og usynlig affordance. Stedets lokation. Frederikstorvs placering i forhold til de ruter som denne gruppe har i Aalborgs midtby. Som Thomas beskriver det fremstår Frederikstorv som et knudepunkt, hvorfra deres sociale liv løber til og fra. Det åbne areal benyttes som en hovedåre, et forsamlingshus hvor venner mødes, og hvorfra hverdagen fortsætter.

Frederikstorv afforder et uorganiseret fællesskab i byen, hvor selskabelighed opstår i de mobile sårbare livsbaner. En affordance tilbyder observatøren noget, både godt eller skidt (Gibson 1986:127), og i denne sammenhæng italesættes en tydelig værdi for de grønlandske brugere af stedet. Indretningen, om den så er spartansk og uden mulighed for skjul, komplimenterer brugerne, men også stedet (ibid.). Det betyder dog ikke, at de forskellige perceptioner af affordance ikke samtidig også kan medføre en konflikt med andre brugere.

Under en samtale med Dan og Ole foregik der en seance i den anden ende af torvet, der i dette afsnit vil illustrere brugernes kamp om at definere 'rigtig' anvendelse af Frederikstorv.

“Det er to grønlændere der råber og peger ad hinanden med fingrene pegende mod hinanden, og armene strukket helt ud. Det er svært at høre hvad de siger, de lyder meget fulde, og det foregår på grønlandsk. (...) Folk på torvet kigger. Det er meget højt og voldsomt. Os tre ved bænken er også stille, og Dan drikker af sin øl mens vi kigger. (...).

Ole siger stille men vredt *“Det er fandme da utroligt at de grønlændere ikke kan styre deres brandert”*, og Dan følger op *“De skal fandme ikke begynde at slå lejr her ved os igen”*.

Det er ikke særlig rart at tale om grønlænderne, mens én af dem sidder forholdsvist tæt på os, så jeg prøver at glatte ud og nævner stille, at jeg ofte ser grønlændere sidde og hygge sig med et par øl på bænken. *“Jamen der bliver fandme ballade hver eneste gang og så bliver de skidetossede inde på kommunen når hr. og fru Danmark begynder at klage og så går det ud over os andre”* siger Dan, og taler højt.” (bilag 5:48)

Dan og Ole italesætter hvorledes de grønlandske misbruges adfærd ikke stemmer overens med den ønskede, og at grønlænderne er hos “os”, og definerer dermed en form for ejerskab over stedet. Brostenene udgør en platform hvor der kan foretages (anti)social adfærd i form af druk, og de afledte effekter, *lyden* af denne adfærd sender informationer til observatørerne (Gibson 1986:135). For grønlænderne afforder

brostenene en opholds- og forsamlingsmulighed, som for de andre etnisk danske misbrugere afføder en belastning af deres affordance af stedet.

I foregående eksempel er Dan så venlig at sætte navne på nogle af de mange aktører der er på Frederikstov; os andre, kommunen, hr. og fru Danmark, og grønlænderne. Det er fællesskaber der har forskellige affordances på stedet, og som repræsenterer noget forskelligt. På feltbesøgene har jeg mødt dem og flere, og fået en husserlsk kropslig erfaring i at forstå deres adfærd (Schiermer 2013:61f). Jeg har lyttet, set og mærket med kroppen, når interaktioner, scenarier og handling har afstedkommet rytmiske ændringer, arytmier eller polyrytmer udtrykt på Frederikstov i tid og sted. En særlig kropslig erfaring om de forkerte fællesskaber erfarede jeg omkring en forsamling af grønlændere:

“Manden på bænken har fået selskab. Men det er et selskab uden snak, de sidder bare ved siden af hinanden. Til venstre sidder en anden grønlandsk mand med en tyk slange ud af bukserne, der er hæftet på en pose på jorden. En blærestomi, som slet skjult ligger på jorden ved siden af ham. Han drikker dåseøl. (...) så kommer der to yderligere grønlændere til selskabet. Det er en slank kvinde i fyrrerne, og en mand i trediverne. De er glade og kender tydeligvis dem på bænken, og kvinden lægger ud med en længere seance af en håndhilsen med særlige bevægelser med manden med stomi. Det er håndtegn i en serie, som de begge kender, og det virker rituelt, for hun går videre til den anden grønlandske mand og gør det samme.” (bilag 5:5)

Eksemplet med den grønlandske forsamling er et billede på den underliggende konflikt der er på Frederikstov. Mennesker er en slags objekter, dog ikke kun et objekt, og deres hylster sender information ud i samfundet, for eksempel med en invitation eller trussel (Gibson 1986:135f).

Umiddelbart ser den grønlandske forsamling umærkeligt almindelig ud. Deres interne hilsner er varme, og der er ingen dårlig stemning. Ved nærmere eftersyn er overfladen dog porøs, og sender yderligere information om udsathed og forfald. De store mængder af alkohol i offentligt rum, den blotlagte stomi, gruppens overordnede

alkoholpåvirkning. Deres samvær foregår med *glass walls* (ibid.:137), og uden en blufærdighed for os der kigger på. Den grønlandske mand med stomien bryder de koder, som gælder for stedet (Lefebvre 2003:93f), og det betyder at deres tilstedeværelse forstyrrer og bliver en arythmi for majoriteten, men deres manglende anerkendelse af egen normbrydende adfærd muliggør deres fortsatte brug af stedet med de affordances hjørnet af torvet har for dem som forsamlingssted.

Menneskeligt møblement

I Gibsons terminologi har affordances rod i den designmæssig indretning af fysiske materialiteter. I dette afsnit behandles brostenene ikke som et objekt men som en overordnet metafysisk materialitet hvorpå der foregår socialt liv, hvor menneskenes tilstedeværelse på det ellers tomme sted opnår en karakter af møblement i indretningen. Brostenene afforder ophold, sammenkomster, spontane samtaler blandt særlige grupper af handlende, ulovlig parkering med mere.

Med sin rektangulære form, uden nogen særlige kendetegn, dets placering i kanten af gågadens begyndelse, og med trafikken pulserende om sig, gør Frederikstorv ikke meget væsen af sig. Alligevel ses et fast element af indretning på stedet. En indretning der hele tiden skifter udtryk, afhængigt af tid, af vejret, og af lyset. Det er den menneskelige indretning, det menneskelige element, der giver stedet forskellig nerve og udtryk. I feltnoten er det beskrevet:

“Det vrimler med mennesker på torvet. Det er handlende, som zigzagger mellem hinanden på kryds og tværs af torvets boder, og som har hvide torveposer i hænderne, fyldt med formiddagens indkøb. De går langsomt. Det ser ikke ud som om de har travlt eller skynder sig, de går roligt rundt og står i kø ved torveboderne. Deres tempo lægger jeg først mærke til, når en forbipasserende i rask gang går tværs over torvet, uden at skulle handle. Kontrasten mellem den pendlende bruger af torvet, og den handlende, viser at torvet denne lørdag ikke kun er et sted for torvehandel, men har forskellige brug for forskellige mennesker.” (bilag 5:16)

I Lefebvres optik er mennesker også objekter, da deres handlinger er meningsfulde og interrelationelle med andre mennesker og materielle objekter i et rum (Lefebvre 2004:32). Observationen af mennesker på torvet, og deres uafhængige handlinger, viser et mønster, en rytme om stedets særegenhed, og dermed hvorledes brugen af stedet afhænger af det menneskelige element. I dette tilfælde kan man aflæse stedets forskellige affordances, ved at studere de forskellige organiske rytmer i bevægelse. Det sensoriske i de langsomme og rolige bevægelser, står i kontrast til den raske gang, og det flygtige besøg på stedet, som er Lefebvres bidrag til forståelse af Frederikstov, hvor Gibson ikke mener at en indretning skifter, men at observatørens perception om objektet eller designet ændrer sig (Gibson 1986:138f). Det er dog i de indbyggede affordances i omgivelserne på stedet der skaber handlingsmuligheder og tilbyder forskellig social aktivitet.

Brostenene som et immaterielt objekt blev italesat af én af de udsatte følgeskaber, som jeg har talt med under mine feltbesøg:

“Dan drikker øl, men det går langsomt. Han åbner nummer to i mit selskab. Ryger cigaret nummer fire. Vi taler om, at pladsen ser tom ud, på sådan en almindelig mandag, selvom der er ret mange mennesker på fortovene. Det er mennesker i alle aldre. Efterårsferie. Dan gætter på at kommunen gerne vil skåne brostenene, og det er derfor at pladsen ikke bliver brugt til noget. Jeg griner, fordi jeg tror det er for sjov. Han griner ikke tilbage.” (bilag 5:21f)

Denne samtale er et eksempel på, at menneskers fravær eller tilstedeværelse er en del af et steds indretning, og derfor en materialitet som brugerne lægger mærke til. Selve stedet er tomt, men der er mennesker omkring det, og det sætter yderligere fokus på tomheden. Dans forklaring om kommunen kan tolkes at være et udtryk for den undertrykte position han befinder sig i som misbruger, og derfor læser kontrol ind i hans omgivelser. Lefebvre bruger betegnelsen *“the evil power of capital”* (Lefebvre 2004:51), og det er en passende beskrivelse af den måde Dan italesætter kommunens råderet over brostenene og disses tilstand og trivsel. Samtidig med denne immaterielle

funktion som brostenene har i deres kraft af underlag for social aktivitet, så er deres fysiske funktionalitet også en del af strukturen på stedet. For nogle danner de arena for socialt samlingspunkt, for andre levebrød i form af afsætning af deres varer.

De empiriske fund har bidraget med en indsigt i både fællesskaber, udsathed, majoritetens forbrugsadfærd, kapitalistisk mobilitet, men også underfladen af Frederikstorvs brugere.

Gibson mener, at en overflades farve og tekstur ikke har betydning for observatørens perception af et objekts affordance, men lægger sin vægt på en tredje faktor, størrelse: *“(...) affordance is relative to the size of the individual”* (Gibson 1986:128). Her divergerer de to teorier, fordi Lefebvres organiske rytme perspektiv tilføjer en anden vinkel på overfladen, som i dette tilfælde er brostenene og torvet som areal.

Omstændigheder er aldrig det samme, og klokkeslæt, sæson, vejr og lys påvirker et steds udtryk (Lefebvre 2004:40).

Selve brostenenes farve og tekstur er den samme, om det er nat eller dag, men i ly af mørket anses brostenene som et sted for en anden type opførsel end i dagslys.

Forskelligartet adfærd, der foregik tæt på hinanden geografisk og tidsmæssigt, men langt fra hinanden normsocialt. Følgende feltnote er fra et feltbesøg omkring klokken 22:

“Der går ikke lang tid, før én af mændene henne fra bænken dukker op i mit synsfelt, på vej i vores retning. Han stopper ved midten af torvet, åbner sine bukser, og begynder at urinere op ad bagsiden på grillbaren. Han taler i telefon imens. Jeg kan både høre at han lader vandet, og høre hans samtale. Den er på østeuropæisk af en slags. Da han er færdig går tilbage til sin bænk. 30 sekunder senere kommer et yngre par ud fra Netto, og stiller sig et par meter fra stedet hvor der netop er urineret, og indleder et langt og lidenskabeligt kys. De står i en håndfuld minutter og kysser og krammer, inden de går i hver sin retning af torvet. Da de begge når hvert deres fortov vinker de til hinanden, inden de helt forlader stedet.” (bilag 5:26)

For den østeuropæiske mand var mørket en kærkommen mulighed for at bruge det forholdsvist mennesketomme torv til at urinere, og for det unge par gav mørket anledning til en kærlig stund, inden de forlod hinanden. I løbet af kort tid skifter stedet fra arytmi til eurytmi – forstyrrelse til harmoni.

Ifølge Gibson udsender lugt, lyd, smag og lys informationer (Gibson 1986:135), og her er det værd at lægge vægt på lysets kraft på den sociale adfærd på Frederikstorv. Manglen på lys, nattens skygger giver torvets indretning en ny affordance, som brugerne perciperer ud fra deres behov. Om det er behovet for et toilet. Behovet for en intim stund. Mørket, som en immateriel del af indretningen, afforder andre typer af adfærd, afhængigt af brugernes perspektiv. Den urinerende mand, som er én af gadens udsatte misbrugere, og det kyssende par udtrykker en polyrytme, hvor tid, sted og energi sammenfalder i et potentielt modstridende scenisk udtryk (Lefebvre 2004:60). Stedet er ikke skabt til at være et toilet, men afhængigt af den organiske rytme som tid indeholder, får Frederikstorv et polyrytmisk udtryk, når en udsat persons adfærd i tidslighed læner sig op ad eller sammenfalder det etablerede samfunds adfærd.

En anden type bruger af Frederikstorv er nærmest mere en skikkelse eller en skygge. Det er ikke bare én observation én person, men en gruppe af selvstændigt erhvervsdrivende på samfundets rand. Det er dem som lever af vores andres overflod - flaskesamlerne. De findes i flere versioner, og jeg har observeret flere af dem; de ældre i pænt tøj der løfter låget på de små skraldespande og snupper en tom dåse hvis muligt; de professionelle beskidte flaskesamlere med pant som indtægt. Dette eksempel handler om sidstnævnte, da det er den handling der skaber mest indvirkning på den rytmiske balance på stedet:

“Ovre ved flaskecontainerne, kan jeg høre en rumsteren. Jeg kigger, og ser lysglimt derfra. Det er en flaskesamler, som lyser gennem hullerne ned i containeren, for at se om der er pantværdis at finde. Jeg ser ham ikke tydeligt, og jeg bliver afledt af flere feststemte grupper, som dukker op ad sidegaderne.” (bilag 5:28)

Mørket skaber gemmesteder på det ellers åbne torv. Mørket har fest og forfald i én blanding. Rytmeanalytikeren kan lytte til et steds mumlen og stilhed, og afdække stedets rytme. De tilfældige upåfaldende handlinger forenes cyklisk (Lefebvre 2004:89). For nogle er torvet tomt og forladt om natten, mens det for flaskesamleren afforder en potentiel guldgrube med efterladenskaber der kan støtte en spinkel økonomi. Kontrasten mellem det farverige liv, og livet på kanten opleves i de parallelle aktiviteter der uafhængigt af hinanden skaber polyrytmer, og er medskabende for det samlede billede af Frederikstorvs yderkant.

Boderne

Frederikstorv har to ugentlige torvedage, hvor der opstilles pavilloner og varebiler med fødevarer, Derudover omkranses torvet af bygninger med forskellige typer af erhverv i gadeplan. Det eneste større statiske inventar på torvet, er den gamle pølsevogn, der for nyligt er blevet til Byens Grill og Kebab.

Denne temaanalyse behandler de tre former for varehandel der foregår på og omkring Frederikstorv, inddelt i kategorier der er baseret på deres type af materialitet.

‘Grillbaren’ er en fast del af torvet, ‘torveboderne’ har en grad af metafysisk materialitet, fordi de ugentligt genopstår på stedet, og derfor momentant er en del af indretningen. De omkringliggende forretninger, ‘gadeplansbutikkerne’ er materielle, men er ikke en umiddelbar del af designet på selve torvet.

Vi ser på den homogene forsamlings aktiviteter omkring ‘grillbaren’, der i kraft af den tydelige etniske anderledeshed indeholder en lukkethed både i det kropslige og interaktionerne. Denne form for kulturelt betinget aktivitet deler vandene virker afskrækkende på de etnisk danske udsatte, der må udvide deres ruter i byen, for at få tilgodeset deres behov for fast food. Den særlige etniske sociale aktivitet inddeler Frederikstorv i nogle geografiske felter, der indeholder forskellige brugersammensætninger.

Ved 'Torveboderne' foregår endnu en afgrænset social færden midt på torvet, som afhænger af tidsligheden. Det sociale liv opstår kontrastuelt og stedet skifter udtryk fra stilhed til storm, når torvehandlerne møder op, og tager ejerskab over stedet. Det er en form for karavane af liv, der omdanner stedet til en midlertidig oase af familiære forbindelser og afgrænset harmoni. Torvebodernes sociale aktiviteter indeholder en karakteristisk grad af repetition.

De omkringliggende "gadeplansbutikker" opfatter stedets normbrydende sociale aktiviteter som i modsætning til deres ønsker til Frederikstorv. Selvom flere af butiksindehaverne italesætter en omsorgsfuldhed for de udsatte brugere, så er det også med en forbeholdenhed til den iboende konflikt, der kommer til udtryk i en modvillighed til det mangfoldige, på trods af en forståelse for at stedet indeholder forskellige rytmer afhængigt af tid og perception.

Grillbaren

Objektivt kan man beskrive en grillbar som et sted der afforder bespisning, et sted med drikkevarer, muligvis siddepladser, og med midlertidigt ly for vejr og vind. Det er dog ikke alle der anser en grillbar som et oplagt element i deres perception af Frederikstorv. Først analyseres den gruppe der har en udbytterig affordance af grillbaren som en del af indretningen.

Omkring grillbaren er der i åbningstiden en jævn forsamling af kunder. Under feltbesøgene er der udelukkende observeret udenlandske brugere, og deres affordance af grillbaren som materialitet illustreres i det følgende:

"Fra hjørnet kan jeg se en del aktivitet omkring grillbaren. Førhen var der indgang fra fortovet på Danmarksgade, men da kebabmanden overtog blev den private sidedør taget i brug, og den åbner op mod den østlige side af torvet, hvor der er sat nogle havestole op i skinnende metal. En håndfuld stole og to borde, hvor der allerede sidder nogle og spiser. Der er også en uorganiseret kø, hvor en udenlandsk mand på omkring 50 år, står og snakker henslængt til kebabmanden, der stikker hovedet halvt ud, mens han laver mad. På stolene sidder to unge fyre og spiser noget der ligner durum. De

snakker også med manden i kø. Bag ham holder to biler, en rød og en sort, med fordørene åbne. Der sidder en chauffør i begge, og de sidder som om de venter på at stille sig i kø. Det er også midaldrende mænd. Etniciteten er nordafrikansk eller mellemøstlig.” (bilag 5:63)

Området omkring grillbaren er interimistisk og præget af en uformel kultur, hvor kunder og vært indgår i en social relation med hinanden udover et kunde-sælger forhold. Bilerne, der holder ulovligt parkeret, indgår ligeledes i denne uformelle forsamling, selvom stedet ikke er planlagt til at have parkering. Det miljø som er skabt omkring det sociale i grillbaren bryder med stedets oprindelige design, og i sin fysiske form af åbenhed og manglende indretning, afforder det nordvestlige hjørne af Frederikstov en mulighed for et særligt etnisk samvær, som Gibson forklarer med sin forståelse af at en affordance både peger på miljøet eller omgivelserne, og på observatøren af disse (Gibson 1986:129). Uden observatørens subjektive behov og perspektiv opfattes stedets affordances og dermed handlemuligheder ikke.

En anden gruppe på stedet har dog ikke samme perception af det nordvestlige hjørnes og grillbarens affordance. I denne sociale struktur afforder grillbaren ikke deres behov, og det er udtrykt i følgende passage:

“I den anden ende af torvet er den østlige bænk blevet besat. Det er Dan og Ole, og jeg kan se at de sidder på bænken og ryger da jeg nærmer mig. Vi vinker, og jeg går hen til dem. De er stort set på vej videre til noget mad. De er sultne og skal have noget ædelse, som de siger. *“Der er jo ikke noget ordentligt ædelse af få her (på torvet), det der udlændingemad, det smager af røvpapir”* siger Dan, og uddyber ikke, griner ikke, men siger det som om at det er allemandsviden hvad det betyder. Han skuler over mod grillbaren mens han siger det. (...) Dan og Ole inviterer mig med op til en pølse. *“Pølser er en tradition på lønningsdag”* siger Ole, og griner højt. Jeg takker ja, og vi samler vores ting sammen. Ole børster bænken af, inden vi forlader den. Som om han passer på den som en ejendel.” (bilag 5:46)

Dette er eksempel på hvordan et objekts affordance udelukkende er afhængig af observatørens perception. En affordance kan ikke miste sin evne eller ændre sig (Gibson 1986:138f), og grillbaren er derfor hverken rigtig eller forkert, duelig eller ubrugelig. Maden afforder bare ikke denne gruppes opfattelse af et spisetilbud for dem. Smag er et udtryk for præferencer, men i denne passage handler det om, at grillbaren repræsenterer noget vidt forskelligt for gruppen af alkoholikere, og for det mellemøstlige fællesskab.

Torveboderne

På de to ugentlige torvedage skifter Frederikstorv udtryk, da de 6-8 boder midlertidigt ændre på stedets indretning. De er ikke nagelfast interiør, men en del af kommunens plandesign for stedet.

Efter mange besøg på Frederikstorv, både på torvedage og dage uden planlagte aktiviteter, har mine kropslige erfaringer lært mig at aflæse stedets rytme udtrykt i de sociale interaktioner. Her følger et eksempel på hvordan stedet afforder torvehandel for flere typer af torvehandlere:

“Lyden på torvet er en glad lyd. Der er smågrin rundtomkring, og der er en del der taler sammen. Udover samtalen mellem kunderne og torvehandlerne, så taler kunderne også indbyrdes sammen. Der er begyndt at komme lidt yngre kunder også. (...) Der kommer en mand på ladcykel med fire små drenge med ens cykelhjelme på. Han cykler hen til den vestlige grønthandler med kvindeduoen, og snakker genkendeligt med dem. Han stiller sig an til at få taget et billede af den ene grønthandler, og børnene sidder og kigger rundt imens.” (bilag 5:7f)

Brugen af torvehandlen foregår i denne passage med lyd, synlige fagter og handlinger. Det er en type af handlinger der tydeligt viser hvordan torvedagene og boderne afforder disse menneskers behov for varer, og for at bruge torvedagene som et udflugtsmål. Her vil jeg bruge Gibsons beskrivelser af mennesker som hylster, til at analysere to forskelligartede måder at være til torvedag. Mennesker er en form for

objekt, da deres kroppe reflekterer lys, og det blik vi sender dem reflekterer tilbage med informationer som vi aflæser som inviterende, truende eller på anden måde mulighedsgivende for os som sociale observatører blandt hinanden (Gibson 1986:135f). Det er en vigtig pointe i forhold til at forstå feltnotens symbiotiske beskrivelser af de torvehandlendes færden med og mellem hinanden. Den står samtidig i kontrast til den sociale færden som aflæses i en anden feltnote, hvor tid er den afgørende faktor:

“Den anden mand, ham der sad og hang på trappestenen, er også gået ind i Netto. Da han kommer ud, går han over til bænken ved containerne, og sætter sig og åbner en dåseøl. Selvom det er mørkt, er der lys nok til at jeg kan se at det er en grønlandsk mand. Jeg kan genkende ham oppe fra mine besøg på varmestuen. (...) Jakob drikker øl som var det vand. Jeg kan se ham drikke lange slurke, og mellem dem ryger han. Et par meter fra ham er Hanne og Mads stadig igang med at bygge deres bod op, og Gitte Slagter er også ankommet, og holder tæt på bænken hvor Jakob sidder. Han foretager sig ikke andet end at drikke øl. Indimellem læner han sig tilbage og læner hagen mod brystkassen.” (bilag 5:77)

Denne passage er fra et feltbesøg på en torvedag, men den illustrerer ikke samme harmoniske udtryk af stedet. Her er der tale om mennesker på randen af samfundet, og uden for fællesskabet. Dem som venter passivt på at Netto åbner, og de kan starte deres fortsatte misbrug. I kontrast til dette liv observeres torvebodernes opbygning, og åbningen af dagens markedshandel. Det er et stærkt udtryk for et polyrytmisk sted, hvor det cykliske perspektiv af et sted viser de forskellige meninger og værdier i de affordances som Frederikstorvs indretning indeholder (Lefebvre 2004:90, Gibson 1986:139). Det er både et sted hvor der handles, og et sted hvor alkoholmisbrug og menneskelige skæbner hensynker parallelt med torvehandel. De udsatte menneskers hylster reflekterer en anden information end de andre brugere af torvet. Det skaber et modsætningsforhold mellem stedets indretning med torveboder og handel, og de koder og konventioner der er forbundet med netop det (Lefebvre 2004:93).

Stedet danner grundlag for en intim hjemmebane for de tilbagevendende torveholdere, og deres affordance af stedet handler om Frederikstorv som værende deres immaterielle levebrød. Uden de frie arealer til deres rådighed, ville det ikke kunne lade sig gøre. Deres tilstedeværelse, både kropsligt og deres bod og varers fysiske væren, bliver en del af indretningen, og genopstår uge efter uge.

På trods af denne eurytmi foregår der samtidig en kamp om stedets værdier. Det er ikke ligegyldigt hvilken bod eller hvilke brugere der er på stedet. Når indretningen skifter ud fra det ønskelige italesættes det af en del af majoriteten gennem eksklusion af minoritetens tilstedeværelse. Det kan aflæses i denne passage:

“Et ældre par kommer gående fra hjørnet ved Danmarksgade mellem den etniske delikatessebod, og frugt- og grøntboden. Ved delikatesseboden står der tre udenlandske mænd over fyrre år, og taler med den mellemøstlige ejer. De taler et fremmedsprog, ikke højt, ikke på nogen måder påfaldende. Jeg havde ikke lagt mærke til det, før det ældre danske par kommer gående, og henvendt til de kvindelige danske grønthandlere siger damen: *“De er vist æt herfra”* på påtaget karikeret jysk, mens de sender indforståede øjne til den ene af grønthandlerne. (...). Jeg kigger på gruppen af etniske mænd, og prøver at se om de giver udtryk for at have hørt kvindens udbrud. De taler videre med hinanden, måske på tyrkisk.” (bilag 5:32)

Torvehandel handler også om kapitalismens greb om et steds indretning. Ved at kommunen har afsat hovedparten af stedets areal til de to ugentlige torvedage, kan det vurderes at være et udtryk for magts påvirkning på et steds udtryk og indretning. I den forbindelse er meningen med stedet en del af hvilke former for social adfærd det afforder, og magt og regulering er en del af stedet. Cresswell sætter rum og sted på formel, og definerer steder som værende rum plus mening med elementet af magt som hovedfaktor. Magt kan forstås både som politisk, kapitalistisk og historiens magt, jf. teoriafsnittet om Lefebvre. Cresswell skriver, at Lefebvres anvendelse af socialt rum ligger tæt op ad definitionen af sted (place) (Cresswell 2004:12), men at rum er et mere abstrakt begreb end sted er (Cresswell 2004:8).

Gadeplansbutikkerne

Selvom de ikke er placeret direkte på selve Frederikstorv, så danner de omkringliggende karreéer og deres butikker en ramme om stedet, og nogle af butikkerne er gennem ejerne og kundernes adfærd forbundet med Frederikstorvs sociale liv.

Summen af et sted handler ikke kun om stedets indretning, men også om dets placering og forhold til andre lokationer. Det er et af de empiriske fund, der i tillæg til Gibsons teori om et steds affordances i kraft af dets indretning og design, bidrager til at forstå de typer af adfærd og rytmer der foregår på Frederikstorv. På feltbesøgene har jeg oftest også bevæget mig rundt på de nærliggende gader, og en dag mødte jeg én af mine feltrelationer, Dan:

“Heeeeeeej, er det dig for satan?. Jeg kunne ikke lige se at det var dig med alt det regntøj alle vegne” siger Dan og virker fuld. (...). Dan skal have smøgere og øl. Jeg *“må da gerne gå med hvis jeg synes det er interessant”*. Vi følges de få meter ned til Netto, og går lynhurtigt og målrettet gennem butikken. Han snupper flere øl end han kan have i hænderne, og må tage albueleddet i brug. Han betaler med kontanter. Ryster på hænderne. Kassedamen sender mig nogle sigende øjne. Jeg smiler til hende, og venter mens Dan fylder øllene i sit medbragte stofnet.” (bilag 5:52)

Almindeligvis har Dan og jeg mødtes på bænken på Frederikstorv, men denne gang bryder vi ud af vores sædvanlige mønster, og har en vejfarende relation. Her bliver det mere tydeligt, at Dan er marginaliseret, da kassedamens nonverbale kommunikation til mig omhandler hendes betænkeligheder ved Dans adfærd og udseende inde i butikken. Selvom jeg tidligere har iagttaget Dan og hans venner indtage store mængder af øl på torvet, så har deres egen affordance af stedet fået det til at virke uproblematisk for stedets rytme. Men her i Netto, hvor jeg i kraft af mit selskab med Dan bliver konfronteret med hans misbrug, fremstår adfærden pludselig som en arytmi. Det triadiske forhold mellem os i form af tid, sted og energi leder til en bevidstliggørelse af den polyrytme som vi var en del af på torvet og i Netto, og som

blev til en arytmie da kassedamen, med sin nonverbale kommunikation til mig, forstyrrede og afbrød rytmen, ved kropsligt at gøre opmærksom på hendes opfattelse af Dans adfærd som værende problematisk (Lefebvre 2004:60;20). Det usagte mellem hende og jeg positionerede os som en enhed i modsætning til Dan.

Selvom kassedamen i Netto med sit kropssprog påpegede Dans problematiske sociale adfærd, så er det ikke et udtryk for den samlede diskurs om misbrugernes plads på og omkring Frederikstov. Der er forskellige grader af inklusion på stedet.

I en forretning, hvor jeg taler med ejeren er der en forståelse for de udsattes besværlige livsform, og en italesættelse af stedet som et fællesskabsrum:

“Jeg vil jo gerne give dem et frirum de kan være i. De har det jo svært nok i forvejen uden at vi almindelige borgere skal jage dem rundt men altså....” (bilag 5:63)

Udover sin omsorg for de udsatte, så gør kvinden også opmærksom på den flerdimensionelle platform det er at drive forretning i selskab med byens marginaliserede folk. Her skal man lægge mærke til de sidste to ord i citatet. En kropslig tilstedeværelse i samtalen tydeliggjorde det udtalte, som butiksejeren kæmpe med. For hun er bevidst om, at Frederikstov afforder de udsattes behov for et opholdssted, og at de har et tilhørsforhold, som hun ikke ønsker at fratage dem. Samtidig er deres tilstedeværelse også en mulig hæmsko for hendes forretning, og de afledte effekter som misbrug i det offentligt rum kan føre med sig. Affordances kan både være positive og negative, afhængigt af observatørens behov og perception (Gibson 1986:137), og derfor korrelerer de udsattes affordance af stedet ikke med de forretningsdrivendes.

Udvalget af forretninger gav anledning til at undersøge det etniske fællesskabs måde at bruge Frederikstov. Her følger et eksempel på en situation i felten, hvor jeg blev bevidst om mangfoldighedens mange fællesskaber, og deres evne til at skabe en oplevelse af eksklusion:

“Ovre ved den sydlige etniske købmand er der flere både mænd og kvinder der er igang med at samle grøntsager i hvide poser, og der er aktivitet ind og ud af butikken. (...) Jeg går over på fortovet hvor grøntsager og frugt ligger til skue, og smiler til et par kvinder. De er begge udenlandske, mellemøstlige, og jeg fornemmer ikke at de ønsker at snakke. Jeg siger alligevel hej, og den ene kvinde svarer hej, og jeg roser udvalget af råvarer, og spørger hvad hun handler ind til. *“Det er jo fredag”* siger hun indforstået, og jeg bliver i tvivl om jeg har overset en vigtig detalje.” (bilag 5:45)

Fredag. Et lillebitte ord, som hylede mig ud af den i min interaktion med de to mellemøstlige kvinder. Jeg var på deres domæne. Deres del af torvet. Ovre ved fortovene mod vest, hvor de var ved at foretage deres indkøb, og hvor jeg uden varsel træder ind i deres kultur. Fredag. En særlig dag i den muslimske kalender. Et par kilometer fra Frederikstorv ligger den lokale moské. Hvis jeg havde haft en større forståelse for stedets dialektiske blanding af befolkninger, ville jeg have vist hvad fredag betyder for kvindernes indkøbsvaner og dagens måltider. Affordance er også immaterielt i form af muligheder for at udtrykke sin kultur. Frederikstorvs omkringliggende butikker afforder disse muslimske samfund at indkøbe deres præfererede varer, og dermed udøve deres kulturelle madforbrug mens de indgår i et fællesskab. Det er et udtryk for, at et sted har mening og værdi i dens fysiske form (Gibson 1986:139), selvom dét det afforder kommer til udtryk for denne gruppe på et metafysisk plan.

Skraldet

Et levet liv, uanset om det er middelklassens forbrugsvaner eller de udsattes misbrug, medfører en række efterladenskaber. I denne temaanalyse behandles to typer af menneskeligt affald; besørgelse og skrald. Første afsnit handler om de toiletfaciliteter Frederikstorv afforder, og den anden handler om skrald i flere udgaver. Både forstået som tom emballage, men også den form for mødding eller snavs som et levet liv i byen fører med sig.

Som en del af den materielle indretning, tager denne temaanalyse udgangspunkt i skraldets funktion og betydning for stedets brugere, og hvordan skrald er et tema i

forståelsen af rytmer og affordances på Frederikstorv. Det er denne sammenhæng jeg vil jagte og kommunikere i det følgende.

Vi kommer med brugerne på toilettet, når vi ser hvordan den ene form for skrald handler om den biologiske betingelse af at være menneske. I temaet om dette bliver det fremlagt hvordan at de afledte effekter af et udsat liv på Frederikstorv, hvor manglen på et toilet betyder alternative ruter for at imødekomme et tilbagevendende behov. Det er et socialt liv på en forhindringsbane, hvor brugerne er afhængige af både de lineære rytmer i forhold til butikkernes åbningstider, og af de sociale rytmer, hvor nødtørft kan forrettes i ly af mørket eller i en rus der afleder en bevidsthedsnærværelse.

Vi følger skraldernes jagt, og ser hvordan efterladenskaber udtrykker rytmer i sin organiske forståelse. Det viser bagsiden af byens puls. Dem der roder i skrald og samler pant, skjult af mørket eller slet skjult i parallelitet med den omkringværende sociale aktivitet. Det er majoriteten og minoriteten der mødes uden nogensinde at stå ansigt til ansigt.

Hvis trangen melder sig

I empirien har det vist sig at skrald ikke begrænser sig til tomme skotøjsæsker og slikpapir, men også til menneskeligt affald, især toiletfaciliteter og manglen på disse. Et manglende toilet kan vurderes at være et udtryk for den politiske magt, der regulerer og har mulighed for at transformerer byens rum (Lefebvre 2004:68). I feltnoten kommer det til udtryk i en samtale med en gadeplansmedarbejder:

“John tilslutter sig, og vi snakker om planerne for Frederikstorv. Han fortæller, at det nyligt fremlagte budget ikke indeholder midler til at bygge en toiletløsning, og at *“det er typisk kommunen at tænke så kortsigtet.”* (bilag 5:4)

Kommunen repræsenterer toppen af et hierarki, som rangordner de sociale betingelser på Frederikstorv. John er bindeled mellem de udsatte og deres individuelle behov, og

kan sætte ord på de strukturelle behov der umuliggør en konfliktfri rytme på stedet. De affordances som stedet indeholder ændrer sig ikke, men det gør brugernes perception af stedet, og derfor opstår offentlig uriner, når stedets karakter ændrer sig. Derfor er det interessant, med udgangspunkt i tre følgende passager, at fortsætte analysen af hvad det manglende toilet afforder for forskellige grupper.

Et sted består af ting, og heri har det mening og værdi i dens fysiske eksistens (Gibson 1986:139), og for Frederikstov er placeringen afgørende for den type af adfærd der foregår på stedet. I en samtale med indehaveren af en butik med udsigt til torvet bliver konflikten tydeliggjort:

“Der har været en del bøl med brugerne af Kofoeds Skole, som opholder sig på Frederikstov når de er påvirkede og ikke må være derhenne. Så er der nogle lidt uheldige episoder hvor der har manglet toiletter, og der har også været ballade og slåskampe og sådan noget.” Vi snakker lidt om de grønlandske grupperinger som kommer på Kofoeds Skole et par gader herfra.

“Det er jo ikke bare Kofoeds Skole der ligger rundt om hjørnet. Der er både Parasollen og Møllepladscentret og varmetuen. Det er også deres by, men det hænger ikke så godt sammen at drive forretning mens der står folk og slås og råber på gaden” fortæller Freja, og virker berørt over den beknebne situation.” (bilag 5:63)

Her italesættes flere væsentlige pointer omkring et steds affordances. Først og fremmest de udsattes behov for et toilet. Derefter hendes eget behov for forretningsvenlige sociale aktiviteter på gaden, og slutteligt også områdets sammensætning af sociale tilbud til de mest sårbare og udsatte grupper. Kofoeds Skole er et aktivitetstilbud med hovedfokus på grønlandske borgere. Parasollen, Møllepladscentret og varmetuen er alle frivillige organisationers tilbud om måltider og socialt hjerterum. Deres umiddelbare placering i nærheden af Frederikstov har betydning for deres brugeres perception af de steder de opholder sig. Gibson skriver *“behavior affords behavior”* (1986:135), og med en adfærd med stærkt

misbrug og voldsmiljø, så afforder et åbent torv en adfærd på randen af det etablerede samfund som Freja repræsenterer.

Gruppen af udsatte, som ifølge de lokale benytter sig af Frederikstorv som et toilet, finder dog også løsninger der afforder deres behov, når torvet ikke gør. Under et besøg i kiosken, erfarer jeg hvordan de lokale faciliteter omkring Frederikstorv forlænger de affordances som stedet i sig selv ikke umiddelbart indeholder:

“Mens vi står og taler kommer en overvægtig og usoigneret mand ind og mumler noget med toilet. Kvinden bag disken nikker og siger ja i retningen af bagenden af lokalet. Da han er gået ud på toilettet, spørger jeg om det er almindeligt, at der kommer folk og låner toilettet. *“Hele tiden faktisk”* siger den unge fyr, mens han ryster lidt på hovedet. Jeg spørger om det er nogle særlige personer. *“Det er kun dem der sidder på torvet hele dagen”*. Jeg har lyst til at spørge om mere, men det føles forkert når brugeren sidder ude på toilettet.” (bilag 5:82)

Gibsons teori om perceptionen som en styrende kraft for observatøren kommer til udtryk i denne passage, hvor den usoignerede låner har fundet en sti forbi de forhindringer som stedet har. *“(...) paths have obstacles, barriers, guided by perception”* skriver Gibson (1986:132), og her viser låneren at Frederikstorvs, affordances ikke har ændret sig eller tilpasset sig hans behov, men hans perception af stedet førte ham til den nærliggende kiosk, hvor hans behov blev mødt.

De udsatte løser dermed deres behov på to forskellige måder; enten ved offentlig urinerer eller ved at låne toilettet i kiosken.

Det er interessant at bemærke, at det gennem analysen er fremkommet, at der i de sociale regler der gælder for stedet, blandt andet er en tvedelt holdning til offentlig urinerer, og en tvedelt holdning til ulovlig parkering. Lefebvre skriver at polyrytmer altid skyldes en modsigelse (2004:99), og eksemplerne med de mangeartede perceptioner af Frederikstorv som et sted med eller uden toiletfaciliteter repræsenterer netop en sådan polyrytme. De levede liv på stedet er så forskellige fra hinanden, at deres opfattelse af stedets affordances leder til en rytme på stedet hvor

de forskellige gruppers adfærd foregår cyklisk parallelt men uden berøring. Relationer med modsigelser kan lede til en konflikt som dén de lokale taler om, ved at stedet består af en divers brugersammensætning, og ikke afforder alles behov.

Efterladenskaber

I dette afsnit bliver der både sparket opad og nedad i den hierarkiske deling af Frederikstorv. Vi møder bagsiden af det urbane bymiljø, og vi er vidne til kampen om de værdier der findes i skrald. Både de fysiske værdier og de diskursive.

“Vi er lortepoliti hernede” erklærer Dan. *“Vi vil fandme ikke ha’ det svineri i vores kvarter”*, og henviser til hundelorte på gaderne.” (bilag 5:65)

På et feltbesøg sidder jeg på en bæk med mine faste følgesvende, Dan og hans drukkumpaner. En dame med sin hund går forbi os, og mændene afventer i højlydt spænding, om vi skal være vidne til en hundelort.

Passagen er sigende for deres stedsfornemmelse. Stedet er deres, og her hører en bestemt opførsel sig til. Der er også en del selvmodsigelse eller en blind vinkel for deres egen form for svineri. Mændene ryger og smider deres cigaretskodder på brostenene. De er også blinde for andre typer af skrald, eksempelvis de overfyldte containere. Det kan vurderes at være et udtryk for, at de trods deres udsatte rolle, og dermed tilhørende minoriteten på stedet, forsøger at placerer sig på et trin i hierarkiet, hvor deres sted giver dem mening. Frederikstorv bliver et objekt, som i sin fysiske eksistens har mening og værdi, og derfor afforder dem en meningsfuld tilstedeværelse på torvet (Gibson 1986:139).

Torvets rytme aflæses også i dyrenes verden, og hos dem er skrald en værdifuld gave. Der er mange ubehagelige konnotationer forbundet med skrald, ligesom skrald ofte følges med negative stimuli som dårlig lugt og uskønhed, men for nogle mennesker findes der, ligesom for dyrene, stor værdi og mening i denne kategori af menneskeligt affald. Det forsøges illustreret i følgende to passager fra feltnoterne:

“To gigantiske havmåger er ud af det blå dukket op ovre ved containerne. De er igang med at skille nogle skraldeposer ad. (...) Jeg kigger længe på de konkurrerende måger. På et tidspunkt kommer en flaskesamler forbi. Han råber en høj lyd, det er ikke et ord, men et kort brøl af en slags, og det virker efter formålet, for mågerne flyver skræmte væk.

Han overtager jagten efter værdier i containerne, og stikker lange arme ned i hullerne.” (bilag 5:36)

Dét der for mange, måske majoriteten, af torvets brugere blot er et grimt hjørne af torvet med værdiløst affald, er for mågerne og flaskesamleren en arena hvor kampen om værdierne udkæmpes organisk. Den stærkeste får lov at rode bunkerne igennem, og trække usynlige værdier frem i mørket. Og mørket er værd at bemærke (fremgår i feltnotens helhed). For i mørket er tid og rum samlet om en særlig energi, der muliggør organiske rytmer i overensstemmelse med det levede livs bevægelser på stedet (Lefebvre 2004:19f). Selv blandt samfundets udsatte er der hierarkier når det handler om skrald, og det viser at affordancer handler om at de fysiske rammer på et sted, indretningen af infrastrukturen i form af skraldets placering og adgangen hertil, afforder en økonomisk mulighed for de mest udsatte, og giver dem værdi og mening i de fysiske egenskaber (Gibson 1986:139).

Symbolikken i menneskets livsbane med måger som konkurrenter er ét billede på bagsiden eller underfladen af Frederikstorvs affordances.

Fortovene

Anvendelsen af Frederikstov omhandler stedets placeringen i forhold til byens øvrige tilbud og beboelse. Med sin lokation tæt på gågaden samt parkeringshus og nærhed til de større indfaldsveje, er der en del mobilitet omkring stedet, både for byens beboere men også for gæster og pendlere i byen. Denne form for transition udtrykker en organisk bevægelse og hastighed som illustrerer andre former for affordances på Frederikstov.

Her ser vi hvordan steder er i et afhængighedsforhold til andre lokaliteter. Således bliver det i det følgende tydeligt, at den form for socialt liv og interaktioner som Frederikstov indeholder er muligt i kraft af stedets placering. Anvendelsen af stedet sker relationelt til andre destinationer på brugernes ruter i byen, og er en kombination af den tid det foregår, øvrige strømninger, og brugernes indlejrede bevægelser. Rytmerne er vævet sammen i tid og sted, selvom de både indeholder forskellige perceptioner af stedets anvendelse.

På et feltbesøg observerer jeg en adfærd der bryder med de øvrige rytmer på torvet:

“To kvinder stiller sig ved siden af bænken med damen. De har hver deres cykel med, som de stiller fra sig, og tænder hver en cigaret. De taler sammen, og har stort set det samme tøj på. Det ligner social og sundhedsassistenter, som holder rygepause sammen inden de cykler videre til næste hjemmebesøg. Efter kort tid kører de igen.”
(bilag 5:6)

Der er tale om en anden form for affordance end jeg tidligere har observeret. Dem der ellers benytter torvet, kommer her med et gøremål der er orienteret mod én eller anden form for fysisk materialitet på stedet; pølsevognen, torveboderne, busstoppestedet, en bæk til et par timers tidsfordriv eller indtagelse af alkohol. Men disse kvinder gør holdt ved torvet, og bruger det som en form for personalerum. Deres perception af stedet er en affordance som jeg ikke var bevidst om var en mulighed. Gibson kalder det for “seeing nothing” (1986:131), hvor omgivelsernes handlemuligheder er usynlige i deres åbenlyse anvendelse, at observatøren ikke skænker dem en overvejelse. Stedets placering kan oversættes til at blive et objekt for kvinderne, der i deres adfærd tillægger stedet mening og for dem.

I det hele taget er fortovene en del af stedets samlede rytme, da de afforder forskellige menneskers behov, og en del af de mennesker benytter sig ikke af torvets areal, men er en del af indretningen ved at være tilstede på og omkring torvet i løbet af dagen:

“Hele dagen er der en jævn trafik af mennesker der går ind i de to bodegaer på hvert sit hjørne i bygningerne på Danmarksgade. Det er ældre mænd. Nogle af dem er gående, én kommer med rollator, og et par stykker kommer på eldrevne handicapscootere, som de parkerer på fortovet inden de går ind. Ved Centralcaféen er der ingen udendørsmiljø, men ved Smedekroen er der to sæt af de helt billige havestole stillet side om side med stoleryggen langs muren. Der er ingen gæster på dem. Det har der ikke været hele dagen, og selvom solen nu skinner direkte på de fire pladser, bliver de ikke besat i resten af tiden jeg er på torvet denne dag.” (bilag 5:13)

En rytmeanalyse består også af den både man iagttager og lytter til en forsamlings bevægelser, både de utilsigtede forsamlinger eller nonchalante strømninger (Lefebvre 2004:89). Det gælder også i dette eksempel, hvor bodegagæsterne upåagtet trækker sig tilbage fra den ydre verden på Frederikstorv, og kun i deres kortvarige tilstedeværelse er en del af rytmen. Strømningerne til og fra bodegaerne, til og fra gågaden, bilerne der dukker op og sender strømme af fodgængere til og fra byens tilbud. Det er alle elementer der komponerer en rytme på stedet, og som illustrerer hvilke sociale handlinger et sted kan indeholde.

Mobiliteten i byen og de korte afstande der er mellem byens mangeartede tilbud, både dem der henvender sig til middelklassen og kapitalen, og dem der henvender sig socialt udsatte og sårbare grupper, er inden for kort rækkevidde fra Frederikstorv. Derfor må et steds affordance også forstås som dets geografiske lokation i forhold til andre lokaliteter, og det afhængighedsforhold steder har med brugernes perception af dem.

Rytmer er modsætningsfulde i deres kamp mod to tendenser; homogenitet og diversitet (Lefebvre 2004:99). Heri er fortovene og dets brugere også en del af rytmeanalysen af Frederikstorv.

Stedets mange affordances udtrykker en modsigelse, og er muligvis et billede på det forskudte magtforhold der er mellem majoriteten af byens brugere, og den marginaliserede. Sidstnævnte har i undersøgelsen vist, at de fylder en del i

gadebilledet, og deres rutiner og tilstedeværelser kan skabe en konflikt hvis det giver anledning til en arytmie.

PARKERING FORBUDT

(Eget billede)

Teoretisk diskussion og begrebsudvikling

Én af de sværeste analytiske greb har været målingen af tidsligheden på Frederikstorv. Som begreb virker det mere simpelt end det lader sig oversætte i praksis. Ikke desto mindre er tid og tidsforståelse et vigtigt element i forståelsen af de sociale og rumlige dynamikker der foregår på Frederikstorv. Alligevel er det lykkedes at afdække de tidslige faktorer, der både er indikatorer for og medskabende af stedets rytmer. Tidsligheden på Frederikstorv er fremkommet i analysen på tre overordnede måder; organisk, lineært og repetitivt. Førstnævnte vil jeg kategorisere som tid målt i sanseligheder som lys og mørke, stilhed og larm, tempo og vejrforhold og andre kropslige påvirkninger. Den anden tidslige faktor er den lineære, som også er den faktor som Lefebvre lægger mindst vægt på, fordi den ikke indeholder nuancerede meningsfuldheder (Lefebvre 2004:8). Den lineære tidslighed er heller ikke den mest toneangivende på Frederikstorv, men den indeholder for eksempel forretningernes åbningstider, torvedagene onsdag og lørdag, bussernes køreplaner, og bespisningsmuligheder afhængigt af grillbarens åbningstider. Disse faktorer er overvejende statiske, og deres tidstabeller har en lineær påvirkning på Frederikstorv, fordi deres tidlighed indeholder en forudsigelighed. Denne forudsigelighed kan aflæses i den sidste tidlige faktor, der handler om det repetitive element på stedet. Rytmerne er rumligt forankret i de mønstre som brugerne har. Det være sig de ruter de benytter i deres dagligdag, eksempelvis pendler der krydser torvet om morgenen, kunderne til de omkringliggende butikker, beboerne der anvender infrastrukturen omkring skraldespandene og deslige, og byens besøgende der parkerer og bevæger sig til og fra byens mange tilbud. Uden repetition i bevægelser er der ingen rytme (Lefebvre 2004:78), og det gælder også intervaller mellem handlinger og stilstand. Det er også værd at bemærke, at når man iagttager Frederikstorv ved *peak times* (Lefebvre 2004:88f), eksempelvis til torvedage, så vil der i strømmen af bevægelser fremstå en orden i de mangeartede aktiviteter, og det er her at Frederikstorvs polyrytmi er tydeligst. Det er når torvet har en tydelig funktion, at de omkringliggende handlinger fremstår medskabende.

Typer af rytmer

For at forstå betydningen af sociale rytmer, må man forstå rytmernes forskellige udslagsformer. Alle aktiviteter sameksisterer på stedet, men for nogle af stedets brugere sker det med en vis grad af konflikt, og med en forståelse af stedet som værende mere eller mindre i balance. Når de sociale aktiviteter på Frederikstorv foregår uden kropslig, verbal eller nonverbal opposition fra dets brugere kalder Lefebvre det for polyrytmi (Lefebvre:2004:60), altså flerfoldige rytmer parallelt og uproblematisk. Men analysen viser, at sådan er den sociale tilstand og balance ikke altid på Frederikstorv, for afhængigt af døgnet, vejret, ugedag, åbningstider med mere, er der en bevægelig aktivitet der kolliderer med perceptionerne af stedets rette anvendelse. Både når det handler om stedet som en overordnet lokalitet, og når det drejer sig om fysikaliteterne, altså den materielle indretnings anvendelse. Det kalder Lefebvre for arytmier, og det ser vi i analysen når det eksempelvis handler om udpræget offentligt udsathed og misbrug. Her er det især majoriteten på stedet der anser de udsatte brugere og i særdeleshed de grønlandske brugere som forstyrrende på stedets ønskede socialitet og rytme. Men der er også stemmer fra bunden, der udtrykker sig kritisk om andre brugeres type af færden, og det er de etnisk danske udsatte, som anser de mellemøstlige og fremmedetniske brugeres måde at anvende stedet som direkte forkert, og under alle omstændigheder forstyrrende for deres perception af stedets udtryk og sammenhængskraft.

Dette indeholder interessant dualisme, for netop de grønlandske brugere udtrykker at Frederikstorv er indlejret som et vigtigt knudepunkt i deres sociale livs rutiner, og at deres hverdagsliv fører dem og deres venner forbi stedet i en særegen tidlig rytme afhængigt af byens andre lokaliteter og muligheder. Der opstår et rytmeanalytisk sammenstød mellem Frederikstorvs brugere, og de arytmier der bliver afledt deraf.

Selvom Frederikstorv i høj grad indeholder modsætningsfulde sociale praksisser der går på tværs af klasser, kultur og tid, så er der også glimt af harmoni, Lefebvres eurytmi. På trods af de sider lange analyser om sociale oppositioner og polariseringer, så opleves der også øjeblikke af harmoni på stedet, eller rettere på steder på stedet. De harmoniske rytmer kom især til udtryk i det etnografiske arbejde på Frederikstorv

gennem sanselighed, hvilket er et vigtigt redskab i rytmeanalysen (Lefebvre 2004:20). Eurytmi foregik eksempelvis i rutinerede sociale interaktioner mellem torvehandlerne og deres kunder. Deres familiære samtaler med grin gav Frederikstorv elementer af harmoni, selvom samme interaktioner af og til stod i kontrast til de omkringværende parallelle sociale handlinger med svær offentlig udsathed og grad af minoritetsforhold. De kortvarige eurytmiske glimt skal forstås som en indre kropslig eurytme, og ikke stedets udvendige rytme eller tilstand. I analyserne af de forskellige affordances er der et udtalt element af gemmesteder (Gibson 1986:137), hvor brugerne af stedet lykkedes med at anvende Frederikstorvs materialiteter forholdsvist ubemærket, og derfor formår stedet at opretholde en vis grad af polyrytme trods de forskelligartede perceptioner af Frederikstorvs affordances, hvilket er i overensstemmelse med Lefebvres opfattelse af modsætningsforholdet i polyrytmer (2004:99).

Pararytmer

Gennem arbejdet med rytmeanalysen blev det klart, at selvom Lefebvre har skabt nogle forskellige begreber til at indkapsle de typer af rytmer der findes, så er der i empirien fremkommet en anden type af rytmer, som beskriver grænselandet mellem polyrytmi og arytmi. I korte vendinger er polyrytmer udtryk for netop parallelle sociale handlinger der foregår flerfoldigt både i tid og sted, og arytmier er forstyrrelser af disse, der skaber en afbrydelse og konfliktuerer med polyrytmerne (Lefebvre 2004:16). I tillæg til disse har jeg udviklet et analytisk begreb der skal bidrage til at forstå den, mellem grupperne på stedet, uitalesatte konflikt om definitionsretten over Frederikstorvs 'rette' anvendelse. For selvom majoriteten udtaler sig kritisk til og mellem hinanden, og også har et etableret talerør gennem medierne (Larsen & Ravn 2018), og de udsatte også er kritiske over for de andres brug af stedet, så foregår det hele konfrontationsløst. Rytmerne bliver ikke brudt med oprør og opgør, men ved en omlægning af ruter og brug. Der er tale om *pararytmer*, som indeholder levet liv (repræsentationernes rum) på en fælles lokation men uden fællesskaber og fælles diskurs.

For at tydeliggøre behovet for et tillægsbegreb er det vigtigt at understrege betydningen af forstavelsen para. I sin oprindelse i det græske sprog har det betydning af noget sideløbende, men har også en supplerende betydning af noget afvigende. Parallelitet kan også indeholde elementer af noget der går ud over det normale (Christensen & Boll 2020), og det er i denne kombination af paralleleksistens på Frederikstorv er synlig.

Begrebet skal ses som en bro mellem de sympatikonflikter, som en del af de forretningsdrivende har med de udsatte, og de oppositionskonflikter som de udsatte har med hinanden og med de fremmedetniske fællesskaber. Det afgørende er, at ingen af brugerne har fællesskaber *med* hinanden, men i højere grad *mod* hinanden. Alligevel foregår det sociale liv på stedet i en uforsonlig men stadig konfrontationsløs pararytmisk bevægelse. Der er en overhængende hegemoni der definerer stedets overvejende rytmeramme i form af de aktiviteter der er muliggjort eller umuliggjort fra kommunens forvaltning, og samtidig indretter brugerne sig parallelt og forskudt på forskellige felter på Frederikstorv. De benytter sig af koder (Lefebvre 2004:93f), der muliggør sameksistens på stedet, trods forskellige perceptioner af Frederikstorvs 'rette' anvendelse.

Analysen viser, at der på Frederikstorv foregår en selvorganiseret brug af stedet, og at der skabes forskelligartede deltagelsesrum gennem de ikke-sproglige rytmer og kropslige bevægelser. Det leder igen til en berøring med Gibsons perceptionsforståelse, da brugen af stedet i første omgang handler om brugernes perception af stedets gavnlige eller unyttige anvendelse for dem, men at denne anvendelse sker i en samproduceret social bevægelse afhængigt af stedets rytme.

Det er muligt, selvom der er forskellige genrer af aktiviteter, om det er torvehandel, alkoholindtagelse, parkering. De pararytmiske parallelle aktiviteter fordeler sig på uafmærkede felter.

Her kan både Lefebvre og Gibson være behjælpelige med en forklaring. For en del af stedets brugere gælder det, at deres egne aktiviteter foregår bag *glass walls* (Gibson 1986:137). Det er lukkede fællesskaber der ikke inddrager eller verbalt eller kropsligt

interagerer med de omkringværende aktiviteter. Det er altså muligt at skabe et sted på stedet, hvor én forsamling har et isoleret opholdsrum. Samtidig viser analysen af det empiriske materiale, at denne form for afgrænsede sociale forsamlinger, ikke nødvendigvis foregår konfliktløst eller uden modsætningsforhold. Her er Lefebvres klassifikation af rytmer som indeholdende nogle stemningsfulde kendetegn relevant at inddrage. På Frederikstov er der en overordnet kollektiv rytme der bestemmer over de forskellige alliancer som brugerne har med og mod hinanden. Stedets alliancer kan i varierende grad være modstridende, og kan skyldes de forskellige klasseforhold og det politiske og kapitalistiske magtforhold der er mellem brugerne, hvilket stemmer overens med Lefebvres hypotese om sociale rytmers måder at producere og reproducere rytmen i sig selv (Lefebvre 2004:94).

Perceptionens kraft

Gibsons affordanceteori orienterer sig mod hvordan vi opfatter vores omgivelser, og hvordan de kan anvendes. Dermed er perceptionen af Frederikstov medskabende til hvordan stedet bliver brugt, og dermed en afhængig faktor for hvilken social anvendelse Frederikstov har.

Frederikstov har en sparsommelig indretning, men selvom stedet ikke bugner af materielle elementer, så sender den fysiske indretning en række informationer om affordance til dem som observerer stedet. Brugerne perciperer indretningens affordance, og anvender dem ud fra deres behov. I analysen bliver det eksempelvis anskueliggjort, at selvom Frederikstov har en grillbar, behøver den ikke nødvendigvis at afforde stedets brugeres behov for mad. Her er perceptionens kraft afgørende for om objektet, være det sig en grillbar eller en bæk eller en torvebod, afforder observatøren eller om objektets egenskaber henvender sig til en anden form for social handling. Anvendelsen peger både på omgivelserne og på brugeren (Gibson 1986:129), og derfor bliver Frederikstovs brugere også en del af stedets indretning, i forståelsen af de former for aktiviteter som foregår på stedet.

Lefebvre skriver, at det er psykologisk, socialt og økologisk indlejret i en given observatør (ikke rytmeanalytiker) at percipere objekter i dets omgivelser, og at det er i

denne perception at rytmer bliver skabt (Lefebvre 2004:77). Gibson og Lefebvre er dermed enige i, at perception er en kraftfuld faktor i opfattelsen af et sted, og produktionen af dette.

Et af de overordnede fund i specialet, er Frederikstorvs indretning evner at drage særlige typer af social aktivitet til sig. Bænken, eksempelvis, som objekt udsender informationer om dens mulige egenskaber, som tiltrækker forskellige typer af brugere afhængigt af deres perception af bænkens affordance. Det er Gibsons forståelse af *meningen* i objekternes fysiske egenskaber der er kernen i anvendelsen af Gibsons teori i analysen (Gibson 1986:143). Den praktiske perception leder til en meningsfuld anvendelse som påvirker miljøet omkring stedets objekter. Dermed er kombinationen af Lefebvre og Gibson frugtbar, da Lefbvres rytmeanalyse overtager miljøforståelsen dér hvor Gibson forholder sig mere praksisnært til stedets materialitet og funktioner. Frederikstorvs sociale praksis anskueliggøres fra flere fagperspektivers individ- og objektforståelse, hvilket medfører en indsigt i Frederikstorvs meningsfulde sociale dynamikker.

TORVEBODER OPSTILLES

(Billede udlånt af Pia Brask)

Konklusion

Det primære mål for undersøgelsen har været at besvare problemformuleringens to spørgsmål, først om Frederikstorvs sociale liv, og derefter paralleliteten i forskellige sociale rytmer.

Gennem analysens teoretiske bearbejdning af de empiriske fund fremkom et væld af interessante perspektiver på Frederikstorvs sociale aktiviteter og dets anvendelse. De fem temaer, empirisk udviklet baseret på Gibsons materialitetsforståelse, bidrog til at udfolde stedets forholdsvis lille størrelse, ved at give stedet nogle materielle felter hvor forskelligt socialt liv foregår.

Der er nemlig afgørende forskel i de former for socialt liv som Frederikstorvs indretning afforder brugerne. Et vigtigt empirisk fund var at bænke nærmest uden undtagelse anvendes af udsatte personer. Det kan forklares med flere forskellige vinkler. Til eksempel er bænkenes umiddelbare affordance et siddemøbel, men perceptionen af denne er enten forskellig afhængig af observatørernes perception, eller også har observatørerne på Frederikstov, altså både dem der tilhører byens majoritet og dem der er udsatte, en forskellig perception af selve Frederikstov som et sted der indbyder til ophold.

De forskellige måder Frederikstov bliver anvendt på leder til en forståelse af stedet som indeholdende flere steder - stedsafhængige felter. Der er en form for sociorytmisk fordelingsnøgle, hvor forskellige typer af brugere opholder sig, og til en hvis grad benytter sig af usynlige vægge, for at skærme deres aktiviteter fra andre, eller måske endda for at skærme andres aktiviteter for dem. Selvom torvedagene er en offentligt tilgængelig aktivitet, så foregår det parallelt med andre aktiviteter på stedet, uden at de er involveret i hinanden. Vigtigt er, hvordan de adskilte felter fungerer i en blanding af intimt og offentligt liv, private felter og offentligt felter.

Et sted som Frederikstov er i et afhængighedsforhold til andre lokaliteter, og derfor er Frederikstorvs affordances og anvendelsen af dem afhængige af de øvrige muligheder i umiddelbar nærhed af stedet. Den måde Frederikstov er indrettet

udsender dermed informationer om brugsanvendelighed der bliver perciperet forskelligt afhængig af brugernes øvrige ruter i byen. Der er tale om organisk bevægelighed både i form af tid og sted. Stedet er afhængig af tiden i en dualisme af temporalitet. Tiden afgør hvordan brugerne perciperer en affordance. Det der er påfaldende i forhold til tid, er at ingen af brugerne uanset demografi, har kontrol over tiden. Alligevel er der en definerende styring af tiden, som påvirker det sociale liv på Frederikstorv, og den stammer fra en øvre styringsmekanisme, som vurderes at være den kommunalpolitiske forvaltning af stedets rammer. Lefebvre kan forklare dette som værende rummets repræsentationers magtapparat. Det er fra kommunen bestemt hvornår der er torvedage, om der er toiletforhold, hvilket udvalg af bespisning der er mulig, og hvordan stedet er indrettet med bænke, lys, skraldespande og lignende. Frederikstorvs sociale liv afhænger derfor af tiden i forhold til ugedage og klokkeslæt, da det er omkring disse at torvets cykliske anvendelse sker.

Samtidig er brugen af torvet afhængig af de omkringliggende og indlejrede materialiteter ved Frederikstorv. Det er ikke kun en adresse, men en lokalitet i forhold til andre lokaliteter. Netto, eksempelvis, er en yderst afgørende rytmisk faktor i forhold til de sociale aktiviteter der foregår på Frederikstorv. Når Netto åbner, åbner også muligheden for at købe billig alkohol, og derefter bliver bænkene indtaget af de udsatte, som i feltarbejdet har vist sig at bevæge sig mellem udvalget af sociale tilbud, boformer, og offentlige arealer som Frederikstorv. Dette sker parallelt med majoritetens færden i deres egne særlige rytmer på og omkring stedet. Samtidig med at Netto åbner, vågner byen også op til en ny dag i kapitalismens navn. Der foregår en bevægelse af pendlere på vej til arbejde eller skole, og der er en øget puls af sociale ruter, både integreret i hinandens men oftest uden egentlig interaktion. En bil forlader sin parkeringsplads og forsvinder hen ad gaden, hvorefter parkeringspladsen overtages, og chaufføren stiger ud og går i Netto for at handle. Det er et udtryk for at rytmer reproducerer sig selv, og derfor medskabende for de alliancer og modalliancer som dannes i rytmerne.

Forstyrrelserne er udtalte *mellem* brugerne, men foregår på en måde som rytmiske diskurser eller definitionskampe. Med mit til formålet udviklet begreb, pararytme,

indkredses den parallelle måde hvorpå de forskelligartede sociale livsbaner krydser og sameksisterer, trods forskelligheder og indlejrede konflikter, samt de forskellige perceptioner af stedets anvendelsesmuligheder. Derfor krydser deres aktiviteter ikke hinanden fysisk, selvom deres fælles tilstedeværelse er tydelig for hinanden, og i fordelingen af stedets affordances.

EFTERLADENSKABER

(Eget billede)

Analytisk generalisering

For at imødekomme et ønske om høj videnskabelighed i specialet, der er baseret på et casestudie, anvender jeg analytisk generalisering for at sammenkæde resultaterne med andre analytiske behandlinger af relaterbare undersøgelser. Herved søges at sikre understøttende argumentation for resultaternes udfald, og en sammenhæng i datamaterialet i forhold til lignende undersøgelser (Antoft & Salomonsen 2012:49f).

Sammen hver for sig

Undersøgelsens resultater konkluderer, at paralleleksistensen på Frederikstorv foregår konfrontationsløst og pararytmisk, men dette resultat er ikke enslydende med et lignende feltstudie. Rasmussens afhandling om udsatte ældre mænds ruter og færden i København afspejler en højere grad af harmonisk sameksistens med omgivelserne, end hvad dette speciale fandt. I Rasmussens afhandling er der masser af konflikt (Rasmussen 2017:115), men den foregår på samfundets underflade, som han kalder det miljø hvor de upåagtede mænd bevæger sig i. Der er ikke konflikt eller uro med de mere etablerede byboere, rettere på tværs af det selvorganiserede hierarki hvor Rasmussen er på feltbesøg. Dette står i kontrast til mine feltobservationer på Frederikstorv. Her er der en høj grad af vertikal konflikt mellem de forretningsdrivende og de udsatte brugere af stedet. Torvehandlerne og gadeplansbutikkerne oplever sameksistensen med de udsatte som problematisk, og indeholdende forskelligrettede anvendelser af Frederikstorv. Hvor Rasmussen finder, at de socialt afvigende miljøer lever usete på væresteder og bodegaer, så finder han samtidig også af deres ophold i byen er synlige for andre, men at deres udbredthed ikke er tydelig (Rasmussen 2017:304). Samme fund gælder ikke for dette speciale, hvor synligheden og omfanget af udsatte brugere netop leder til en italesat konflikt om perceptionen af Frederikstorv. Specialets resultater vejrer i retningen af Clementsens fund der finder at steder, for at være harmoniske, må indeholde zoneinddeling, der fordrer social homogenisering og en fredfuld relation til "de andre" (Clements 2018:44). Hendes informanter oplever, at steders indretning har afgørende betydning for, om de føler sig tilpasse, selvom de er i umiddelbar nærvær til andre mennesker.

Undersøgelsens fokus på perception af steders materielle kvaliteter er relaterbare til specialets resultater om forskellige grupperingers parallelle tilstedeværelse på Frederikstov, da perceptionen af tings anvendelse er afhængige af brugernes hverdagsliv- og ruter. Clementsen finder ligeledes, at brugerne har en ambivalens omkring ophold på stedet, afhængig af typen af andre brugere, hvilket er en lighed med specialets fund. I begge undersøgelser er der en høj grad af social diversitet, der tilsammen kan lede til en disharmonisk sameksistens, og demonstrerer stedets karakteristika omkring aktiviteter der skaber og forbinder pathways (Clementsen 2018:45).

Brugen af steder fordeler sig gennem socio-materielle dynamikker, hvor homogene forsamlinger perciperer fordelagtig anvendelse forskelligt. I Højtings undersøgelse af hjemløses boformer viste resultaterne, at der foregår en tilpasning til omgivelserne for at indgå i sociale sammenhænge, men at der også er behov for restitution. Det betyder, at de hjemløse ofte søger væk fra de tilbud de hører til, og opholder sig på frie arealer for at finde ro, hvilket paradoksalt betyder at de går på gaden, og kommer på afstand fra deres væresteders kaos, og på offentlige steder finder privathed (Højting 2019:443). Ligesom for informanterne i mit speciale finder Højting at der for de hjemløse gælder en anden form for hjemlighed end ved middelklassen. De knytter sig til steder over tid, og i den forbindelse sker der en organisering med habituelle praksisser der korrelerer med Rasmussens fund om gennemstrømninger på forviklede steder, hvor fremtrædende aktiviteter er synlige, og lavfrekvente typer af liv foregår via såkaldte socio-spatiale kort i nærvær af andre (Rasmussen 2017:298ff). Begge undersøgelser viser samme resultater som specialet, der finder at stedstilknyttet socialitet er forankret gennem bevægelse, men forskellen er, at disse undersøgelser, til forskel fra min og Clementsens, ikke finder at de parallelle gennemstrømninger på steder indeholder konflikter om fordelingen og retmæssige anvendelse.

Fællesskab på fællesarealer er ikke et givent udfald, viser resultaterne af Lolles afhandling om sammenhængskraften i lokalsamfund. Fællesskabsfølelse stammer fra (vel)organiseret foreningsliv- og aktiviteter, der intern tillid mellem landsbyens

borgere, hvor sammenholdet stiger i forbindelse med opbygning af nye mødesteder og netværk. Selvom Lolle undersøger et lokalsamfund med en anderledes demografi end dette speciale, så er hendes fund interessante i forhold til mine. Her er det værd at bemærke forskellen på storbyen og det som Simmel kalder for lillebyen. Sjælelivet, den sociale interaktion og graden af individualitet er forskellig (Simmel 1998:192). I anvendelsen af Lollers resultater fra en 'lilleby' er det med denne distinktion in mente. Lolle finder, at udfordringen med at skabe fællesskabsfølelse er manglende opbakning grundet flere faktorer, der kan sidestilles med de socio-materielle faktorer på Frederikstorv. Husejerne har tilstrækkeligt netværk og lejerne har midlertidigt tilhørsforhold, hvilket betyder at aktiviteterne og fællesskabet i landsbyen derfor bliver homogent (Lolle 2017:169). Dette stemmer overens med den fornemmelse af transition og bevægelsesorienterede aktiviteter der foregår på Frederikstorv, hvor rammerne opleves midlertidige, og som en del af brugernes hverdagslivsruter.

I analysen viste der sig et billede af Frederikstorvs mangeartede fællesskaber, men især også hvordan disse fællesskaber ikke har en interrelationel sammenhæng. Lolle finder at der i moderne byer er en differentiering af muligheder for forskellige grupper, der leder til en øget symbolsk vold mellem grupperne (Lolle 2017:6), hvilket er en lighed til storbyens sociale dynamik. Feltstudier af byens underflade præsenterer en forklaring på hvorfor der opstår en pendant til majoritetens måde at indrette deres liv på i byen. I lighed med specialets observerede geografiske felter af socialt liv på et sted, finder Rasmussen, at mennesker med ensartede sociale behov finder hinanden på de steder de færdes, og her skaber det nødvendige gadeliv de har brug for (Rasmussen 2017:299). Det er sociale logikker der udspiller sig på offentlige steder som Frederikstorv, men også på andre steder i andre byer.

Afslutningsvist vil jeg kort præsentere nogle potentielle videnshuller, som specialets resultater har åbenbaret. Observationerne på Frederikstorv har handlet om anvendelsen af stedet, men har efterladt en manglende indsigt i dem der *ikke* bruger stedet. En mulig undersøgelse kunne omhandle de selektionsmekanismer der foregår i området omkring Frederikstorv, og derigennem udvikle forståelsen af stedet som

afhængigt af andre steder. For hvorfor er det, at Frederikstorvs, og de andre studiers steder, anvendes som de gør? Der mangler en bredere forståelse af storbyen som indeholdende ruter, og de hverdagslivsrutiner som præger de medborgerskab- og muligheder som en by indeholder. Tilstedeværelsen af social diversitet giver anledning til yderligere bysociologiske rute-rytmestudier for en holistisk forståelse af selvorganiserede meningsfulde steder som Frederikstov.

FLASKEFISKERI

(Eget billede)

Intern validitet

Specialets undersøgelse drejer sig om et sociologisk studie af et mikrosamfund, og i den forbindelse har jeg overvejet i foregående afsnit overvejet undersøgelsens generaliserbarhed. I dette afsnit vender pilen den anden vej, og den interne validitet får et kritisk blik. Refleksionerne vil som udgangspunkt handle om, hvorvidt undersøgelsen har målt det, som rammesætningen lovede. Formålet var at belyse de sociale rytmedynamikker der foregår på et defineret sted, og hvordan det sociale liv er medskabende for stedets udtryk og anvendelse.

I forhold til specialets formål med at besvare de to spørgsmål i problemformuleringen, er det lykkedes ved hjælp af en relevant metodisk fremgangsmåde at indsamle empiri, og bearbejde den med til formålet egnet teori, der tilsammen giver en konkret og plausibel forklaring på spørgsmålene. Det har været muligt at besvare begge spørgsmål, ved at tilpasse metoden undervejs, hvilket var nødvendigt i forhold til at indkapsle den form for socialitet der foregår på Frederikstorv. Før feltarbejdets begyndelse var der en forventning om, at vejfarende feltarbejde ville kunne anvendes til at belyse fænomenet. Det var dog, som det fremgår i metodeafsnittet ikke muligt, men ved at gentænke metodologien og tilføje et interview element, svarede feltens virkelighed til de før-empiriske videnskabelige forestillinger, der udviklede problemformuleringen.

Samtidig er der en potentiel fejlkilde i specialet, som her kort vil blive berørt. Først og fremmest handler det om det sociale livs tidslighed. Allerede efter få feltbesøg stod det klart, at den brugergruppe der overvejende opholder sig på Frederikstorv, var markant sværere socialt udsat end forventet. Det har afgrænset observationerne, og været medvirkende til at de planlagte følgeskaber i højere grad blev til bekendtskaber på selve Frederikstorv, da det udsatte element indeholder nogle farlige og uforudsigelige livsbaner og mønstre, som jeg ikke var tryk i at efterfølge. Det samme gælder for tidsligheden. Jeg har ikke været på torvet i dets fulde rytme, da jeg har afgrænset mine observationer grundet flere faktorer, der har afgrænset mig fra at forfølge nattens aktiviteter. Det var ikke sikkert at opholde sig på torvet om natten,

for allerede i de sene aftentimer ændredes stedets brugergruppe sig til at være heterogen, til stort set kun at indeholde en homogen gruppe af stærkt påvirkede mennesker, med et socialt kodeks jeg ikke kunne afkode, selv i dagslys. Derfor er der et tidsligt gab i empirien, hvor de seneste observationer er foregået klokken 01 om natten, og de tidligste er påbegyndt omkring kl. 04 om morgenen. De sene observationer skete i selskab med min mand, der fik en rolle som tys rygdækning, både for at føle mig sikker, men også for at jeg kunne koncentrere mig om det primære, at observere og interagere med brugerne hvis det var muligt. Alle disse situationer er beskrevet i feltnoten (bilag 5).

Validitetens styrke begynder længe før selve empiriens opståen, nemlig i den forudgående orientering i etnografi. Allerede i det eksplorative arbejde under forberedelserne til specialet fandt jeg en sammenkædningen mellem det videnskabsteoretiske, metodiske og primærteoriens elementer. De har overvejende én ting til fælles der har været retningsgivende for den videnskabelige tilgang til specialets processer; kroppen. Både i fænomenologien, i det vejfarende feltarbejde, i Lefebvre rytmeanalyse, og Gibsons perceptionsteori indgår kroppen som værktøj til at 'se', hvilket fremgår i behandlingen af de respektive afsnit. Den kropslige involverings betydning for specialets validitet handler om at lade det der er fremstår for kroppen tale, i stedet for at basere observationerne på forudgående viden. Derfor har min deltagelse i felten, og det efterfølgende analytiske arbejde baseret sig på de kropslige erfaringer som feltobservationerne har medført, hvilket er medskabende til at svare på problemformuleringen ud fra genstandsfeltet. Der er altså ikke tale om et forsøg på at løsrive det menneskelige aspekt af feltobservationer, men at fremskrive gyldigheden af de fortolkninger der er foretaget, og i hvilken videnskabelig kontekst (Brinkmann 2012:86). I den forstand ville enhver anden analytiker med samme undersøgelsesformål kunne overtage feltnoten, og analyserer empirien med de teoretiske perspektiver som Lefebvre og Gibson har bidraget med, og nå til lignende videnskabelige slutninger, som specialet indeholder. Specialets validitet beror sig på hvorvidt mine erkendelsesinteresser, altså formålet med at undersøgelsen, står mål med den videnskabelige tilgang og behandling af metoden, teorien og empirien,

hvilket er efterstræbt ved kontinuerligt at sandsynliggøre processernes indhold og udfald.

Til slut vil jeg kort berøre specialets reliabilitet. Besvarelsen af problemformuleringen hviler på et empirisk datamateriale bestående af feltobservationer, vejfarende følgeskaber og situerede interviews. For at højne reliabiliteten har gennemsigthed i observationerne været omdrejningspunktet, når feltnoterne er blevet skrevet efter hvert feltbesøg. Der er efterstræbt at feltnoterne er deskriptive og uden fortolkninger for at lade empirien stå 'rå', og lade bearbejdningen foregå i den efterfølgende teoretiske analyse. Der er forsøgt at foretage logiske slutninger på de observerede fænomener, i overensstemmelse med Schutz' tænkning om hverdagen som socialt konstrueret, og dermed nødvendigheden i at observationerne bliver gyldigt afbilledet (Kristiansen & Krogstrup 2012:204).

For at imødekomme en eventuel nysgerrighed henvises der til at uddragene kan læses i deres helhed i den samlede feltnote (bilag 5).

DK 100
DANSKE
MARS AUL
EGEN AUL
IKKE SPROTTEDE
100 / 500

DK 100
GLASSKAL
EGEN AUL
IKKE SPROTTEDE
500

FARVERIGT GRØNT

(Eget billede)

Litteraturliste

Aalborg Kommune (2016): *"Integredede løsninger for vækst, trivsel og det grønne - Planstrategi 2016"* tilgået d. 25.01.2021 på <http://apps.aalborgkommune.dk/images/teknisk/planbyg>

Andersen, Steven V. (2017): *"Aalborg har fået nok af morgenfester på Frederikstorv"*, tilgået d. 18.01.21 <https://www.tv2nord.dk/artikel/aalborg-vil-stoppe-morgenfester-paa-frederikstorv>.

Antoft, Rasmus & Salomonsen, Heidi (2012): *"Det kvalitative casestudium"* i Håndværk & Horisonter (red.) Antoft, Jacobsen, Jørgensen & Kristiansen. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Bech-Jørgensen, Birte (2003): *"Ruter og rytmer: om brobyggerne, frontfolket og de hjemløse"*. København: Hans Reitzels Forlag.

Berg-Sørensen, Anders (2012): *"Hermeneutik og fænomenologi"* i *Videnskabsteori - i statskundskab, sociologi og forvaltning* (red.) Jacobsen, Michael Hviid & Lippert-Rasmussen, Kasper & Nedergaard, Peter København: Hans Reitzels Forlag.

Benjaminsen, Lars (2017): *"Hjemløshed i Danmark 2017. National kortlægning"*. København: VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Brauer, Niels & Sonne, Birgitte (2020): *"Arkitekter foreslog omdannelse i 2011: Vi fik voksenskældud"*. Nordjyske Stiftstidende, sektion 1, side 2. 29.04.2020

Brinkmann, Svend & Kvale, Steinar (2009): *"InterView - Introduktion til et håndværk"*. København: Hans Reitzels Forlag.

Brinkmann, Svend (2012): *“Forståelse og fortolkning” i Videnskabsteori - i statskundskab, sociologi og forvaltning.* (red.) Jacobsen, Michael Hviid & Lippert-Rasmussen, Kasper & Nedergaard, Peter København: Hans Reitzels Forlag.

By- og Landskabsforvaltningen (2017): *“Liv i centrum”* tilgået d. 28.01.2021 på <https://www.aalborg.dk/om-kommunen/byplanlaegning/byudvikling/midtbyen>

Christensen, Johnny & Boll, Per Mølgaard (2020): *“Para”*. Den Store Danske. tilgået d. 23.01.2020 på <https://denstoredanske.lex.dk/para>

Clements, Anne (2018): *“Socio-materielle dynamikker i urbane byrum”*. Det samfundsfaglige fakultet. Københavns Universitet.

Cresswell, Tim (2012): *“Place - a short introduction”*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Elden, Stuart (2004) i Lefebvre, Henri: *“Rhythmanalysis - space, time and everyday life”*. London & New York: Continuum.

Frederiksen, Birte Kloch (2012): *“Ferdinand Tönnies: Længslen efter fællesskab” i Tradition og fornyelse. En problemorienteret teoriehistorie for sociologien.* (red.) Jacobsen, Michael Hviid & Carleheden, Mikael & Kristiansen, Søren. Aalborg Ø: Aalborg Universitetsforlag.

Gibson, James J. (1986): *“The Ecological Approach to Visual Perception”*. New York: Psychology Press.

Goffman, Erving (1967): *“Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings”*. New York: The Free Press.

Hasse, Cathrine (1999): "*Den antropologiske læreproces*" i *Antropologiens muligheder og metoder i eget samfund: oplæg fra dansk etnografisk forenings årsmøde 1999*. Århus: Dansk etnografisk forening.

Højring, L. H. (2019): "*Hjemløse og hjemlighed: Fortællinger om arkitektur og mennesker*". Aalborg Universitetsforlag.

Jacobsen, Michael Hviid (2012): "*Metodologiske perspektiver*" i *Videnskabsteori - i statskundskab, sociologi og forvaltning* (red.) Jacobsen, Michael Hviid & Lippert-Rasmussen, Kasper & Nedergaard, Peter. København: Hans Reitzels Forlag.

Jacobsen, Michael Hviid (2014): "*Fransk hverdagslivssociologi*" i *Hverdagslivet – sociologier om det upåagtede*. (red.) Kristiansen, Søren & Jacobsen, Michael Hviid. København: Hans Reitzels Forlag.

Jacobsen, Michael Hviid & Kristiansen, Søren (2018): "*Det forbudte etnografi*" i *Etnografier*. (red.) Jacobsen, Michael Hviid & Jensen Hanne Louise. København: Hans Reitzels Forlag.

Jørgensen, Anja (2005): "*Chicagoskolen - farvel til bibliotekssociologien*" i *Liv, fortælling, tekst*. (red.) Jacobsen, Michael Hviid & Kristiansen, Søren & Prieur, Annick. Aalborg Ø: Aalborg Universitetsforlag.

Jørgensen, Anja (2006): "*Når kvarteret opdager sig selv*". Aalborg Universitetsforlag.

Jørgensen, Anja (2012): "*Robert Park: Humanøkologi og sociale balancer*" i *Tradition og fornyelse. En problemorienteret teoriehistorie for sociologien*. (red.) Jacobsen, Michael Hviid & Carleheden, Mikael & Kristiansen, Søren. Aalborg Ø: Aalborg Universitetsforlag.

Jørgensen, Anja (2018): "*Chicago-etnografi*" i *Etnografier*. (red.) Jacobsen, Michael Hviid & Jensen, Hanne Louise. København: Hans Reitzels Forlag.

Koffka, Kurt (1935) i Gibson, James J. (1986): "*The Ecological Approach to Visual Perception*". New York: Psychology Press.

Kristiansen, Søren (2012): "*Etik og feltarbejde*" i *Håndværk & Horisonter* (red.) Antoft, Jacobsen, Jørgensen & Kristiansen. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Kristiansen, Søren & Krogstrup Hanne Kathrine (2012): "Deltagende observation". København: Hans Reitzels Forlag.

Larsen, Jørgen Elm (2009): "*Forståelser af begrebet social udsathed*" i *Udsat for forståelse - Antologi om socialt udsatte*. (red.) Brandt, Preben & Henriksen, Bjarne Lenau & Jensen, Karl Bach & Rasmussen, Niels Kristian. København: Rådet for socialt udsatte.

Larsen, Jan Lilliendahl (2011): "*En urban kritik: Bidrag fra Lefebvre og nyere urbanister*". Dansk sociologi. Nr. 1.

Larsen, H. G., & Lund Hansen, A. (2012): "*Retten til byen*" i *Byen i bevægelse: Mobilitet - politik - performativitet*. (red.) Andersen, M. Freudendal-Pedersen, L. Koefoed, & J. Larsen. Roskilde Universitetsforlag.

Larsen, Tina & Ravn, Hans (2018): "*Mit Frederikstov: Succes med at skabe nyt liv i området*". tilgået d. 23.01.2020 på <https://aalborgnu.dk/nyheder/mit-frederikstov-succes-med-at-skabe-nyt-liv-i-omraadet>

Lefebvre, Henri (2004): "*Rythmanalysis - space, time and everyday life*". London & New York: Continuum.

Lefebvre, Henri (2007): *"The Production of Space"*. Oxford: Blackwell Publishing.

Lolle, Anna Kristina Elisabeth Lauridsen (2017): *"Bænken på kanten. Social kapital, lokalsamfund og lokalt forankrede kulturbærende institutioner"*. Aalborg Universitetsforlag.

Madsen, Carl Christian (2016): *"Frederikstorv er nu bilfrit"*. Nordjyske Stiftstidende, sektion 1, side 9, 12.12.2016.

Merleau-Ponty, Maurice & Brandt, Per Aage (1999): *"Om sprogets fænomenologi: udvalgte tekster"*. København: Gyldendal.

Nash, Louise (2020): *"Performing Place: A Rhythmanalysis of the City of London"*. Organization Studies. Nr. 41.

Plan & Udvikling (2021): *"Frederikstorv"* tilgået d. 25.01.2021 på <https://www.aalborg.dk/om-kommunen/byplanlaegning/byudvikling/frederikstorv>

Rasmussen, Jon Dag (2017): *"En upåagtet verden af bevægelse: Et etnografisk studie af hverdagsliv blandt usædvanlige ældre mennesker i storbyen"*. Aalborg Universitetsforlag.

Rasmussen, Jon Dag (2018): *"Vejfarende etnografi"* i *Etnografier*. (red.) Jacobsen, Michael Hviid & Jensen, Hanne Louise. København: Hans Reitzels Forlag.

Sand, Anne-Lene (2014): *"At jamme med byens rytmer"*. Kultur og Klasse. Nr. 118.

Schiermer, Bjørn (2013): *"Fænomenologi: teorier og metoder"*. København: Hans Reitzels Forlag.

Schouenborg, Jesper (2020): "*Frederikstov indrettes til mere liv*". Nordjyske Thy-Mors, sektion 1, side 12, 01.12.2020.

Schutz, Alfred (2005): "*Hverdagslivets sociologi: en tekstsamling*". København: Hans Reitzels Forlag.

Simmel, Georg (1998): "*Hvordan er samfundet muligt? Udvalgte sociologiske skrifter*". København: Gyldendal.

Simonsen, Kirsten (2010): "*Rumlig praksis*". Slagmark - Tidsskrift for idéhistorie. Nr. 57

Socialministeriet (2010): "*Byen som dagligstue*". København: Socialministeriet.

Thøgersen, Ulla (2004): "*Krop og fænomenologi: en introduktion til Maurice Merleau-Pontys filosofi*". Århus: Forlaget Systime.

Thøgersen, Ulla (2013): "*Om at indstille sig fænomenologisk: Merleau-Pontys refleksionsbegreb*" i *Fænomenologi: Teorier og metoder*. (red.) Schiermer, Bjørn. København: Hans Reitzels Forlag.

Trettvik, Johan (2001): "*En økologisk tilgang til perception og aktivitet*". Psyke & Logos. Nr. 22.

Venkatesh, Sudhir (2013): "*Floating city: Hustlers, strivers, dealers, call girls and other lives in illicit new york*". London: Penguin Books.

Zahavi, Dan (2011): "*Husserls fænomenologi*". Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Bilag

Bilag 1 - Forundersøgelse af felten

Denne dag indleder en forestående rejse på og omkring Frederikstorv i Aalborgs midtby. Torvet er centralt placeret ved flere af de større indfaldsveje, og derfor er der en grad af mobilitet på stedet. Der er også en del gamle bygninger og karrére med lejligheder til private, samt forretninger i gadeplan langs alle vejene.

Min pilottest af mit fremtidige feltstudie foregik via empirisk opståede ruter, som er beskrevet i de nedenstående punkter, samt et aftalt besøg hos Kirkens Korshærs dagvarmestue.

Varmestuen

De vigtigste notater fra mødet hos varmestuen handler om de udsattes brug af midtbyen. Byens mange sociale væresteder- og tilbud bidrager til at byens svært udsatte, misbrugere, hjemløse, funktionelt hjemløse, ensomme, og psykisk syge har et sted at være, og derfor krydser byen på deres ruter til og fra deres bopæle, opholdssteder og tilbuddene.

Lea i varmestuen fortæller at deres brugergruppe svinger i etnicitet. Overvejen danske og grønlandske, men også en lille gruppe af østeuropæere, få afrikanere. Der er overvejende mænd, og kun cirka ti procent kvinder. Alle aldersgrupper er repræsenteret, og alle former for misbrug, både alkohol, narko, mad, selvskade, sociale udfordringer og psykisk sygdom. Der er en del der har omgang med kriminalitet, og derfor af og til er i fængsel. Siden sommer 2020 har de haft omkring 80-100 brugere til frokost og det samme til aftensmad. Der er cirka 12-18 overnattende i deres natvarmestue, og kun et par stykker af dem er kvinder.

Varmestuen tilbyder billige måltider og sodavand. Der er forbud mod indtagelse af alkohol. I forbindelse med coronapandemien har der været opstillet midlertidige markedstelte i gården, for at der kan holdes afstand, og de har kun haft ét smittetilfælde, og det var blandt personalet.

Lea melder om et tilbagevendende højt konfliktniveau mellem brugerne, og at det oftest skyldes ære og gæld. Der er også meget tyveri blandt brugerne, der stjæler hinandens ejendele.

Udover det ansatte personale i varmetuen er der også en del frivillige der har vagter, både sociale vagter og vagter i køkkenet, og så kommer Bo- og Gadeplansteamet også i varmetuen, hvor de har kontakt til brugerne og hjælper dem med deres udfordringer.

Ruter

Frederikstorv

Udgangspunktet for undersøgelsen er Frederikstorv, og derfor var det oplagt at begynde pilottestesten her. Stedet er forholdsvis øde i sin indretning, men der er en jævn tilgang og bevægelse af mennesker. Det er både mennesker til fods, på cykel eller i biler. Der er enkelte busser og også lidt tung trafik i form af varebiler og lastbiler med gøremål i byen. Det er ikke et område med gennemkørende trafik. Trafikken har ærinde eller formål i umiddelbar nærhed.

Stedet har også en grillbar, og der er bænke, træer og skraldespande, samt høje lysmaster og ledninger i luften. Rundt om torvet er en Netto, en ejendomsmægler, to bodegaer, et par etniske grønthandlere, en skønhedsklinik, en dametøjsbutik, en kiosk med en spillehal, og en massageklinik. De har åbent på forskellige tider, og der er åbent i de fleste på dette tidspunkt. Der er også lejligheder rundt langs hele torvet, med udsyn over pladsen.

Mens jeg går rundt på torvet ser jeg få mennesker der tager decideret ophold. De fleste bruger pladsen til at skyde genvej til en anden sidevej eller mod én af stedets forretninger.

Der er indimellem nogen der kommer ned og anvender de containere der har plads ved det sydøstlige hjørne af pladsen.

Frederikstorv til Søndergade

Fra Frederikstorv bevæger jeg mig op mod gågaden der ligger på Søndergade. Her holder der biler parkeret langs vejen. Der er et par saloner, og en offentlig bygning der er flere hundrede år gammel. Den ligger ved Arkivparken hvor også den gamle Sankt

Markus kirke ligger. På gågaden er der almindelige butikker med tøjhandel. Det er også her at byens hovedbibliotek ligger, og der ligger dag- og natvarmestuen på Korsgade, placeret mellem Frederikstorv og Søndergade. Det er et sted for byens sårbare og udsatte, for hjemløse og psykisk sårbare, ensomme og misbrugere. Jeg kan se en aktivitet inde i varmestuen, der ligger i bunden af baggården. Jeg har tidligere været på besøg og kender medarbejdernes og stedets mission.

Der er enkelte af brugerne der står på gaden og venter på nogen eller på at gå ind. Der er åbent for morgenmad på denne tid af dagen.

Søndergade mod Boulevarden

Fra gågaden på Søndergade går jeg mod Boulevarden/Østerågade. Jeg går forbi alle byens butikker, og der er mange mennesker på gaden. Det er sommerferie, og det er både folk i grupper, familier, par og enkelte personer der bruger gågaden på denne tid af dagen. Mange har indkøbsposer i hænderne, og flere går og drikker af papkopper eller spiser noget mens de kigger på butikkernes facader.

På Boulevarden er der en anden stemning. Det er mere travlt og hastigt, og der er larm fra byens busser der passerer på denne lukkede hovedåre der forbinder busserne mellem øst og vest, nord og syd over limfjorden. De kører i pendulfart, og lyden af dem er øredøvende når de kører forbi. Der er også få andre biler, mest taxaer eller varebiler. Der er også cykler på den begrænsede brostensgade.

Ved butikkerne er det fortsat en blandet demografi der benytter fortovene til deres indkøb.

Danmarksgade

I slutningen af Boulevarden drejer jeg ned ad Danmarksgade. Først har jeg stået et stykke tid i lyskrydset og betragtet hjørnet hvor Café Parasollen ligger. Det er et varmetuetilbud til byens udsatte, og de har frokostservering for deres brugere hver dag. Det er også muligt at få vasket sit tøj, og hvis man mangler tøj eller sæbe, så kan man også få det her. Demografien foran varmestuen er påfaldende anderledes end de andre jeg ser på gaden i dette kvarter. Det er tydeligt, at disse mennesker lider under nogle andre og sværere omstændigheder end andre. Deres tøj er stort og slidt. Deres

kroppe ser sammensunkne eller svage ud, og deres ansigter er furede, slidte, beskidte, og håret er oftest fedtet, rodet, uredt og anderledes. Flere af dem har vogne af en slags. Enten rollatorer, barnevogne eller indkøbsvogne, som er fyldt med ting, kasser og poser. Der er også to store mørkebrune hunde i snor der er bundet fast til bænken foran varместuen. Brugernes står og ryger, nogle af dem drikker, og der er en jævn trafik ind og ud ad døren. De fleste ser ud til at være påvirkede.

Jeg har videre ned ad Danmarksgade, og da jeg ender ved Frederikstorv kort efter, går jeg retur mod Boulevarden, og vender tilbage til varместuen.

Boulevarden mod Kennedy Plads

Denne strækning leder fra Boulevarden og ned mod byens hovedbanegård, Aalborg station og busstation. Her er en plads hvor der står en statue i midten omkranset af træer. Der er bænke og nedgang til banelegemet. Overfor er der et mellemstort indkøbscenter, Kennedy Arkaden, hvor der ligger flere kædebutikker, og hvorfra der er adgang til busholdepladsen.

Kennedy Plads er kendt som et sted hvor de udsatte holder til og drikker i offentligheden. Der er også flere af dem til stede da jeg går forbi. Ved hurtigt syn kan jeg se at det især er grønlandske misbrugere, og selvom det er formiddag er flere af dem tydeligt påvirkede. Der er en del råb og aktivitet.

Kennedy Plads mod Frederikstorv

Jeg går videre forbi pladsen, forbi politistationen, og skyder genvej tilbage mod Frederikstorv. Jeg går forbi Bo- og Gadeplansteamets kontor på Rosengade, og ender tilbage hvor jeg startede. Her er der kunder ved grillbaren, og der er nogenlunde samme aktivitet ved de andre butikker som da jeg begyndte på min rute.

Feltnoter

Stor grad af kunder til byens butikker.

Mellem grad af trafik. Mest parkerede biler eller biler der cirkulere langsomt efter en parkeringsplads. Stor forekomst af cykler, men mange fodgængere.

Vejret er almindeligt, og det ser ikke ud til at påvirke mængden af folk på gaden. Her er hverken få eller mange. Der er ikke ret mange der har taget ophold på byens bænke og siddepladser, og caféernes udeservering består mest af morgenmadskunder.

Desuden en del indtagelse af almindelige drikkevarer i bybilledet.

Rimelig forekomst af udsatte, især ved de tilbud der henvender sig til dem. De er både indendørs og ude på gaderne. I højere grad end andre bruger de byens møbler.

Fokuspunkter

Udsathed, mobilitet, misbrug, god puls, god stemning, masser af penge i omløb, handel, indkøb og infrastruktur.

Bilag 2 - Observationsguide Frederikstov

Rumlige registreringer af det levede liv

Tema - Fysiske rammer

Indbyder de fysiske omgivelser til at personer/grupper tager ophold på pladsen?

- Hvordan ser pladsen ud?

Hvordan er den indrettet?

Størrelse, kapacitet, tilgængelighed, naboer, butikker, træer, lysmaster, udsmykning.....

Hvilke materialer?

Brosten, fortove, vejenes type.....

Hvilke faciliteter er der?

Bænke, skraldespande, parkeringspladser, busstoppesteder, taxaplads.....

Tema - Rummet kontekst

På hvilke måder anvendes rummet?

- Er der tegn på, at borgerne besøger eller deltager i aktiviteter?

Hvilke aktiviteter ses der på pladsen?

Grønttorv, handel, indtagelse af mad/drikke...

Samspil, kommunikation, udvekslinger, signaler, organiserede aktiviteter, inddragende aktiviteter og tilbud, hierarkier, flow, roller...

Hvem opholder sig i rummet? Og hvordan?

Aktører, besøgende, opholdstagere, kunder, folk i transit/på gennemfart...

Demografiske karakteristika, gengangere (persongalleri), interne relationer...

Hvordan bruges rummet og faciliteterne?

Formål, formålsløst, organiseret, tilfældigt...

Sæsonpræget, tidsafhængigt, vejrafhængigt...

Tema - Stemninger

Hvordan kommer stemningerne på pladsen til udtryk?

- Hvilken form for kommunikation opleves mellem aktørerne på pladsen?

Observationer eller deltagende observationer med informantsamtaler

Sprogbrug, omgangstone og tiltale, lydniveau, stilhed, samtaler, udvekslinger...

- Hvilke følelser ses udtrykt i de aktiviteter og samspil som foregår i rummet?

Beskrivelse af de relationer og interaktioner som opstår momentant

Fejringer, konflikter, ensomhed, vrede, glæde, opsøgenhed, utryghed, passivitet, opbrud, opstand, lysskyhed, skam, ære, mod...

Fællesskab, individorienteret adfærd, inklusion, eksklusion, magtrelationer, konkurrencementalitet, overbærenhed, hjælpsomhed, hjælpeløshed...

- Fortællinger fra den deltagende observation

Transkriberede, citerede fortællinger fra informantrelationer

Vægt på beskrivelser og kropsligheder

Deltagende observation - fokuspunkter

Spørgsmål til mulige informanter mødt på gadevandring omkring Frederikstov.

Tema - Rummets anvendelse

- Praksisorienteret anvendelse

Brug af rummet

Hvilke måder bruges Frederikstov?

På hvilke tidspunkter? *Rytmer, vaner, tilfældigheder, cirkulært...*

Med hvem?

I hvilke sammenhænge?

Hvilke muligheder opleves der på stedet?

Hvilke begrænsninger har stedet?

Bilag 3 - Interviewguide Frederikstov

Situerede samtaler med stedets brugere

Livsverdenen er omdrejningspunktet, for derigennem at få forståelse og indsigt i brugen af Frederikstov.

Spørgsmålene skal anvendes til at åbne samtalen, og give informanterne en tryghed i at dele og fortælle.

Anvend derfor en naivitet i tilgangen til informanten, og spørg nysgerrigt til spørgsmål som disse:

Tematikker	Spørgsmål	Temaets formål
Årsag til tilstedeværelse	<i>(Opfølg med hvorfor, hvordan)</i> <i>(Brug anerkendende ord)</i>	Afdække hvilke grunde og i hvilke sammenhænge at Frederikstov bliver besøgt og brugt.
	Hvad laver du her på Frederikstov?	
	Har du været henne og handle?	
	Du kommer måske lige ovre fra Netto/grønthandleren/kiosken?	
	Hvordan kan det være du er her?	
Demografi	<i>(Opfølg med hvorfor, hvordan)</i> <i>(Brug anerkendende ord)</i>	Give indtryk af brugernes baggrunde, og forstå omfanget af mangfoldigheden
	Bor du her i nærheden?	
	Hvordan kommer du hertil?	
	I forbindelse med arbejde? Skole? Indkøb?	
	Har du nogen tilknytning til Frederikstov?	

	Hvad laver du til daglig?	
Anvendelser	<i>(Opfølg med hvorfor, hvordan)</i> <i>(Brug anerkendende ord)</i>	
	Hvad bruger du Frederikstorv til?	
	Har du prøvet at handle til torvedage?	
	Hvor parkerer du henne når du skal hen i gågaden?	
	Spiser du her?	
	Mødes du med nogen?	
Relationer	<i>Opfølg med hvorfor, hvordan)</i> <i>(Brug anerkendende ord)</i>	Give indblik i stedets muligheder for socialt liv
	Kender du nogen heromkring?	
	Bruger du Frederikstorv som mødested?	
	Hvem har du været her sammen med tidligere?	
	Hvordan synes du her er?	
	Hvad laver I/du når du er her?	

Bilag 4 - Pilottest af vejfarende observation

Tirsdag den 22. september

Klokken 9.05 til 10.00

På dette første feltbesøg skal jeg se torvet an, og lære stedet at kende. Jeg har tidligere været på besøg og gået på torvet og de omkringliggende gader, men denne gang handler det om det kropslige indtryk og erfaringer, og hvad stedet signalerer og viser.

Det handler om at suge indtryk til sig, så jeg ved feltstudiernes begyndelse har en kropslig øvelse i at være på stedet.

Jeg starter med at gå en runde på torvet, hvor jeg på en måde skridter stedet af. Jeg ser hvordan det hele ser ud. Indretningen er spartansk, og der er mest bare tomme brosten. Der holder et par biler ulovligt parkeret midt på torvet, med fronten mod syd. Der er også en del affald ovre ved containerne, bænekene er tomme, og der holder nogle cykler i cykelstativet. Ellers er her ikke meget møblement eller ting. Der går mennesker på fortovene. For det meste er det solo gængere eller unge i grupper. Der kommer også en dame med en barnevogn, et par ældre mænd der går ind i bodegaerne. Derudover kommer der en jævn bevægelse af kunder til og fra Netto der har åbent fra 7 til 23 hver dag. Det store skilt er iøjnefaldende på en ellers anonym facade.

Jeg sætter mig på en bænk og lytter. Først lytter jeg bare mens jeg kigger rundt og holder øje med dem der går forbi. Både tæt på og længere væk. Der er en del biler der kører langsomt rundt om torvet, og så er der en del gående der kommer fra sidegaderne og går op mod gågaden på Søndergade. I det hele taget er der en konstant bevægelse omkring mig, enten i form af diverse former for køretøjer eller menneskelige bevægelser der går eller stopper op, orienterer sig inden de går videre. Der er stadig mange der handler i Netto, og en del kommer gående mens andre kommer på cykel og parkerer lidt skødesløst langs muren til butikken. Der er også en tiltagende grad af trafik, og mange kører langsomt rundt og ser ud til at lede efter en parkeringsplads.

Efter et stykke tid på bænken har jeg vænnet mig til torvets lyde, og vælger at gå en runde så jeg bliver mere fortrolig med torvet i dets fulde størrelse, og med de omkringliggende gader og de tilbud og muligheder der er til rådighed der. Der er lys i de fleste gadeplansbutikker men de ser ud til først at åbne klokken ti. Oppe på gågaden har flere af butikkerne sat gadevarer ud, og der er en del mennesker der går op og ned ad gaden allerede. Jeg bevæger mig tilbage mod Frederikstorv, og her er der stadig en strøm af kunder til Netto og til kiosken. Jeg sætter mig og holder øje med kunderne til kiosken. Det er meget korte besøg og en del af kunderne kommer ud med papkasser. Det ligner at de har modtaget en pakke, og ved nærmere eftersyn kan jeg se at der er tale om en pakkeshop, en moderne form for posthus.

Jeg oplever at det er svært at sidde og kigge uden at vide hvad jeg skal kigge på og efter. Jeg prøver både at lukke øjnene, og jeg sidder også og laver lidt notater og kruseduller i mit hæfte, men tiden virker dårligt anvendt, så jeg beslutter mig for at gå rundt i stedet for at sidde. Det næste stykke tid går jeg rundt på fortovene og ser torvet fra alle tænkelige vinkler.

Bilag 5 - Feltnote

Vedlagt som separat dokument